

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS
VADYBOS KATEDRA**

AUDRONĖ KALADŽINSKIENĖ

**VALSTYBĖS IR SAVIVALDYBIŲ INSTITUCIJŲ,
DALYVAUJANČIŲ NEPAPRASTŲJŲ SITUACIJŲ
VALDYME, ATSAKOMYBĖS ANALIZĖ
(MOBILIZACIJOS IR PRIIMANČIOSIOS ŠALIES
PARAMOS KONTEKSTE)**

Magistro baigiamasis darbas

**Vadovas
doc. dr. A. Survila**

VILNIUS, 2012

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS
VADYBOS KATEDRA**

**VALSTYBĖS IR SAVIVALDYBIŲ INSTITUCIJŲ,
DALYVAUJANČIŲ NEPAPRASTŲJŲ SITUACIJŲ
VALDYME, ATSAKOMYBĖS ANALIZĖ
(MOBILIZACIJOS IR PRIIMANČIOSIOS ŠALIES
PARAMOS KONTEKSTE)**

**Nepaprastųjų situacijų valdymo magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 621N20023**

**Konsultantas
Mobilizacijos departamento prie KAM
direktorius
(parašas) V. Lukavičius
2012 11 26**

**Vadovas
(parašas) doc. dr. A. Survila
2012 11 26**

Recenzentas

**Atliko
NSVmns1–01 gr. stud.
(parašas) A. Kaladžinskienė
2012 11 26**

VILNIUS, 2012

TURINYS

ĮVADAS.....	8
1. NEPAPRASTŪJŲ SITUACIJŲ VALDYMO TEORINĖ SAMPRATA.....	13
1.1. Nepaprastųjų situacijų sąvokų samprata.....	13
1.1.1. Nepaprastųjų situacijų valdymo etapai.....	15
1.1.2. Pasirengimo nepaprastosioms situacijoms etapas.....	18
1.2. Mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos samprata.....	23
1.3. Atsakomybės samprata nepaprastųjų situacijų valdyme.....	26
2. NEPAPRASTŪJŲ SITUACIJŲ VALDYMO SISTEMA LIETUVOJE.....	28
2.1. Valstybės valdymo sistema Lietuvoje.....	28
2.2. Nepaprastųjų situacijų valdymo teisinis reglamentavimas.....	30
2.3. Mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos sistema.....	34
2.3.1. Mobilizacijos sistemos uždaviniai ir subjektai.....	34
2.4. Mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos valdymo etapai.....	36
2.4.1. Pasirengimo mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai etapas.....	36
2.4.2. Mobilizacijos vykdymo ir priimančiosios šalies paramos teikimo etapas.....	42
2.4.3. Demobilizacija.....	44
3. VALSTYBĖS IR SAVIVALDYBIŲ INSTITUCIJŲ PASIRENGIMO MOBILIZACIJAI IR PRIIMANČIOSIOS ŠALIES PARAMAI TYRIMAS.....	45
3.1. Valstybės ir savivaldybių institucijų pasiruošimo mobilizacijai ir PŠP tyrimo metodika.....	45
3.1.1. Empirinio tyrimo tikslas ir uždaviniai.....	45
3.1.2. Tyrimo imtis ir imties atranka.....	46

3.1.3. Tyrimo metodas ir duomenų rinkimo metodas.....	47
3.1.4. Tyrimo instrumento pagrindimas ir tyrimo eiga.....	48
3.1.5. Tyrimo duomenų analizės metodai.....	50
3.2. Valstybės ir savivaldybės institucijų pasirengimo mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramos tyrimo rezultatai ir analizė.....	51
3.2.1. Bendri teisinio reguliavimo, planavimo, tarpinstitucinės sąveikos, mokymų/pratybų ir pasirengimo vertinimai (valstybės institucijose).....	51
3.2.2. Bendri teisinio reguliavimo, planavimo, tarpinstitucinės sąveikos, mokymų/pratybų ir pasirengimo vertinimai (valstybės institucijose).....	60
3.2.3. Esamo teisinio reguliavimo įtaką pasiruošimui mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai.....	70
3.3. Empirinio tyrimo rezultatų apibendrinimas.....	73
IŠVADOS.....	77
REKOMENDACIJOS.....	81
LITERATŪRA.....	82
SANTRAUKA.....	89
SUMMARY.....	91
ANOTACIJA.....	93
ANNOTATION.....	94
PRIEDAI.....	95

LENTELĖS

1 lentelė. Empirinio tyrimo instrumentas.....	48
2 lentelė. Esamo teisinio reguliavimo įtaka valstybės institucijų pasiruošimui mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai.....	71
3 lentelė. Esamo teisinio reguliavimo įtaka savivaldybių institucijų pasiruošimui mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai.....	72

PAVEIKSLAI

1 pav. Nepaprastųjų situacijų valdymo etapai.....	16
2 pav. Pasiruošimo mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramos teikimui tyrimo modelis.....	27
3 pav. Pasirengimo mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos teikimo proceso schema.....	41
4 pav. Teisinio reguliavimo vertinimas (naudojant sukaupimą dažnį) valstybės institucijose.....	53
5 pav. Planavimo proceso vertinimas (naudojant sukaupimą dažnį) valstybės institucijose.....	55
6 pav. Tarpinstitucinio bendradarbiavimo vertinimas (naudojant sukaupimą dažnį) valstybės institucijose.....	57
7 pav. Mokymų ir pratybų proceso vertinimas (naudojant sukaupimą dažnį) valstybės institucijose.....	58
8 pav. Valstybės institucijų respondentų nurodytos probleminės sritys rengiant mobilizacijos planą.....	60
9 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal savivaldybės dydį.....	61
10 pav. Teisinio reguliavimo vertinimas (naudojant sukaupimą dažnį) valstybės institucijose.....	62
11 pav. Planavimo proceso vertinimas (naudojant sukaupimą dažnį) valstybės institucijose.....	65
12 pav. Tarpinstitucinio bendradarbiavimo vertinimas (naudojant sukaupimą dažnį) valstybės institucijose.....	67
13 pav. Mokymų ir pratybų proceso vertinimas (naudojant sukaupimą dažnį) valstybės institucijose.....	68
14 pav. Savivaldybių institucijų respondentų nurodytos probleminės sritys rengiant mobilizacijos planą	70

PRIEDAI

1 Priedas. Mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos subjektų kompetencija.....	96
2 Priedas. Anketa. Savivaldybės darbuotojams, atsakingiems už pasirengimą mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai.....	97
3. Priedas. Anketa. Valstybės institucijų darbuotojams, atsakingiems už pasirengimą mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai.....	102
4 Priedas. Esamo teisinio reguliavimo įtaka pasiruošimui mobilizacijai (valstybės institucijose).....	108
5 Priedas. Esamo teisinio reguliavimo įtaka planavimo procesui (valstybės institucijose).....	109
6 Priedas. Esamo teisinio reguliavimo įtaka tarpinstituciniam bendradarbiavimui (valstybės institucijose).....	110
7 Priedas. Esamo teisinio reguliavimo įtaka mokymų ir pratybų procesui (valstybės institucijose).....	111
8 Priedas. Esamo teisinio reguliavimo įtaka pasiruošimui mobilizacijai (savivaldybių institucijose).....	112
9 Priedas. Esamo teisinio reguliavimo įtaka planavimo procesui (savivaldybių institucijose).....	113
10 Priedas. Esamo teisinio reguliavimo įtaka tarpinstituciniam bendradarbiavimui (savivaldybių institucijose).....	114
11 Priedas. Esamo teisinio reguliavimo įtaka mokymų ir pratybų procesui (savivaldybių institucijose).....	115

IVADAS

Pasaulio saugumas nepasiekė didelės pažangos nuo šaltojo karo pabaigos. Senosios grėsmės ir toliau egzistuoja, o be jų atsiranda vis nauji pavojai ir rizikos. Veikiant globalizacijos procesui, Lietuva susiduria su tomis pačiomis saugumo problemomis kaip ir daugelis Vakarų valstybių. Naujoje Lietuvos nacionalinio saugumo strategijoje teigiama, kad nors *tiesioginės karinės grėsmės tikimybė yra nedidelė, tačiau didėjanti kai kurių regiono valstybių karinė galia, jos demonstravimo, grasinimo ją naudoti tendencijos neleidžia atmesti galimybės, kad ateityje gali kilti grėsmė Lietuvai* (LR Krašto apsaugos ministerija, 2011).

Naujoje strategijoje akcentuojami trys pagrindiniai uždaviniai: išorės grėsmių prevencija, vidaus pažeidžiamumo mažinimas, įtakos ir autoriteto tarptautinėje bendruomenėje didinimas.

Ar mūsų valstybė pasiruošusi galimiems nepopuliariems politikos scenarijams? Lietuva priklauso svarbiausioms tarptautinėms saugumo organizacijoms – NATO, ES ir JTO. Buvimas didžiausių gynybinių aljansų nariais nesuteikia absoliučios saugumo garantijos. Nors Šiaurės Atlanto sutarties 5 straipsnis įtvirtina kolektyvinės gynybos principą ir skelbia, kad vienos ar kelių NATO narių ginkluotas užpuolimas bus laikomas jų visų užpuolimu, tačiau tai neatleidžia valstybės nuo atsakomybės savarankiškai ir bendradarbiaujant su sąjungininkais rengtis krašto gynybai.

Vienas iš Lietuvos nacionalinio saugumo politikos uždavinių, įgyvendinančių nacionalinio saugumo tikslą – *"sutelktomis valstybės ir piliečių pastangomis plėtoti ir stiprinti demokratiją, užtikrinti Tautos saugų būvį ir valstybės vidaus ir išorės saugumą, atgrasyti kiekvieną potencialų užpuoliką, ginti Lietuvos valstybės nepriklausomybę, teritorijos vientisumą ir konstitucinę santvarką – plėtoti savarankiškos ir kolektyvinės gynybos poreikius atitinkančią mobilizacijos sistemą ir priimančiosios šalies paramos sistemą, kuri sudarytų sąlygas greitai ir sklandžiai dislokuoti sąjungininkų pajėgas Lietuvos teritorijoje"*(Nacionalinio saugumo strategija, 2012).

Temos aktualumas. Lietuvos Respublikos gynyba yra visuotinė ir privaloma – kiekviena valstybės institucija, kiekvienas pilietis, ginkluotosios pajėgos privalo ginti Lietuvos nepriklausomybę, gynybai naudojant visus krašto išteklius. Valstybė yra apginama, jei visuomenė suvokia, kad valstybės gynyba yra kiekvieno piliečio pareiga, jei yra sukurta pagrįsta ir optimali nepaprastosios padėties valstybės valdymo sistema su aiškiai reglamentuotomis atitinkamų valdymo grandžių funkcijomis, tarpusavio sąveika bei atsakomybe, kadangi per trumpą laikotarpį visa valstybės valdymo, savivaldybių ir ūkio sistema turi būti pertvarkyta neįprastomis veiklai sąlygomis. Viena iš priemonių, užtikrinančių deramą pasirengimą

valstybės individualiai ar kolektyvinei gynybai yra efektyvios mobilizacijos rengimo ir vykdymo sistemos sukūrimas. Mobilizacijos sistemos uždavinys – ne tik užtikrinti šalies ginkluotųjų ir sąjungininkų pajėgų aprūpinimą, bet ir svarbiausių valstybės funkcijų vykdymą bei pirmaeilių gyventojų poreikių patenkinimą. Tinkamas pasirengimas mobilizacijai yra vienas iš valstybės pažeidžiamumo mažinimo veiksmų. Be to, NATO valstybės, tarp kurių yra ir Lietuva, yra įsipareigojusios viena kitai ne tik padėti gintis, bet ir užtikrinti tinkamą sąjungininkų pajėgų priėmimą, teikiant priimančiosios šalies paramą, todėl priimančiosios šalies paramos sistemos sukūrimas ir tobulinimas yra vienas svarbiausių kolektyvinės gynybos įgyvendinimo uždavinių.

Temos iširtumas. Nepaprastųjų situacijų valdymo teoriniai aspektai yra dažnai užsienio autorių (Nudelis ir Antrokolis (1988), Alexanderis (2000), Quarantellis (1984), Khanas et.al (2008), McEntire'is (2003), Warfieldas (2005), Dynes (1994) ir kt.) analizuojama tema, tačiau Lietuvoje nepaprastųjų situacijų valdymo sritis yra labai mažai tyrinėta ir vienintelė B. Pitrenaitė (2006) yra nagrinėjusi nepaprastųjų situacijų valdymo problemas.

Valdžios ir savivaldybių institucijų atsakomybę ir problemas užsienio valstybėse nagrinėjo Henstra (2010), Waughas (1994), McEntire'is et al. (2002), Mushkatelis et al. (1985), ir kt., o ryšį tarp nepaprastųjų situacijų valdymo teisinio reguliavimo ir pasiruošimo nepaprastosioms situacijoms nustatė Smithas (2008), Brownas et al. (2007), Henstra (2010), J. Nilsonas, B. A. Jacksonas, K.S. Kay Sullivan Faithas, H.H. Willis naudodami skirtingus sistemų vertinimo metodus, nustatė pasirengimo nepaprastosioms situacijoms sprendimo būdus.

Mokslinių darbų bazėse nepavyko surasti nei vieno straipsnio, nagrinėjančio mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos sistemas.

Temos naujumas. Valstybės valdymas nepaprastosios situacijos metu yra sudėtingas procesas. Iš kitų nepaprastųjų situacijų mobilizacija išsiskiria tuo, kad visas valstybės valdymo funkcijas turės būti atliekamos su minimaliu personalo skaičiumi, kadangi ginkluotosios pajėgos bus papildomos civiliniu mobilizacijos personalo rezervu ir padidėjusiais materialinių ir finansinių išteklių poreikiais, reikalingais valstybės ginkluotųjų pajėgų, atvykstančių sąjungininkų pajėgų, bet gyventojų poreikių aprūpinimui. Todėl labai svarbu šio proceso tikslus reglamentavimas, nustatantis valstybės ir savivaldybių institucijų ir ūkio subjektų veiklos ypatybes, funkcijas ir kiekvieno atsakomybę. Užsienio mokslinėje literatūroje pakankamai plačiai ir įvairiais aspektais yra tyrinėjamas nepaprastųjų situacijų valdymas, tačiau pasirengimas mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai iki šiol moksliskai dar nebuvo tyrinėta.

Nagrinėjama problema. Egzistuoja daugybė veiksnių, darančių įtaką valstybės valdymui nepaprastųjų situacijų metu. Valstybės ir savivaldybių institucijos įstatymų nustatyta tvarka vykdo joms pavestas užduotis ir funkcijas rengiantis ir valdant nepaprastąsias situacijas. Kadangi nėra galimybės analizuoti institucijų veiklos mobilizacijos metu, darbe nagrinėjama problema kaip valstybės ir savivaldybių institucijos vykdo joms teisės aktų nustatytas funkcijas tik pasirengimo mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai etape.

Tyrimo objektas. Valstybės ir savivaldybių institucijų, dalyvaujančių nepaprastųjų situacijų valdyme, pasirengimas ir atsakomybė, rengiantis mobilizacijai.

Darbo tikslas. Išanalizuoti valstybės ir savivaldybių institucijų atsakomybę, nustatyti pasiruošimo mobilizacijai sistemos būklę.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti nepaprastųjų situacijų valdymo teoriją;
2. Išanalizuoti teisinį valstybės ir savivaldybių institucijų veiklos reglamentavimą nepaprastųjų situacijų metu;
3. Išnagrinėti valstybės ir savivaldybių pasirengimą vykdyti pavestas funkcijas;
4. Remiantis atliktais tyrimais, nustatyti problemines sritis, pereinant iš kasdienio valdymo į nepaprastąją padėtį.

Tyrimo metodai. Mokslinės literatūros analizė, nepaprastųjų situacijų valdymo teisinio reglamentavimo analizė, anketinė valstybės ir savivaldybių institucijų darbuotojų, atsakingų už pasirengimą mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai apklausa, duomenų statistinė analizė. vertinant nepaprastųjų situacijų valdymo veiklos ypatumus analizė.

Darbo struktūra. Pirmajame darbo skyriuje aptariamos nepaprastųjų situacijų, mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos sąvokų sampratos, situacijų valdymo etapai, išskiriant pasirengimo nepaprastosioms situacijoms etapą. Aptariama atsakomybės nepaprastųjų situacijų pasirengimo etape samprata.

Antrasis darbo skyrius skirtas nepaprastųjų situacijų teisinės bazės analizei, valstybės valdymo ypatumų nepaprastųjų situacijų sąlygomis vertinimui. Šiame skyriuje gilintasi į mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos valdymo etapų teisinį reglamentavimą, analizuojami mobilizacijos sistemos subjektai, jų kompetencija rengiantis ir vykdant mobilizaciją bei teikiant priimančiosios šalies paramą.

Trečiame skyriuje išanalizuoti atlikto kiekybinio tyrimo duomenys – valstybės ir savivaldybių institucijų funkcijų vykdymas rengiantis mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai bei teisinio reglamentavimo įtaka jų pasirengimui. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados ir rekomendacijos.

Pagrindinės sąvokos:

Atvykstančios pajėgos – užsienio valstybių ginkluotosios pajėgos ir joms priskirti civiliai tarnautojai, dalyvaujantys tarptautinėse operacijose, tarptautinėse karinėse pratybose ir kituose karinio bendradarbiavimo renginiuose Lietuvos Respublikoje arba vykstantys tranzitu per Lietuvos Respublikos teritoriją.

Civilinė mobilizacijos institucija – valstybės, savivaldybės institucija ar įstaiga, kurioms Lietuvos Respublikos Vyriausybė yra paskyrusi valstybinę mobilizacinę ir (ar) priimančiosios šalies paramos teikimo užduotį.

Civilinis mobilizacinio personalo rezervas – Lietuvos Respublikos piliečiai, kurių veikla būtina užtikrinti mobilizacijos planuose numatytų priemonių ir veiksmų vykdymą.

Demobilizacija – mobilizacijos sistemos subjektų grąžinimas į padėtį, buvusią iki mobilizacijos paskelbimo.

Gyvybiškai svarbi valstybės funkcija – valstybės funkcija, kurios neatlikimas kelia grėsmę valstybės ir visuomenės saugumui ir stabilumui.

Laikinis paėmimas – priverstinis atlygintinas kilnojamojo ir nekilnojamojo turto, priklausančio fiziniams arba juridiniams asmenims, išskyrus pagal tarptautinę teisę imunitetą nuo Lietuvos Respublikos jurisdikcijos turintį turtą, laikinas grąžintinas paėmimas visuomenės poreikiams.

Mobilizacinis rezervas – kariuomenės personalo rezervas, civilinis mobilizacinio personalo rezervas ir valstybės rezervas.

Priimančiosios šalies paramos teikimo užduotis – valstybės, savivaldybių institucijoms ar įstaigoms Vyriausybės skirta užduotis rengiantis ir teikiant priimančiosios šalies paramą.

Rekvizicija – priverstinis atlygintinas kilnojamojo ar nekilnojamojo turto, priklausančio fiziniams arba juridiniams asmenims, išskyrus pagal tarptautinę teisę imunitetą nuo Lietuvos Respublikos jurisdikcijos turintį turtą, paėmimas visuomenės poreikiams.

Ūkio mobilizacijos subjektas – ūkio subjektas, su kuriuo sudaryta mobilizacinio ar priimančiosios šalies paramos teikimo sutartis.

Valstybinė mobilizacinė užduotis – valstybės ir savivaldybių institucijoms ar įstaigoms Vyriausybės skirta užduotis pasirengti mobilizacijai ir ją vykdyti.

1. NEPAPRASTŪJŲ SITUACIJŲ VALDYMO TEORINĖ SAMPRATA

1.1. Nepaprastųjų situacijų sąvokų samprata

Šiame skyriuje bus pristatomas nepaprastųjų situacijų valdymo, mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos teorinis aspektas, paremtas moksliniais šaltiniais – nepaprastųjų situacijų valdymo, mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos pagrindinės sąvokos, kilmė, priežastys, trumpai aptariami visi nepaprastųjų situacijų valdymo ir mobilizacijos ciklo etapai ir detaliau nagrinėjamas parengties (pasiruošimo) etapas.

Mokslinėje literatūroje naudojami keli terminai, reiškiantys kritiškų situacijų valdymą, t.y. ekstremalių situacijų, nepaprastų situacijų arba krizių valdymą. Lietuvos įstatymuose yra apibrėžta ekstremalios situacijos ir nepaprastosios bei karo padėties sąvokos. Šiame darbe vartojama nepaprastųjų situacijų sąvoka apima tas situacijas, kurios grėšia nacionaliniam saugumui, visuomenės stabilumui ir viešajai tvarkai ir reikalauja gausių valstybės išteklių panaudojimo.

Iki XXa. Visuomenėje buvo įprasta manyti, jog nepaprastosios situacijos yra iš anksto nulemtos ir neišvengiamos, tačiau po XX a., valstybės pradėjo rimčiau žiūrėti į pasiruošimą nepaprastosioms situacijoms.

1933 m. Jungtinėse Amerikos Valstijose, buvo įkurtas pirmasis krizių administravimo centras, kurio pagrindinė funkcija buvo konsultuoti JAV Prezidentą įvairiais krizių klausimais, tačiau nepaprastųjų situacijų valdymas tapo visapusiškas, tik 1979 m. įsteigus Federalinę Ekstremalių Situacijų Valdymo Agentūrą (angl. Federal Emergency Management Agency (FEMA)).

Jungtinėje Karalystėje nepaprastųjų situacijų valdymo raida prasidėjo po Antrojo Pasaulinio karo. Branduolinio karo grėsmės didėjimas paskatino 1948 m. priimti Civilinės gynybos aktą, kuriuo buvo siekiama sumažinti civilių aukų skaičių Šaltojo Karo metais (Kapucu, 2010). Tų laikų nepaprastųjų situacijų valdymas iš esmės buvo orientuotas kaip atsakas į įvykius civilinės gynybos srityje. Ir tik nuo 1970 m. į nepaprastųjų situacijų valdymą pradėta žiūrėti kaip į kompleksinį visų tipų nelaimių valdymą, apimant rizikos mažinimą, pasirengimą, atsaką ir atstatymą (Britton, 2001).

LR nepaprastosios padėties įstatymas (2002) ekstremalios situacijos sąvoką apibrėžia kaip padėtį, atsiradusią dėl gamtinio, techninio, ekologinio ar socialinio pobūdžio priežasčių, kurios sukelia nepageidaujamus padarinius – staigų bei didelį pavojų žmonių gyvybei ar sveikatai, turtui, gamtai arba

lemia žmonių žūtį, sužalojimą ar didelius turtinius nuostolius. Remiantis Nudelliu ir Antokoliu (1988), pagal kilmę, ekstremalios situacijos gali būti skirstomos į dvi kategorijas:

1. *Natūralios (stichinės nelaimės)* dažniausiai kyla dėl biologinių, geologinių, seisminių, hidrologinių, meteorologinių sąlygų ar natūralių gamtos procesų (ciklonai, žemės drebėjimai, cunamiai, ugnikalnių išsiveržimai ir pan.). Svarbu pabrėžti, jog nepaisant to, jog gamtinės katastrofos atsiranda dėl tam tikrų reiškinų, tai savaime nėra neparastoji padėtis. Pavyzdžiui, žemės drebėjimas yra natūralus reiškinys, bet tai nėra ekstremali situacija, kol tai nekelia grėsmės ar nedaro žalos apgyvendintoms teritorijoms.
2. *Antropogeninės nelaimės* kyla dėl žmogaus kaltės – tyčinės ar netyčinės. Remiantis Schrammu ir Hansenu (1991), tokios nelaimės yra skirstomos į dvi kategorijas: socialinius konfliktus ir technologines nelaimes.

Remiantis Alexanderiu (2000) ir Khanu *et al.* (2008), nepaprastosios situacijos ištinka tada, kai susiduria rizika, pažeidžiamumas bei nepakankamas pajėgumas rizikai sumažinti, kitaip tariant, kai nelaimė kyla pažeidžiamose teritorijose ir pridaro žalos. Rizika gali būti nustatyta naudojant paprastą formulę – $Rizika = (\Sigma rizikos\ elementai) * (grėsmė * pažeidžiamumas)$.

Grėsmė – įvykis, kuriam įvykus, būtų padaryta žala arba kiltų pavojus gyvybei. Grėsmės yra skirstomos į dvi kategorijas – natūralių gamtos procesų rizika bei žmogaus neatsargumo rizika.

LR civilinės saugos įstatyme (2009) yra pateikiamas toks ekstremalių situacijų priežasčių suskirstymas:

- Gamtinės – klimato pakitimai, sukelti miškų ir durpynų gaisrus, stichines nelaimes, epidemijas ir t.t.
- Techninės – technologinių procesų sutrikimai, sukelti gaisrus, sprogamus, avarijas bei teršiantys aplinką cheminiais ir radioaktyviais teršalais.
- Ekologinės – priežastys, kurios sukelia atmosferos sudėties ir savybių, hidrosferos ir sausumos būklės pakitimus.
- Socialinės – masinės riaušės, provokacijos, teroro aktai, kariniai veiksmai bei blokados.

Pažeidžiamumas – visuomenės, struktūros ar geografinės zonos silpnybė, kurios poveikis, kilus grėsmei, kelia ypatingą pavojų. Remiantis Khanu *et al.* (2008), pažeidžiamumas yra dviejų rūšių:

1. Fizinis (apčiuopiamas) pažeidžiamumas – materialūs dalykai, kuriems, kilus grėsmei, padaryta žala gali būti nesunkiai nustatoma – žmogaus gyvybė, sužalojimai, turto nuostoliai, ekonomikos smukimas dėl prarastos produkcijos, pajamų ar žala gamtai.
2. Nematerialus pažeidžiamumas – abstraktūs dalykai, kurių žala, kilus grėsmei, yra sunkiai nustatoma – motyvacija, visuomenės tarpusavio santykiai, įprasto gyvenimo ritmo suirimas ir pan.

Terminas “nepaprastųjų situacijų valdymas” apibrėžia visas veiklos sritis, kurios yra susijusios su nelaimės valdymu. Paprastai terminas yra siejamas su atsakingų šalių veiksmais, skirtais padarinių likvidavimui ištikus nelaimei, tačiau nepaprastųjų situacijų valdymas apima žymiai daugiau. Remiantis Drabeko (1991) apibrėžimu, nepaprastųjų situacijų valdymas yra mokslo, technologijos, planavimo ir vadybos principų taikymas, siekiant išvengti ekstremalių situacijų, kurių metu būtų sužeisti žmonės, padaryta žala kilnojamam ar nekilnojamam turtui arba turėtų neigiamos įtakos visuomenės gerovei. Schrammas ir Hansenas (1991) išskiria tris pagrindinius nepaprastųjų situacijų valdymo tikslus:

1. Panaikinti arba sumažinti individualius, visuomeninius ar visos šalies žmogiškuosius, fizinius ar ekonominius nuostolius;
2. Užtikrinti greitą pagalbą nukentėjusioms šalims;
3. Pagreitinti atstatymo procesą;

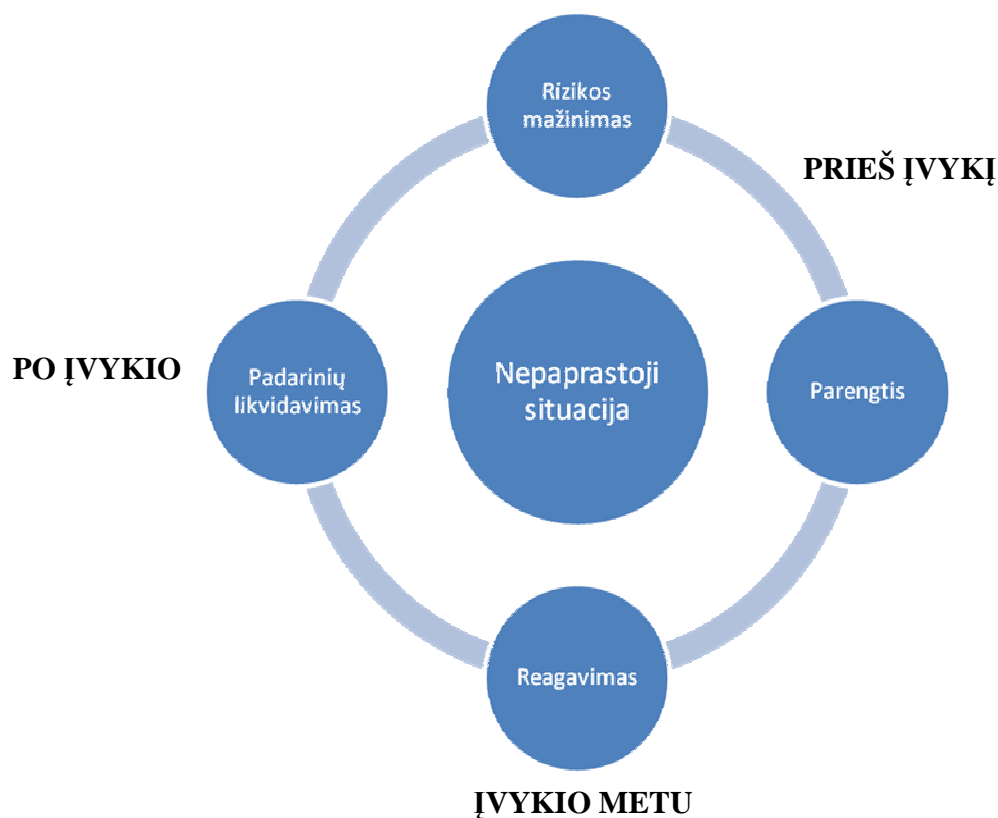
1.1.1. Nepaprastųjų situacijų valdymo etapai

Nepaprastųjų situacijų valdymas apibūdinamas kaip ciklinis procesas: pasibaigus vienai fazei, prasideda kita (žr. 2 pav.), tačiau neretai kelios fazės vyksta vienu metu. Nepaprastųjų situacijų valdymo ciklas iliustruoja nuolatinį procesą, kuris vyksta, siekiant sumažinti nepaprastų situacijų poveikį šalims, užtikrinti sklandų reagavimą į susiklosčiusią situaciją bei paspartinti nelaimės padarinių likvidavimą. Pagrindiniai nepaprastųjų situacijų valdymo etapai yra – prieš įvykį, įvykio metu ir po įvykio.

1. Prieš įvykį atliekamais veiksmais, siekiama sumažinti žmogiškus ar turtinius nuostolius, kurie būtų padaryti grėsmei iškilus. Pavyzdžiui, ruošiant nepaprastųjų situacijų valdymo planus, šviečiant visuomenę, stiprinant pažeidžiamas vietas ir pan.

2. Įvykio metu atliekamais veiksmais siekiama sumažinti aukas bei užtikrinti, jog nelaimės aukos yra tinkamai aprūpintos.
3. Po įvykio atliekami veiksmai yra skirti reabilituoti nelaimės paliestą bendruomenę bei kuo greičiau atstatyti esamą padėtį.

Kiekviename nepaprastųjų situacijų valdymo etape būtina atlikti tam tikrus veiksmus, kurie užtikrintų efektyvų nelaimės valdymą. Remiantis įvairiais autoriais, nepaprastųjų situacijų valdymo ciklo fazės yra – rizikos mažinimas, parengtis, reagavimas ir padarinių likvidavimas. –

Šaltinis: adaptuota pagal Quarantelli, 1990

1 pav. Nepaprastųjų situacijų valdymo etapai

Rizikos mažinimas – Remiantis McEntire'iu (2003) ir Twigg'u (2002), rizikos mažinimas yra vienas svarbiausių etapų nepaprastųjų situacijų valdyme. Šiame etape, visas dėmesys yra skiriamas siekiant pašalinti nelaimės priežastis, sumažinti tikimybę, jog nelaimė įvyks arba jeigu vis dėlto nelaimės išvengti

nepavyks, kuo labiau sumažinti galimus padarinius. Siekiant prognozuoti ir užkirsti kelią grėsmėms, svarbu suprasti priežastis, dėl kurių kyla grėsmė, tikimybę bei įvykio mastą, galimas nelaimės pasekmes, pažeidžiamiausias vietas bei galimą įvykių eigą.

Rizikos mažinimo pagrindas yra grėsmių analizė, kurios metu yra nustatomos grėsmės ir paskirstomi įvairūs ištekliai grėsmei pašalinti arba sumažinti. Taip pat, rizikos mažinimo procesas susideda iš pažeidžiamumo analizės, infrastruktūros ir išteklių paskirstymo, tinkamo transporto užtikrinimo bei visuomenės ir visuomeninio sąmoningumo ugdymo. Rizikos mažinimo strategijos yra skirstomos į dvi kategorijas (Warfield, 2005):

1. Nuoseklus rizikos mažinimas – projektų ir planų, kurie leidžia sumažinti ekonominius ir socialinius nuostolius, vystymas ir taikymas;
2. Nenuoseklus rizikos mažinimas – strategijos, praktikos ir veiklos, kurios didina supratimą apie galimą pavojų ir skatina imtis atsargumo priemonių vystymo.

Parengtis (pasiruošimas) – Pagrindinis parengties etapo tikslas yra tinkamai pasiruošti reagavimui į iškilusią ekstremalią situaciją, pasitelkiant programas, kurios užtikrina vyriausybės bei visuomenės techninį ir valdomąjį pajėgumą. Parengties etapo metu yra modeliuojami ekstremalių situacijų valdymo veiksmų planai, kuriami krizių komunikacijos tinklai ir krizių valdymo centrai, diegiamos krizių valdymo sistemos, vykdomi pagalbos komandų mokymai bei skirstomi ištekliai (Warfield, 2005).

Reagavimas – etapas prasideda iš karto po gauto įspėjimo (pvz.: seisminės prognozės) apie galimą nelaimę arba iš karto prasidėjus nelaimei. Gavus įspėjimą apie nelaimę, svarbu operatyviai įspėti visuomenę ir suinteresuotus asmenis apie grėsiančią nelaimę, stebėti bei įvertinti aplinkybes, paskirstyti ir mobilizuoti reikalingus išteklius ir jeigu reikia, evakuoti gyventojus. Nelaimei prasidėjus netikėtai, nedelsiant turi būti pradėti gelbėjimo darbai bei evakuacija.

Pagrindinis reagavimo etapo tikslas yra suteikti būtinąją pagalbą nukentėjusioms šalims, patenkinti svarbiausius poreikius bei palaikyti nukentėjusiųjų dvasinę būklę suteikiant pirmąją medicininę pagalbą, transportuojant ir apgyvendinant nukentėjusiuosius ir pan. (Warfield, 2005).

Padarinių likvidavimas. Šis etapas, prasidedantis praėjus nelaimei ir įvertinus nelaimės padarytą žalą bei apimantis būtiniausios infrastruktūros atstatymą, reikalingą tolimesniam visuomenės gerovei. Padarinių likvidavimas yra dviejų rūšių:

1. Trumpalaikis padarinių likvidavimas vyksta beveik iš karto įvykus nelaimėi, pvz.: gyvybiškai svarbių paslaugų teikimo atstatymas, kliūčių, trukdančių transporto darbą, šalinimas, pirminis apgriautų pastatų atstatymas ir pan.
2. Ilgalaikis padarinių likvidavimas užtrunka ilgiau nei kelias savaites, mėnesius ar net metus, priklausomai nuo žalos dydžio. Pagrindinis padarinių likvidavimo tikslas yra atkurti iki nelaimės visuomenei įprastą būseną bei pagerinti nelaimės paliestas sistemas.

1.1.2 Pasirengimo nepaprastosioms situacijoms etapas

Šiame poskyryje nagrinėjamas pasirengimo, kaip tinkamo nepaprastųjų situacijų valdymo pagrindas, etapas. Mokslinėje literatūroje sutinkama labai įvairių šio etapo apibrėžimų.

Nepaprastųjų situacijų valdyme pasirengimas ir planavimas turėtų būti gyvybiškai svarbios politinės ir institucinės priemonės. Pasiruošimas apibrėžiamas kaip greito ir veiksmingo atsako į grėšiantį ar jau įvykusį ekstremalų įvykį, detalus planavimas (Olsen, 2000). Pagal Perry'į ir Lindell'į (2003) pasiruošimas yra konstruktyvus reagavimas į aplinkos grėsmes kaip galima labiau sumažinant pasekmių poveikį žmonių sveikatai ir saugumui bei struktūrų ir sistemų veiklai. Waugh (2007) pasirengimą apibūdina kaip veiksmus, atliekamus prieš įvykį, siekiant užtikrinti operacinius pajėgumus ir efektyvų reagavimą nepaprastosios situacijos metu. Banerjee'is ir Gillespie'is (1994) pasirengimą apibūdina kaip planavimo, išteklių identifikavimo, perspėjimo sistemų rengimo, mokymo bei kitų reikalingų veiksmų atlikimo procesą, kurio metu yra vystomas visuomenės pajėgumas reaguoti į nepaprastąją situaciją. Miletis (1999) pasiruošimą apibūdina kaip procesą, kurio metu yra parengiami, išbandomi ir įgyvendinami nepaprastųjų situacijų valdymo planai, apmokomos gelbėjimo grupės, informuojama visuomenė apie zonos pažeidžiamumą ir pažeidžiamumo sumažinimo galimybes.

Remiantis Miletį (1999), pagrindinis pasiruošimo tikslas yra iš anksto numatyti problemas ir nuspėti galimus problemų sprendimo būdus. Pasiruošimas nepaprastųjų situacijų valdyme yra svarbus dėl kelių priežasčių:

1. Efektyvus pasiruošimas ir reagavimas į nepaprastąsias situacijas sumažina aukų skaičių, materialaus turto nuostolius ir minimizuoja kitų nuostolių tikimybę (Miletis, 1999);
2. Pasiruošimas padidina tarporganizacinį bendradarbiavimą ir komunikaciją – vieną dažniausiai pasitaikančių problemų, reaguojant į nepaprastąsias situacijas (Auf der Heide, 1989);

3. Pasiruošimo metu yra nustatomos visų organizacijų, dalyvaujančių nepaprastųjų situacijų valdyme (valdžios ir savivaldybių institucijų, nevyriausybinių organizacijų ir pan.), funkcijas ir atsakomybę (Dynes, 1994);

4. Pasiruošimo metu yra nustatomi ištekliai (personalas, laikas, pinigai, įranga ir pan.), reikalingi visuomenei ir funkcijos (išteklių valdymas, evakuacija, žalos įvertinimas ir t.t.), atliekamos nepaprastosios situacijos metu ir po jos (Auf der Heide, 1989).

Pasiruošimas nepaprastosioms situacijoms yra plačiai nagrinėjama tema. Kai kurie autoriai, ruošiantis nepaprastosioms situacijoms, siūlo vadovautis tam tikromis gairėmis ir principais, kaip pavyzdžiui Alexanderis (2005), Perry ir Lindell (2003) ir Quarantelli (1998) savo moksliniuose darbuose siūlo "pagrindinius efektyvaus nepaprastųjų situacijų planavimo" principus. Kiti autoriai, tokie kaip Alexanderis (2005) siūlo taikyti nepaprastųjų situacijų valdymo standartus. McEntire'is ir Myersas (2004) apibendrinamas visų autorių nuomones, išskyrė 8 procesus, kurie turi būti atlikti, siekiant tinkamai pasiruošti nepaprastosioms situacijoms:

1. **Nepaprastųjų situacijų valdymo dokumentų parengimas.** Ruošiantis nepaprastosioms situacijoms, svarbu išleisti įsakymus, kurie suteiktų įgaliojimus vykdyti reikiamus veiksmus, skirtus pasiruošimui nepaprastosioms situacijoms. McEntire'is ir Myersas (2004) išskiria 7 svarbiausių dokumentų grupes, susijusias su nepaprastųjų situacijų valdymu:

- *Nepaprastųjų situacijų valdymo planas.* Įsakymai, įgalinantys nepaprastųjų situacijų valdymo planą ir užtikrinantys, jog nepaprastųjų situacijų metu, planas bus vykdomas vietinės valdžios ir gyventojų. Taip pat, šie įsakymai nurodo plano galiojimo laikotarpį, kuriam pasibaigus, planas turės būti atnaujinamas.

- *Valdymo organas.* Įsakymai, nurodantys vietos valdantįjį organą, pvz.: miesto meras gali būti paskirtas oficialiu miesto vadovu, skiriančiu miesto nepaprastųjų situacijų valdymo specialistą.

- *Valdžia ir įsipareigojimai.* Įsakymai, suteikiantys nepaprastųjų situacijų valdymo specialistui valdžią ir įpareigojantys atlikti svarbias valdymo funkcijas, pvz.: vadovauti atliekamai grėsmių analizei, prižiūrėti nepaprastųjų situacijų valdymo plano vystymą, pasirūpinti plano patvirtinimui ir t.t.

- *Jungtiniai procesai ir abipusės pagalbos planai.* Įsakymai, leidžiantys apylinkėms sudaryti bendrą nepaprastųjų situacijų valdymo planą, paskiriant vieną nepaprastųjų situacijų valdymo specialistą.

- *Finansiniai resursai, skirti nepaprastųjų situacijų valdymui.* Įsakymai, apribojantys prieigą prie finansinių išteklių, skirtų nepaprastųjų situacijų valdymui. Prieiga prie finansinių išteklių, skirtų nepaprastųjų situacijų reikmėms, turėtų būti suteikta tik patvirtinus miesto tarybai.

- *Prieštaravimai valstybės įstatymams.* Svarbu užtikrinti, jog rengiant nepaprastųjų situacijų valdymo įsakymus, būtų atsižvelgta į valstybės išleistus įstatymus.

- *Pažeidimai ir nuobaudos.* Įsakymai, numatantys atsakomybę ir nuobaudas už išleistų įsakymų nevykdymą ir nepaprastųjų situacijų valdymo proceso stabdymą.

2. Grėsmių, pažeidžiamumo ir rizikos įvertinimas. Antras svarbus žingsnis nepaprastųjų situacijų valdyme – grėsmių, pažeidžiamumo ir rizikos nustatymas ir apskaičiavimas. Nepaprastųjų situacijų valdymo specialistai grėsmes nustato analizuodami straipsnius laikraščiuose bei duomenis bibliotekose apie praeityje įvykusius įvykius (McEntire ir Myers, 2004). Taip pat, reikalinga informacija gali būti gaunama ir iš geografo, meteorologų, draudimo agentūrų ir kitų specialistų. Pagrindinis tikslas analizuojant praeityje įvykusius įvykius yra siekis nuspėti įvykius, kurie gali ištikti ateityje.

Įvertinus grėsmes, taip pat svarbu nepamiršti nustatyti ir silpnąsias vietas (pažeidžiamumą). Pažeidžiamumas gali būti įvairių rūšių – nuo visuomenės gyvenamosios vietos, iki pajėgumo susidoroti su nepaprastąja situacija (Waugh, 2007).

Nustačius grėsmes ir įvertinus pažeidžiamumą, turi būti apskaičiuota nepaprastųjų situacijų rizika, nustatant tikimybes ir galimas įvykio pasekmes. Rizika gali būti apskaičiuojama sudarant nepaprastųjų situacijų scenarijus.

3. Nepaprastųjų situacijų valdymo plano paruošimas. Nepaprastųjų situacijų valdymo planas yra sudarytas iš pagrindinės dalies ir priedų. Pagrindinėje dalyje turi būti bendruomenės reagavimo į nepaprastąją situaciją apžvalga, o prieduose nurodomos nepaprastųjų situacijų valdymo funkcijos ir už jas atsakingos institucijos.

Taip pat, plane turi būti nurodomi teisiniai nepaprastųjų situacijų valdymo nuostatai, plano tikslai; pateikiama situacijos analizė, aprašant grėsmes, pažeidžiamumą, riziką, galimas problemas ir numatomą žmonių elgesį. Be to, nepaprastųjų situacijų valdymo plane turi būti nurodytas plano galiojimo laikotarpis, kuriam pasibaigus, planas turės būti atnaujintas.

Plano prieduose turi būti įtraukta visa informacija, reikalinga pagrindinės dalies papildymui – žemėlapiai, išteklių sąrašai, standartinių procedūrų aprašymai ir t.t.

4. **Įspėjimo sistemų sukūrimas.** Įspėjimas apie įvykį visuomenei gali suteikti gyvybiškai svarbios informacijos, kurią gavę gyventojai gali pasiruošti nepaprastajai situacijai – apsaugoti save ir savo nuosavybę. Remiantis Lindelliu ir Perry'iu (1987), yra nemažai įvairių įspėjimo sistemų ir kiekviena turi savo plusus ir minusus:

- Sirenos. Naudojant sirenas galima įspėti daug žmonių vienu metu, tačiau sirenos gali būti girdimos tik esant lauke.
- Media priemonės. Naudojant media priemones, per labai trumpą laiko tarpą įmanoma įspėti daug žmonių, tačiau žmonės įspėjimo metu turi būti įsijungę radijo imtuvus arba televizorių.
- Pareigūnų įspėjimai naudojant garsiakalbius. Sistema, suteikianti galimybę visuomenei pateikti daugiau informacijos ar net atsakyti į žmonėms kylančius klausimus, tačiau reikalaujanti nemažai darbo jėgos ir laiko bei įspėjanti tik lauke esančius žmones.
- Telefonas, kompiuteris, teletaipas, šviesos blyksniai ir pan. Technologijos, suteikiančios galimybę įspėti žmones, turinčius klausos negalią ir tuos, kurie yra uždaroje patalpose.

Renkantis įspėjimo sistemas, nepaprastųjų situacijų valdymo specialistas turi būti susipažinęs su vietos gyventojų demografiniais duomenimis, kad sistema būtų parinkta, atsižvelgiant į gyventojų poreikius (neįgalųjų skaičius, žmonių, kalbančių skirtingomis kalbomis skaičius ir pan.).

5. **Išteklių identifikavimas.** Identifikuojant išteklius, nepaprastųjų situacijų valdymo specialistas turėtų atsakyti į tris pagrindinius klausimus – kokius nepaprastųjų situacijų valdymui reikalingus išteklius turi bendruomenė; kuriuos reikalingus išteklius bus galima gauti iš kitų šaltinių ir ar nepaprastųjų situacijų valdymo specialistai turės prieigą prie jų; kokių išteklių gali prireikti nenumatytoms problemoms spręsti.

Reikalingų išteklių sąrašė turėtų būti nurodyti namų, biuro, mobiliųjų telefonų numeriai elektroninio pašto adresai bei namų ir biuro adresai žmonių, valdančių reikalingus išteklius – pagrindinių miesto tarnautojų, departamentų vadovų (policijos, gaisrinės, viešųjų darbų, medicinos ir pan.) ir paslaugas teikiančių įmonių vadovų.

Remiantis Blocku ir Pickettu (1991), visų departamentų vadovai turi sudaryti turimo inventorius sąrašą (tiek funkcionalaus, tiek nefunkcionalaus), kuris yra reguliariai tikrinamas ir atnaujinamas. Taip pat, identifikavus visus turimus ir reikiamus išteklius, nepaprastųjų situacijų valdymo specialistas turėtų sudaryti sutartis su reikiamų paslaugų tiekėjais, nusistatant paslaugų teikimo kainą, siekiant išvengti apgaulės ir nesąžiningų sąlygų nepaprastųjų situacijų metu.

6. **Savitarpio pagalbos susitarimų iniciavimas.** Savitarpio pagalbos sutartys yra svarbi pasiruošimo nepaprastosioms situacijoms dalis, kadangi tai sumažina rūpesčių, tokių kaip darbo jėgos trūkumas, išteklių ar reikalingos kompetencijos trūkumas, skaičių įvykio paveiktose ir sukrėstose bendruomenėse. Savitarpio pagalbos sutartys turi būti derinamos su visomis savitarpio pagalbą teikiančiomis šalimis ir teisiškai patvirtinamos atsakingų institucijų.

7. **Mokymai.** Remiantis Quarantelliu (1984), svarbiausia pasiruošimo nepaprastosioms situacijoms planavimo sudedamoji dalis yra mokymai. Pagrindinis mokymų tikslas yra susitvarkyti su panika ir chaosu įvykio metu. Perry'is (2004) nepaprastųjų situacijų valdymo mokymus apibrėžia kaip veiksmus, kurių dėka yra įgyvendinamas nepaprastųjų situacijų valdymo planas. Tačiau dažnai pasitaikanti klaida rengiantis nepaprastosioms situacijoms yra tai, kad neretai nepaprastųjų situacijų valdymo specialistai užmiršta būtinybę nukreipti, apmokyti ir ugdyti personalą, atsakingą už funkcijas, nurodytas nepaprastųjų situacijų valdymo plane.

8. **Pratybos.** Siekiant įsitikinti ar nepaprastųjų situacijų valdymo planas yra visapusiškas ir pritaikomas, o plane nurodytos funkcijos tinkamos, nepaprastųjų situacijų valdymo specialistai turėtų organizuoti pratybas. Dynes (1992) išskiria keturias priežastis, kodėl pratybos yra naudingos:

- Nepaprastųjų situacijų valdymo plano trūkstamų dalių identifikavimas (pvz.: prieduose nurodytos ne visos institucijos, reikalaujančios įspėjimo apie įvykį);
- Bendros nepaprastųjų situacijų valdymo sistemos trūkumų nustatymas (pvz.: personalas nebuvo tinkamai apmokytas atlikti plane pavestas funkcijas);
- Potencialių personalo problemų identifikavimas (pvz.: prastai paskirstytos darbo valandos ar pamainos);
- Problemų, susijusių su įrangos valdymu, identifikavimas.

Remiantis McEntire'u ir Myersu (2004), pratybos gali būti rengiamos trimis lygiais: stalo pratybos, funkcinės pratybos ir visuotinės pratybos:

- Stalo pratybos yra pačios paprasčiausios – dažniausiai tai pareigūnų, atsakingų už nepaprastųjų situacijų valdymą, diskusija, kurios metu yra žodžiu sudaromas įvykio scenarijus ir aptariama įvykio valdymo eiga ir problemos;

- Funkcinės pratybos, kitaip nei stalo, yra šiek tiek sudėtingesnės ir reikalaujančios detalesnio planavimo ir bandymų. Dažniausiai funkcinės pratybos apima vieną ar kelias nepaprastųjų situacijų valdymo plano sritis;
- Visuotinės pratybos yra sudėtingiausios iš visų trijų, reikalaujančios nemažai išteklių, pilno pajėgų pajėgumų, aktorių, vaidinančių aukas, butaforijos ir muliažų, imituojančių įvairias traumas.

McConnellis ir Drennanas (2006) analizuodami pasirengimo nepaprastųjų situacijų valdymo etapą, išskiria 4 sėkmingo pasirengimo sunkumus. Pirma, nepaprastosios situacijos yra mažai tikėtinos, tačiau reikalaujančios didelių resursų ir konkuruoja su būtiniausių paslaugų teigimu. Antra, nepaprastųjų situacijų planavimas reikalauja galimų grėsmių klasifikavimo ir sąryšio nustatymo, tačiau nelaimės nėra taip paprastai prognozuojamos. Trečia, nepaprastųjų situacijų planavimas reikalauja tarpinstitucinės integracijos ir sąveikos, tačiau šių laikų pasauliui būdingas viešojo ir privataus sektoriaus atsiskyrimas. Ir ketvirta, sėkmingas pasirengimas reikalauja aktyvaus mokymų ir pratybų proceso, tačiau tai dažniausiai turi simbolinę reikšmę.

Apibendrinant šiame poskyryje pateiktą teorinę medžiagą ir įvairių autorių nuomones, galima teigti, jog pasirengimas apima aštuonis pagrindinius procesus, kurie užtikrina, jog būtų efektyviai pasiruošta nepaprastųjų situacijų valdymui.

Visų pirma, turi būti išleisti įstatymai ir įsakymai, suteikiantis valstybės ir savivaldybės institucijoms įgaliojimus vykdyti veiksmus, reikalingus efektyviai pasiruošti nepaprastosioms situacijoms. Be to, labai svarbu įvertinti grėsmes, pažeidžiamumą ir riziką, kadangi įvertinus šiuos tris veiksnius, sudaromi nepaprastųjų situacijų valdymo planai, kuriuose numatytos priemonės, veiksmai ir ištekliai, reikalingi situacijai valdyti ir galiausiai mokymų ir pratybų metu lavinami nepaprastųjų situacijų valdymo įgūdžiai ir sugebėjimai bei nustatomi nepaprastųjų situacijų valdymo plano ir valdymo sistemų trūkumai.

Apibendrinant svarbu pažymėti, kad nepaprastos situacijos – tai situacijos, kurių metu atsiranda pavojai žmonių gyvybei, turtui, viešajai tvarkai, socialiniam stabilumui ir kai kuriais atvejais nacionaliniam saugumui, todėl reikalingi skubus sprendimų ir veiksmų vykdymas situacijai suvaldyti. Nepaprastųjų situacijų priežastys gali būti tiek gamtiniai, tiek socialiniai reiškiniai. Nepaprastųjų situacijų valdymas yra sudėtingas, dinaminis procesas, apimantis 4 tarpusavyje susijusius etapus: rizikos mažinimas arba prevencija, parengtis, reagavimas, padarinių likvidavimas.

1.2. Mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos samprata

Valstybės galimybės užtikrinti gynybos ir saugumo poreikius didžia dalimi priklauso nuo šalies ūkio būklės ir valstybės valdymo struktūrų pasirengimo mobilizacijai.

Enciklopediniame karybos žodyne (2008) pateikiamas toks mobilizacijos apibrėžimas:

"Mobilizacija – valstybės priemonių visuma aktyvinant ir sutelkiant visus išteklius, jėgas ir priemones, kai siekiama karo tikslų."

LR mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos įstatyme (2011) mobilizacijos sąvoka apibūdinama taip:

"Mobilizacija – valstybės, savivaldybių institucijų ar įstaigų ir ūkio subjektų veiklos pertvarkymas, taip pat karo prievolininkų šaukimas į privalomąją karo tarnybą valstybei ginti ir tarptautiniams įsipareigojimams vykdyti."

Bendraja prasme mobilizacija yra visos valstybės – civilinių institucijų, gyventojų ir karinių struktūrų veiklos pertvarkymas, sutelkiant ir paskirstant visus nacionalinius išteklius šalies gynybai karo metu ar įvykus kitai nepaprastai situacijai, grėšiančiai valstybės ir gyventojų saugumui. Pagrindinis mobilizacijos tikslas – sutelkti ir efektyviai panaudoti turimus valstybės išteklius, jėgas ir priemones valstybės gynybai ir visuomenės pagrindinių interesų apsaugai. Mobilizacijos metu vyksta ginkluotojų pajėgų pertvarkymas į kovinę parengtį, rezervo šaukimas į karo tarnybą ir šalies ūkio, valstybės valdymo pertvarkymas gynybos poreikiams patenkinti.

Mobilizacija gali būti visuotinė, kai apima visą valstybės, savivaldybių ir ūkio valdymo sistemą ir visų ginkluotojų pajėgų struktūrų pertvarkymą karo padėčiai arba dalinė, apimanti dalį visos valstybės valdymo sistemos ir ribotą karinių dalinių, ginkluotojų pajėgų rezervo dalį. Kai kuriose šalyse, pavyzdžiui Jungtinėse Amerikos Valstijose, priklausomai nuo mobilizacijos paskelbimo tikslo, trukmės ir šaukiamojo aktyviojo personalo skaičiaus, yra skiriami šeši mobilizacijos lygiai: dalinė, pilna, visuotinė, atrankinė, prezidentinio rezervo pašaukimas ir savanorių rezervo pašaukimas.

Tačiau mobilizaciją reikia suprasti ne kaip momentinį įvykį, kurio metu visas šalies ūkis yra pertvarkomas šalies gynybai, bet kaip nuolatinį procesą, kuris apima visus nepaprastųjų situacijų valdymo procesui būdingus etapus:

- pasirengimą ir planavimą;
- mobilizacijos paskelbimą ir vykdymą;

- ūkio atstatymą arba demobilizaciją.

Pasirengimo etape sukuriama ir tobulinama įstatyminė mobilizacijos sistemos bazė, nustatomi mobilizacijos sistemos subjektai, jų funkcijos, uždaviniai, sistemos valdymo mechanizmas. Tinkamą pasirengimą mobilizacijai užtikrina valstybės veiklos pertvarkymo mobilizacinis planavimas. Kiekvienas mobilizacijos sistemos subjektas, atsakingas už pasirengimą mobilizacijai, rengia mobilizacijos planus, kuriuose numato mobilizacijos vykdymo tvarką, mobilizacijai reikalingus materialinius ir finansinius išteklius, personalą, veiksmus ir priemones, vykdo mobilizacinius mokymus ir pratybas.

Mobilizacijos paskelbimo etape vyksta valstybės valdymo ir ūkio pertvarkymas gynybos poreikiams, vykdomi visi mobilizacijos planuose numatyti veiksmai ir priemonės.

Priimančiosios šalies paramos samprata pateikta NATO dokumentuose ir reiškia "civilinę ir karinę pagalbą, kurią taikos metu ar nepaprastųjų situacijų atvejais suteikia priimančioji šalis sąjungininkų pajėgoms atvykstančioms ir veikiančioms priimančiosios šalies teritorijoje arba vykstančioms tranzitu per šalį" (Allied Joint Host Nation Support Doctrine & Procedures AJP-4.5, 2010). LR mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos įstatyme (2011) priimančiosios šalies parama apibrėžiama kaip "reikiamų prekių, paslaugų ar darbų teikimas atvykstančioms pajėgoms, kurios atvyksta dalyvauti tarptautinėse operacijose, tarptautinėse karinėse pratybose ir kituose karinio bendradarbiavimo renginiuose arba vyksta tranzitu per Lietuvos Respublikos teritoriją". Priimančiosios šalies paramos tikslas – užtikrinti greitą ir sklandų atvykstančių pajėgų priėmimą, jų dislokavimą ir išvykimą kuo efektyviau ir veiksmingiau naudojant turimus išteklius bei laikantis galiojančių įstatymų ir susitarimų. Parama apima logistines ir kitas paslaugas, pavyzdžiui: ryšių ir informacinių technologijų paslaugas, apgyvendinimo ir maitinimo, remonto ir komunalinės paslaugos, medicinos ir kt. reikalingos paslaugos. Priimančiosios paramos pagrindas yra sutartys ir susitarimai sudaryti tarp priimančiosios šalies ir siunčiančiosios šalies ar NATO vadovybės. Priimančiosios šalies parama gali būti teikiama taikos metu vykdant bendras programas, pratybas ar dislokuojant siunčiančiųjų šalių štabus ir karo ar krizių metu. Paramos procesas apima šiuos etapus: paramos organizavimą, paramos planavimą, paramos vykdymą ir atsiskaitymą. Paramos organizavimo etape nustatomi teisiniai paramos teikimo pagrindai, parengiama infrastruktūra, personalas, paramos įgyvendinimo procedūros, įvertinami civiliniai ir kariniai paramos teikimo pajėgumai ir galimybės. Priimančiosios šalies paramos planavimas prasideda nuo siunčiančiosios šalies prašymo paramai gauti ir toliau vykstant derybų procesui, kurio metu pasirašomi paramos teikimo susitarimai. NATO Priimančiosios šalies paramos doktrinoje (Allied Joint Host Nation Support Doctrine & Procedures

AJP–4.5, 2010) yra nustatyti valstybėms narėms susitarimų ir dokumentų reikalavimai. Paramos teikimo metu vykdomi įsipareigojimai numatyti susitarimo dokumentuose planavimo proceso metu.

Priimančiosios šalies parama pradėta taikyti NATO karinių operacijų metu, tačiau pastaruoju metu nepaprastųjų situacijų valdymo išmoktos pamokos parodė, kad gelbėjimo operacijų efektyvumo galima pasiekti ne tik stiprinant reagavimo pajėgumus, bet gaunant užsienio šalių pagalbą, todėl 2012 m. Europos komisija patvirtino ES Priimančiosios šalies paramos direktyvą, kurios tikslas padėti nelaimės paveiktoms šalims gauti skubią ir efektyvią užsienio šalių pagalbą. (EU Host Nation Support Guidelines, 2012)

Apibendrinant šias dvi sampratas, reikėtų pabrėžti, kad mobilizacija ir priimančiosios šalies parama yra glaudžiai tarpusavyje susiję procesai, užtikrinantys paramą valstybės gynybos ar nepaprastų situacijų padarinių likvidavimo atvejais. Tiek mobilizaciją, tiek priimančiosios šalies paramą reikia suprasti ne kaip momentinius įvykius, kurių metu visas šalies ūkis yra pertvarkomas šalies gynybai, arba valstybės turimi resursai ir pajėgumai naudojami paramai teikti, bet kaip nuolatinį procesą, kuris apima visus pasirengimo nepaprastosioms situacijoms proceso etapus, t. y. pasirengimą, planavimą, mokymus, vykdymą ir ūkio atstatymą (demobilizaciją).

1.3. Atsakomybės samprata nepaprastųjų situacijų valdyje

Nagrinėjant valstybės ir savivaldybių atsakomybę visų pirma svarbu yra išsiaiškinti atsakomybės sampratą. Sąvoka atsakomybė yra sunkiai apibūdinama ir gali būti įvairiai interpretuojama. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas (1993) pateikia tokį atsakomybės paaiškinimą: "Atsakomybė – dorovinių, pareiginių ir teisinių reikalavimų paisymas."

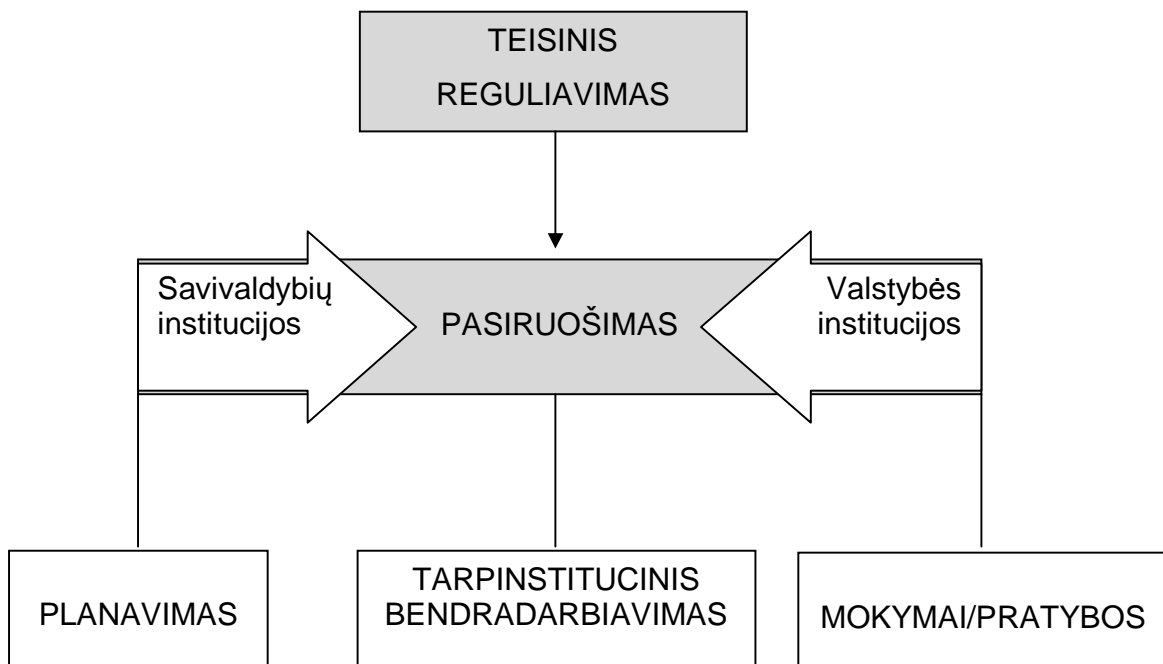
Kai kurie autoriai, kaip pavyzdžiui Birklandas (2011) ir Dunnas (2009) institucijų atsakomybę apibūdina kaip funkcijas, kurias yra privaloma atlikti. Milleris (2007) siūlo sudėtingesnę atsakomybės sąvokos apibrėžimą – atsakomybė gali būti dviejų rūšių:

1. Atsakomybė už neatliktas pareigas ir funkcijas, kurios sukėlė tam tikrą situaciją ar paskatino tam tikrų įvykių eigą.
2. Atsakomybė, t. y. pareigos ir funkcijos, priskirtos institucijai, o jų tinkamas vykdymas leidžia išvengti nepageidaujamo rezultato ar įvykių eigos.

Šiame darbe yra nagrinėjama antroji atsakomybės samprata – valstybės ir savivaldybių institucijų funkcijų ir pareigų atlikimas rengiantis mobilizacijai ir priimančiajai šalies paramai teikti.

Valstybės ir savivaldybių institucijos yra atsakingos už tinkamą nepaprastųjų situacijų valdymo etapų vykdymą.

Remiantis teorinėje dalyje išvardintų autorių mintimis ir išvadomis, buvo sukurtas pasiruošimo mobilizacijai ir PŠP tyrimo modelis, kuriuo bus remiamasi atliekant empirinį tyrimą.

2 pav. Pasiruošimo mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramos teikimui tyrimo modelis

2. NEPAPRASTŪJŲ SITUACIJŲ VALDYMO SISTEMA LIETUVOJE

2.1. Valstybės valdymo sistema Lietuvoje

Šiame skyriuje apžvelgsime šiuo metu egzistuojančią valstybės valdžios institucijų sistemą ir ją sudarančius elementus.

Valstybė sudėtinga socialinė sistema, kurios svarbiausias elementas yra viešoji valdžia. Po 2010 m. apskričių administracijų reformos Lietuvoje egzistuoja dviejų lygių viešojo valdymo sistema, kurią sudaro:

1. Valstybės institucijos;
2. Savivaldybės institucijos.

Valstybės institucijos sąvokos apibrėžimą savo monografijoje pateikia Bakaveckas (2007). "Valstybės institucija – tai valstybės aparato struktūroje nustatyta tvarka įsteigtas darinys, kuriam būdingi tam tikri uždaviniai, funkcijos, struktūros ypatumai ir speciali kompetencija, arba tai atskira, valstybės suformuota santykinai savarankiška valstybės valdžios organizacinė struktūra, kuriai suteikta speciali kompetencija valstybės uždaviniams ir funkcijoms įgyvendinti, arba tai nustatyta tvarka įsteigtas darinys, valstybės vardu vykdamas kokią nors vieną arba keletą jos funkcijų pagal savo specialią visuomeninę paskirtį, turintis organizacinę struktūrą, kompetenciją ir įgaliojimus (visumą teisių ir pareigų, kurias jis turi įgyvendinti ir kurių ribų, vykdydamas savo veiklą, negali peržengti)." (155 psl.) Valstybės institucija yra pagrindinė valstybės funkcijų vykdytoja, užtikrinanti jos stabilumą ir nenutrūkstamą veiklą pasikeitus tiek politinėms, tiek ekonominėms ar socialinėms sąlygoms. Bakaveckas (2007) išskiria du valdžios funkcijų lygius – pagrindinį ir papildomą.

Svarbiausia ir pagrindinė valstybės funkcija – visuomenės saugumo bei viešosios tvarkos užtikrinimas. Ši funkcija reglamentuojama LR Konstitucijoje (1992), LR nacionalinio saugumo pagrindų įstatyme (1996) ir kituose įstatymuose bei teisės aktuose. LR nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo (1996) 1 straipsnio 2 dalimi ši kryptis apibrėžiama kaip "Lietuvos valstybės nepriklausomybės, jos teritorinio vientisumo ir konstitucinės santvarkos apsauga ir gynimas". Šią valstybės funkciją užtikrina nacionalinio saugumo, gynybos bei kitos valstybės institucijos. Šios funkcijos vykdymo nepakankamas užtikrinimas gali neigiamai atsiliiepti kitoms valstybės veiklos sritims – ekonomikai, finansams socialinio aprūpinimo sistemai ir kt. sritims.

Kita ne mažiau svarbi valstybės veiklos funkcija yra valdymas, kuris nustato valstybės institucijų įgaliojimus. LR Vyriausybės įstatymo (1994) 22 straipsnio 3 ir 11 punktai aiškiai apibrėžia aukščiausios valstybės valdžios institucijos funkciją – "koordinuoja ministerijų ir kitų Vyriausybės įstaigų veiklą bei organizuoja valdymą aukštesniuose administraciniuose vienetuose".

Pasak Bakavecko (2007) antrąjį valdžios funkcijų lygį sudaro papildomos funkcijos, kurios susijusios su pagrindinėmis funkcijomis ir įgyvendinamos kaip organizacinės–techninės funkcijos vykdančios pagrindines tam tikros rūšies funkcijas. Papildomoms funkcijoms priskiriamos teisėkūros, vykdomoji ir jurisdikcijos.

Valstybinio valdymo įgyvendinimo aspektu vykdomosios valdžios institucijos yra:

1. Respublikos Prezidentas;
2. Vyriausybė;
3. centrinės vykdomosios valdžios institucijos (ministerijos, Vyriausybės įstaigos, Vyriausybės komitetai, komisijos ir tarybos, įstaigos prie ministerijų);
4. teritorinės vykdomosios valdžios struktūros (centrinių vykdomosios valdžios institucijų teritorinės įstaigos arba teritoriniai padaliniai).

Prezidento teisinio statuto pagrindai yra reglamentuoti LR Konstitucijos VI skirsnyje. Pagal šio skirsnio 77 straipsnį "Respublikos Prezidentas yra valstybės vadovas". Konstitucijos 84 straipsnyje reglamentuota Prezidento įgaliojimai susiję su vykdomosios valdžios organizavimu ir koordinavimu. Ten pat numatyti ir Prezidento įgaliojimai nepaprastųjų situacijų valdymo srityje. Respublikos Prezidentas vadovauja Valstybės gynimo tarybai ir yra vyriausiasis valstybės ginkluotųjų pajėgų vadas. Respublikos Prezidentas įstatymų nustatyta tvarka ir atvejais ginkluoto užpuolimo, gresiančio valstybės suverenumui ar teritorijos vientisumui, atveju priima sprendimus dėl gynybos nuo ginkluotos agresijos, karo ar nepaprastosios padėties įvedimo, mobilizacijos paskelbimo klausimais (LR Konstitucija, 1992).

Svarbiausiu vykdomosios valdžios institucijų sistemos elementu yra laikoma vyriausybė. Vyriausybė yra svarbiausias konstitucinių normų vykdymo, pagrindinių valstybės vidaus ir užsienio politikos kryptių įgyvendinimo įrankis.

Vyriausybės įgaliojimai yra skirstomi į pagrindinius, kurie reglamentuoti Konstitucijoje ir Vyriausybės įstatyme ir juos vyriausybė įgyvendina visose viešojo gyvenimo srityse ir specialiuosius, kurie pasireiškia atskirose valdymo srityse. Nacionalinio saugumo srityje Vyriausybė užtikrina LR teritorijos neliečiamybę, valstybės saugumą ir viešąją tvarką, vadovauja ministerijų ir įstaigų, įgyvendinančių šias garantijas veiklai.

2.2. Nepaprastųjų situacijų valdymo teisinis reglamentavimas

Nepaprastųjų situacijų valdymo sistema formuojama atsižvelgiant į bendrus šalies nacionalinio saugumo strategijos interesus. Pagrindinis nepaprastųjų situacijų valdymo tikslas – parengti visuomenę nepaprastoms situacijoms. Pasak Pitrėnaitės (2006) svarbu užtikrinti sklandų perėjimą nuo kasdienės veiklos prie veiklos nepaprastų situacijų metu bei gebėti valdyti susidariusią situaciją, kaip galima efektyviau naudoti tiek žmogiškuosius, tiek materialinius resursus, patiriant kuo mažesnius nuostolius. Perėjimo proceso sklandumas didžia dalimi priklauso ir nuo šio proceso teisinio reglamentavimo tobulumo.

Šiame skyriuje analizuojami įstatymai, kurie įteisina mobilizacijos, demobilizacijos, nepaprastosios ar karo padėties paskelbimo tvarkas, vertinami valstybės valdymo ypatumai nepaprastųjų situacijų sąlygomis. Valstybės ir savivaldybių institucijų veiklos organizavimo ypatumus nepaprastųjų situacijų metu reglamentuoja šie įstatymai: Lietuvos Respublikos Konstitucija, Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas, Valstybės gynimo tarybos įstatymas, Nepaprastosios padėties įstatymas, Mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos įstatymas, Karo padėties įstatymas, Civilinės saugos įstatymas, Valstybės rezervo įstatymas ir kiti įstatymai bei šiuos įstatymus įgyvendinamieji teisės aktai.

LR Konstitucijoje (1992) nustatyta svarbiausia kiekvieno Lietuvos Respublikos piliečio pareiga – Lietuvos valstybės gynimas nuo užsienio ginkluoto užpuolimo. Mobilizacijos ir demobilizacijos, nepaprastosios padėties ar karo padėties įvedimas yra įtvirtintas LR Konstitucijos 142 straipsnyje. Įvesti nepaprastąją ar karo padėtį, skelbti mobilizaciją ar demobilizaciją gali Seimas priimdamas nutarimą kai prireikia ginti Tėvynę arba vykdyti Lietuvos valstybės tarptautinius įsipareigojimus, arba Respublikos Prezidentas, išleisdamas dekretą, o tarp Seimo sesijų, šaukdamas neeilinę Seimo sesiją.

LR valstybės gynimo tarybos įstatyme (1997) įtvirtinta nuostata, kad svarbiausia valstybės institucija koordinuojanti svarbiausius valstybės saugumo užtikrinimo ir gynimo klausimus yra valstybės gynimo taryba, kuri svarsto pagrindines valstybės parengimo mobilizacijai nuostatas, teikia pasiūlymus Respublikos Prezidentui, Seimui ir Vyriausybei dėl mobilizacijos paskelbimo ir karo padėties įvedimo.

LR nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas (1997) įtvirtina nuostatas, kad nacionalinį saugumą valstybė užtikrina, rengdama gynybai kariuomenę ir jos mobilizacinę rezervą pagal nacionalinius ir NATO kolektyvinės gynybos planus ir kad Lietuvos Respublikos gynybinė galia grindžiama NATO sąjungininkų

teikiama pagalba ir solidarumu, valstybės atsargomis ir kitais mobilizacinio rezervo ištekliais, geru kariuomenės ir civilių piliečių savitarpio supratimu ir bendradarbiavimu .

Susidarius ekstremaliai situacijai, kai kyla grėsmė Lietuvos Respublikos konstitucinei santvarkai ar visuomenės rimčiai, ir esant būtinybei panaudoti įprastomis sąlygomis netaikomas nepaprastąsias priemones gali būti įvestas ypatingas teisinis režimas valstybėje ar jos dalyje – nepaprastoji padėtis, kurio pagrindu pertvarkoma valstybės ir savivaldybių institucijų veikla.

LR nepaprastosios padėties įstatymas nustato nepaprastosios padėties įvedimo tvarką, valstybės ir savivaldybių įgaliojimus nepaprastosios padėties metu, taip pat šių institucijų veiklos teisėtumo kontrolę. Nepaprastosios padėties įstatyme nepaprastoji padėtis apibrėžiama kaip "ypatingas teisinis režimas valstybėje ar jos dalyje, leidžiantis taikyti Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir šiame įstatyme numatytus laikinus naudojimosi fizinių asmenų teisėmis ir laisvėmis apribojimus ir laikinus juridinių asmenų veiklos apribojimus" (LR nepaprastosios padėties įstatymas, 2002).

Nepaprastoji padėtis gali būti įvedama dėl susidariusios ekstremalios situacijos, kuri kelia grėsmę konstitucinei santvarkai ar visuomenės rimčiai, o grėsmės pašalinimui neužtenka įprastinių priemonių ir būtina įvesti ypatingą teisinį režimą, leidžiantį taikyti fizinių ir juridinių asmenų laisvių ir teisių suvaržymą, vykdomos veiklos apribojimus. Seimo nutarimu arba Prezidento dekretu, patvirtintu Ministro Pirmininko, įvedus nepaprastąją padėtį, valstybės, savivaldybės institucijų ir įstaigų veikla pertvarkoma siekiant užtikrinti gyvybiškai svarbių valstybės funkcijų atlikimą. Ministerijoms, kitoms valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms Vyriausybė gali pavesti tokias funkcijas, kurių nėra numatyta jų nuostatuose, bet yra numatytos mobilizacijos planuose. Nepaprastosios padėties metu esant būtinumui gali būti įsteigtos tik šios padėties metu veikiančios institucijos: viešosios tvarkos apsaugos komendantūros.

Nepaprastosios padėties įstatymo vykdymą užtikrina šios institucijos:

1. Institucija, atsakinga už ekstremalios situacijos valdymą;
2. Viešosios tvarkos apsaugos komendantūros;
3. Savivaldybių administracijų direktoriai.

Pagal LR civilinės saugos įstatymą, institucija atsakinga už ekstremalių situacijų valdymą yra Vidaus reikalų ministerija. Prireikus, institucija, atsakinga už ekstremalių situacijų valdymą, siekdama koordinuoti valstybės ir savivaldybių veiklą ir taikyti nepaprastosios padėties įstatymo numatytas nepaprastąsias priemones, steigia viešosios tvarkos apsaugos komendantūras ir koordinuoja jų veiklą. Institucijos, atsakingos už ekstremalių situacijų valdymą, vadovo pagal savo kompetenciją duoti

nurodymai ir išleisti įsakymai yra privalomi visoms valstybės ir savivaldybių institucijoms, viešosios tvarkos apsaugos komendantūroms ir fiziniams bei juridiniams asmenims. Nepaprastosios padėties įstatymo vykdymą savivaldybėje garantuoja savivaldybės administracijos direktorius, kuris vykdo institucijos, atsakingos už ekstremalių situacijų valdymą, nurodymus, organizuoja stichinių nelaimių, avarijų, masinių neramumų likvidavimo, paieškos ir gelbėjimo darbus, skiria privalomuosius darbus ir taiko kitas nepaprastosios padėties priemones. Jeigu savivaldybėje nėra įsteigta komendantūra, administracijos direktorius turi teisę išduoti specialiuosius leidimus pakeisti nuolatinę gyvenamąją vietą.

Nepaprastosios padėties metu savivaldybių teritorijose gali būti įvedamas tiesioginis valdymas. Tiesioginio valdymo įvedimą savivaldybių teritorijose reglamentuoja Lietuvos Respublikos laikinojo tiesioginio valdymo savivaldybės teritorijoje įstatymas. Remiantis šiuo įstatymu laikinas tiesioginis valdymas savivaldybės teritorijoje gali būti įvestas Seimo nutarimu, kai savivaldybės taryba nebegali vykdyti savo įgaliojimų dėl aplinkybių susijusių su nepaprastosios padėties įvedimu. Pasiūlymą dėl laikino tiesioginio valdymo įvedimo Seimui teikia Seimo Valstybės valdymo ir savivaldybių komitetas arba Respublikos Prezidentas dekretu dėl nepaprastosios padėties įvedimo. Įvedus Laikiną tiesioginį valdymą, savivaldybės tarybos ir jos narių įgaliojimai sustabdomi, o valdymą savivaldybės teritorijoje įgyvendina Vyriausybės paskirtas įgaliotinis.

Atsiradus ginkluoto užpuolimo grėsmei, įvedama karo padėtis. LR Karo padėties įstatymas (2000) apibrėžia karo padėties sąvoką – „tai Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir šio įstatymo nustatyta ypatinga teisinė padėtis, kuri įvedama prireikus ginti Tėvynę ginkluoto užpuolimo ar jo grėsmės atveju, kai kyla grėsmė Lietuvos valstybės suverenumui ar jos teritoriniam vientisumui, arba prireikus vykdyti Lietuvos valstybės tarptautinius įsipareigojimus, siekiant užtikrinti valstybės gynybą ir kitas svarbiausias valstybės funkcijas karo metu“. Karo padėties įstatymas įpareigoja LR Seimą ar Prezidentą, įvedus karo padėtį, LR mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos įstatymo nustatyta tvarka skelbti ir vykdyti mobilizaciją, jeigu ji nebuvo paskelbta prieš įvedant karo padėtį. (LR karo padėties įstatymas, 2000).

Karo padėties įstatyme (2000) nustatyta, kad LR Seimas, Prezidentas ir Vyriausybė karo padėties metu gali pavesti ministerijoms, kitoms Vyriausybės įstaigoms ir valstybės institucijoms tokių funkcijų, kurių nėra numatyta jų nuostatuose, bet yra numatytos mobilizacijos planuose. Karo padėties metu valstybės, savivaldybių institucijų ir įstaigų veikla pertvarkoma siekiant užtikrinti gyvybiškai svarbių valstybės funkcijų atlikimą.

Paskelbus karo padėtį, Vyriausybė, kad užtikrintų jos paskirtų darbų ar užduočių vykdymą, gali paskirti į visų nuosavybės formų įmones, įstaigas ir organizacijas savo atstovus. Visos įmonės paskirtų

atstovų nurodymus privalo vykdyti. Vadovaujantis Karo padėties įstatymo (2000) nustatytais teisėmis, Vyriausybė gali nustatyti ir kontroliuoti maisto prekių ir kitų prekių, reikalingų visuomenės reikmėms, gamybą bei prekybą jomis, Vyriausybė taip pat turi teisę apriboti ūkio subjektų komercinę–ūkinę veiklą, jeigu ta veikla kelia grėsmę visuomenės rimčiai ar mažina materialinius išteklius, trukdant pertvarkyti gamybą karo reikmėms.

Karo padėties metu Seimas gali sustabdyti vietos savivaldos institucijų įgaliojimus, o savivaldos funkcijų atlikimą organizuoja ginkluotųjų pajėgų vado skiriami karo komendantai. Be to, karo komendantai skiria ikiteisminio tyrimo pareigūnus, karo lauko teismų teisėjus ir karo kauko teismų pirmininkus, taiko nepaprastąsias priemones ir laisvių apribojimus.

LR valstybės rezervo įstatymas (2000) nustato valstybės rezervo sudarymą, kaupimą ir administravimą. Valstybės rezervą sudaro piniginių lėšos ir valstybės lėšomis įsigytos materialinių išteklių atsargos, išskyrus naftos produktų ir naftos valstybės atsargas, gelbėjimo ir atstatymo darbams ir kitoms reikmėms finansuoti ekstremalių situacijų metu bei jų padariniams likviduoti, mobilizacijos, nepaprastosios padėties ar karo padėties metu. Pagal LR valstybės rezervo įstatymą, (2000) materialinių išteklių atsargas sudaro būtiniausios civilinės saugos priemonių, medicinos, žemės ūkio ir maisto produktų ir kitos ūkio atsargos, kurios skirtos būtiniausiems valstybės, savivaldybių institucijų bei gyventojų poreikiams tenkinti ekstremalių situacijų metu, mobilizacijos, nepaprastosios ar karo padėties metu, teikiant priimančiosios šalies paramą. Paskelbus mobilizaciją, įvedus nepaprastąją ar karo padėtį, susidarius ekstremaliai situacijai, valstybės rezervo tvarkytojas, gavęs atsakingų institucijų prašymus dėl valstybės rezervo panaudojimo galimybes, priima sprendimą dėl rezervo panaudojimo ir nedelsiant apie tai praneša Vyriausybei.

Paskelbus mobilizaciją, įvedus nepaprastąją ar karo padėtį valstybės ir savivaldybių institucijų visa veikla pertvarkoma gyvybiškai svarbių valstybei funkcijų vykdymui, užtikrinant visuomenės ir valstybės gyvybiškai svarbius interesus. Valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms Vyriausybė gali pavesti tokias funkcijas, kurių nėra numatyta jų nuostatuose. Taip pat gali būti įsteigtos tik šių padėčių metu veikiančios institucijos: viešosios tvarkos apsaugos komendantūros, o karo padėties atveju – komendantūros. Įvedus nepaprastąją padėtį, Vyriausybė steigia instituciją, atsakingą už ekstremalių situacijų valdymą. Tačiau paskelbus nepaprastąją ar karo padėtį, šiuo metu nėra aiškiai apibrėžtas valstybės valdymo procesas, nustatytos kompetencijos ir atsakomybės. Tai turėtų būti padaryta parengiant įstatymų įgyvendinamuosius teisės aktus, reglamentuojančius šias sritis.

Apibendrinant nepaprastųjų situacijų teisinį reglamentavimą, reikėtų pažymėti tai, kad Lietuvoje reglamentuojama tik atskirų institucijų dalyvaujančių tam tikrų nepaprastųjų situacijų valdymo srityse kompetencija ir atsakomybė ir nėra vieningos nepaprastųjų situacijų valdymo sistemos, apimančios visų valdyme dalyvaujančių institucijų veiklą.

2.3. Mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos sistema

Lietuva yra NATO ir Europos sąjungos narė, todėl karo grėsmės atveju, į pagalbą ginti valstybę gali būti pasitelkiami Šalių sąjungininkų kariai. Todėl būdama aljanso nare, Lietuva yra įsipareigojusi ne tik ginti savo šalį, bet ir užtikrinti tinkamą priėmimą ir paramą į pagalbą atvykstančių sąjungininkų kariniams vienetams, t. y. suteikti atvykstančioms pajėgoms logistinį aprūpinimą ir kitas paslaugas, kaip antai apgyvendinimo ir maitinimo, ryšių ir informacinių technologijų, medicinos, sandėliavimo, transporto ir krovos darbų. Šių funkcijų įgyvendinimą turi užtikrinti vyriausybė padedant valstybės ir savivaldybių institucijoms. Tinkamai suteikti priimančiosios šalies paramą galima tik tada, kai funkcionuoja šalies ūkis ir iš anksto tam yra pasirengta.

Pasirengimas ginti šalį apima ne tik valstybės karinės galios stiprinimą, didinant karių ir ginkluotės skaičių, bet ir nuo visos visuomenės pasiruošimo padėti ginkluotosioms pajėgoms užtikrinti šalies gynybą, remiant reikalingais resursais ir paslaugom. Šių uždavinių įgyvendinimą realizuoja mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos sistema.

LR mobilizacijos ir priimančiosios šalies įstatyme ir jo įgyvendinamuosiuose teisės aktuose numatyti teisiniai mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos administravimo pagrindai, mobilizacijoje ir priimančiosios šalies paramos teikime dalyvaujantys subjektai, reglamentuojami civilinių institucijų santykiai rengiantis ir vykdant mobilizaciją, planuojant ir teikiant priimančiosios šalies paramą.

2.3.1. Mobilizacijos sistemos uždaviniai ir subjektai

Remiantis mobilizacijos apibrėžimu, mobilizacija yra suprantama kaip viso šalies ūkio parengimo persitvarkymui, nacionalinių išteklių sutelkimo ir paskirstymo procesas, kuris karo ar kitų nepaprastųjų situacijų metu padeda įgyvendinti nacionalinius tikslus. LR mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos įstatyme (2011) yra numatyti tokie pagrindiniai mobilizacijos sistemos uždaviniai:

1. Pasirengti vykdyti mobilizaciją;
2. Paskelbus mobilizaciją, užtikrinti valstybės ir savivaldybių institucijų ar įstaigų, ūkio subjektų ir piliečių paramą ginkluotosioms pajėgoms;
3. Paskelbus mobilizaciją, užtikrinti gyvybiškai svarbių valstybės funkcijų atlikimą;
4. Pasirengti ir teikti priimančiosios šalies paramą Lietuvos respublikos teritorijoje.

Mobilizacijos ir PŠP sistemos subjektai skirstomi į:

- Savarankiškus mobilizacijos sistemos subjektus:
 - Vyriausybė;
 - Krašto apsaugos ministerija;
 - Mobilizacijos departamentas;
 - Lietuvos kariuomenė;
- Civilinės mobilizacijos institucijos:
 - valstybės institucijos ir įstaigos;
 - savivaldybių institucijos ir įstaigos;
- Ūkio mobilizacijos subjektai:
 - valstybės įmonės;
 - privačios įmonės.

Paskelbus mobilizaciją ar teikiant priimančiosios šalies paramą, Vyriausybė sprendžia, kurių civilinių mobilizacijos institucijų ar ūkio subjektų dalyvavimas yra būtinas.

Vyriausybė įgyvendina valstybės mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos politiką, priima politikos priemonių įgyvendinimo sprendimus, t.y. tvirtina gyvybiškai svarbių valstybės funkcijų sąrašą, valstybės ir savivaldybių institucijoms skiria valstybines mobilizacines ir priimančiosios šalies paramos užduotis, sudaro Jungtinį priimančiosios šalies paramos koordinavimo komitetą ir kt.

Krašto apsaugos ministerija formuoja valstybės mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos politiką, organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja krašto apsaugos sistemos institucijų pasirengimą mobilizacijai, demobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai. (LR mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos įstatymas, 2011)

Mobilizacijos departamentas dalyvauja Krašto apsaugos ministerijai formuojant valstybės mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos politiką, administruoja ir koordinuoja civilinių mobilizacijos institucijų, ūkio mobilizacijos subjektų pasirengimą mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai teikti, mobilizacijos ir demobilizacijos vykdymą, civilinių mobilizacijos institucijų, ūkio mobilizacijos subjektų dalyvavimą teikiant priimančiosios šalies paramą (LR mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos įstatymas, 2011).

Lietuvos kariuomenė planuoja, organizuoja ir koordinuoja priimančiosios šalies paramos teikimo įgyvendinimą Lietuvos kariuomenės vienetuose, nustato civilių paramos ginkluotosioms pajėgoms, paskelbus mobilizaciją ar teikiant priimančiosios šalies paramą poreikį.

Civilinė mobilizacinė institucija vykdo valstybinę mobilizacinę užduotį, rengia institucijos mobilizacijos planą, numato veiksmus, priemones ir personalą mobilizacinės ir priimančiosios paramos užduočių vykdymui.

Ūkio mobilizacijos subjektas vykdo mobilizacinio užsakymo ar priimančiosios šalies paramos teikimo sutarties įsipareigojimus, sudaro civilinio mobilizacinio personalo rezervą.

Įgyvendinant šiuos uždavinius visos civilinės mobilizacijos institucijos, atsakingos už gyvybiškai svarbių valstybės funkcijų vykdymą, užtikrina savo veiklos tęstinumą ir vykdo priemones, reikalingas mobilizacijai ar priimančiosios šalies paramai užtikrinti.

2.4. Mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos valdymo etapai

Šiame poskyryje mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos procesas, nagrinėjamas pagal klasikinį nepaprastųjų situacijų valdymo modelį: pasirengimas mobilizacijai ir PŠP, mobilizacijos vykdymas ir PŠP teikimas, demobilizacija arba atstatymas.

2.4.1. Pasirengimo mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai etapas

Valstybės valdymas įgyvendinamas formuojant politikos prioritetus, strateginius tikslus ir uždavinius. Penkioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės veiklos programoje numatyta daug dėmesio skirti tam:

"kad būtų visapusiškai išplėtotas priimančiosios šalies paramos pajėgumas, kuris užtikrintų pasirengimą sąjungininkių pajėgų dislokavimui ar atvykstančių pastiprinimo pajėgų priėmimui Lietuvos teritorijoje. Pagrindinį prioritetą skirsime jūros, oro uostų bei kitos infrastruktūros, reikalingos NATO pastiprinimams gresiančios krizės atveju priimti, parengimui ir įvairių valstybės institucijų sąveikos šiam uždaviniui atlikti užtikrinimui."(LR vyriausybės programa, 2008)

Pasirengimą mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai teikti apima:

- mobilizacijos ir PŠP valdymo sistemos tobulinimą;
- civilinės ir karinės infrastruktūros parengimą;
- visų mobilizacijos sistemos subjektų mobilizacijos planų ir priimančiosios šalies paramos galimybių katalogo sudarymą;
- mobilizacinio rezervo sudarymą;
- mobilizacinių užsakymų ir priimančiosios šalies paramos teikimo sutarčių sudarymą ir administravimą;
- kariuomenės personalo ir civilinio mobilizacinio personalo rezervo sudarymą ir mokymą.

Tobulinant pasirengimo mobilizacijai sistemą, LR Vyriausybės nutarimu Nr. 631 "Dėl gyvybiškai svarbių valstybei funkcijų sąrašo" (2012) yra patvirtinusi naują gyvybiškai svarbių valstybei funkcijų sąrašą, kurių nevykdymas nepaprastųjų situacijų metu, keltų grėsmę valstybės saugumui ir stabilumui. Šiuo metu yra įteisinta 19 gyvybiškai svarbių valstybei funkcijų:

1. Valstybės, savivaldybių institucijų ir įstaigų veiklos tęstinumas. Lietuvos Respublikos Prezidento, Lietuvos Respublikos Seimo, Lietuvos Respublikos Vyriausybės, ministerijų, savivaldybių tarybų ir administracijų veiklos užtikrinimas.
2. Teisinės sistemos institucijų ir įstaigų veiklos tęstinumas. Ikiteisminio tyrimo, prokuratūros, teismų, advokatūros, notariato, antstolių, bausmių vykdymo sistemos veiklos užtikrinimas. Teisingumo ministerija kartu su Generaline prokuratūra užtikrina šios gyvybiškai svarbios valstybei funkcijos įgyvendinimą.
3. Valstybės karinė gynyba. Lietuvos kariuomenės, Viešojo saugumo tarnybos ir Valstybės sienos apsaugos tarnybos bendrų gynybos veiksmų planavimas ir vykdymas, kariuomenės personalo rezervo rengimo gynybai, karinės žvalgybos užtikrinimas.

4. Vidaus saugumas. Lietuvos nacionalinio saugumo interesų apsauga. Pavojų ir grėsmių, kylančių iš užsienio žvalgybos ir saugumo tarnybų veikos, nukreiptos prieš Lietuvos respublikos nepriklausomybę, nustatymas ir mažinimas. (Valstybės saugumo departamentas).
5. Viešasis saugumas. Vidaus reikalų ministerija ir jai pavaldžios įstaigos užtikrina viešosios tvarkos palaikymo, priešgaisrinės ir civilinės saugos, gelbėjimo darbų vykdymo, valstybės ir savivaldybių svarbių objektų ir institucijų, kitų strateginę reikšmę turinčių infrastruktūros objektų apsaugos bei valstybės sienos apsaugos funkcijų vykdymą.
6. Socialinė apsauga. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija užtikrina valstybinio socialinio draudimo ir socialinės paramos sistemos funkcionavimo ir darbo rinkos ir užimtumo politikos tęstinumą.
7. Švietimo įstaigų ir mokslinių tyrimų institutų veikla. Švietimo ir mokslo ministerija, savivaldybės pagal savo kompetenciją užtikrina optimalią pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo, profesinio mokymo ir aukštųjų mokyklų veiklą.
8. Aplinkos apsauga. Aplinkos ministerija įpareigota užtikrinti aplinkos taršos ir kitokio žalingo poveikio aplinkai prevenciją. Teikti hidrometeorologinių stebėjimų ir prognozių duomenis.
9. Sveikatos apsauga. Sveikatos apsaugos ministerija su jai pavaldžiomis įstaigomis užtikrina svarbiausių asmens ir visuomenės sveikatos priežiūros ir farmacinių paslaugų teikimą.
10. Žemės ūkio sektoriaus veiklos tęstinumas. Žemės ūkio ministerija numato priemones žemės ūkio veikos ir žemės ūkio techninių paslaugų teikimui užtikrinti.
11. Pramonės sektoriaus veiklos tęstinumas. Pramonės, prekybos ir verslo būklės stebėsenos, valstybės rezervo materialinių išteklių ir piniginių lėšų naudojimo koordinavimo užtikrinimas.
12. Energetikos sektoriaus veiklos tęstinumas. Energetikos ministerija koordinuoja ir užtikrina būtinų energijos išteklių tiekimą, nenutrūkstamą valstybei svarbių energetikos projektų vykdymą, bei energijos iš alternatyvių energijos šaltinių panaudojimą.
13. Ryšio priemonių ir pašto veikla. Susisiekimo ministerija ir jai pavaldžios įstaigos užtikrina elektroninio bei kitokio ryšio priemonių funkcionavimą, svarbiausių radijo ir televizijos

programų transliavimą, viešųjų ryšių tinklą ir viešųjų elektroninių ryšių ir pašto paslaugų tiekimą.

14. Transporto sistemos veikla. Susisiekimo ministerija ir jai pavaldžios įmonės užtikrina visų transporto rūšių nepertraukiamą infrastruktūros funkcionavimą ir susisiekimą nustatytais maršrutais.
15. Valstybės finansų valdymas ir mokesčių administravimas. Mokestinių prievolių ir sumokėtų mokesčių apskaitos, deklaravimo, mokestinių nepriemokų išieškojimo užtikrinimas.
16. Kredito įstaigų, mokėjimo įstaigų ir mokėjimo sistemų veikla. Lietuvos banko, komercinių bankų, Lietuvos centrinės kredito unijos veiklos tęstinumo užtikrinimas.
17. Gyventojų aprūpinimo maisto produktais ir geriamuoju vandeniu. Savivaldybės atsakingos už maisto produktų gamybos ir prekybos paslaugų teikimo užtikrinimą. Užtikrina kokybiško maisto ir geriamojo vandens tiekimą.
18. Kultūros paveldo apsauga. Kultūros ministerija imasi priemonių užtikrinant svarbiausių kultūros paveldo objektų, istorinių kultūros vertybių apsaugą ir išsaugojimą.
19. Tarptautinis bendradarbiavimas ir pagalba. Užsienio reikalų ministerija atsakinga už tarptautinį bendradarbiavimą, susijusį su valstybės nacionalinio ir tarptautinio saugumo interesais, valstybės interesų ES, NATO ir kitose tarptautinėse institucijose gynimu, diplomatinių funkcijų vykdymo tęstinumo užtikrinimą.

Kaip matyti iš šio sąrašo gyvybiškai svarbios valstybei funkcijos apima gana platų visuomenės gyvenimo sričių spektrą. Taigi toks visapusiškas požiūris į valstybės nacionalinio saugumo interesus numato ne vien tik vyriausybės bet ir kitų viešojo sektoriaus institucijų dalyvavimą ir veiklos kryptis. I Priede pateikta Institucijų, užtikrinančių gyvybiškai svarbias valstybei funkcijas lentelė.

Gyvybiškai svarbių valstybei funkcijų vykdymo užtikrinimui, paskelbus mobilizaciją ar nepaprastųjų situacijų metu, nustatomi funkcijoms atlikti reikalingi poreikiai ir atsakingos institucijos, kurioms Vyriausybė skiria pagal jų kompetenciją valstybines mobilizacines ir PŠP užduotis. Užduotyse numatyta funkcijų atlikimo apimtys ir teikiamų paslaugų lygis. Tai įgalina institucijas nustatyti strateginius uždavinius ir vystymosi poreikius, garantuojančius valstybės pasirengimą mobilizacijai.

Vadovaujantis gyvybiškai svarbių valstybei funkcijų sąrašu ir Vyriausybės paskirtomis valstybinėmis mobilizacinėmis užduotimis yra sudaromi mobilizacijos planai. Mobilizacijos planas – tai

dokumentas, kurį sudaro civilinė mobilizacijos institucija, gavusį mobilizacinę užduotį. Planuose numatomos priemonės ir veiksmai, užtikrinantys mobilizacijos vykdymą. Pagal sudarymo lygmenis mobilizacijos planai skirstomi į:

1. Civilinių mobilizacijos institucijų mobilizacijos planai.

Juos rengia visos civilinės mobilizacijos institucijos, gavusios valstybinę mobilizacijos užduotį. Kiekviena institucija pagal savo kompetenciją mobilizacijos plane numato savo ir pavaldžių struktūrinių padalinių personalą, jo funkcijas, priemones ir veiksmus, turinčius užtikrinti gyvybiškai svarbių valstybės funkcijų atlikimą bei paramą tiek Lietuvos ginkluotosioms pajėgoms, tiek atvykstančioms pajėgoms.

2. Jungtinis civilinių mobilizacijos institucijų planas.

Šis planas yra valstybės mobilizacijos plano dalis, sudaryta visų civilinių mobilizacinių institucijų mobilizacinių planų pagrindu ir nustatantis visų valstybės ir savivaldybių institucijų veiksmų suderinamumo ir bendradarbiavimo mechanizmą, vykdančią gyvybiškai svarbias valstybės funkcijas ir teikiančią priimančiosios šalies paramą sąjungininkų pajėgoms.

3. Ginkluotųjų pajėgų mobilizacijos planas.

Plano sudaryme dalyvauja Lietuvos kariuomenė ir kitos ginkluotąsias pajėgas sudarančios institucijos ir kuriame yra numatyti veiksmai ir priemonės, užtikrinančios personalo rezervo ir materialinių išteklių atsargų sutelkimą, paskelbus mobilizaciją.

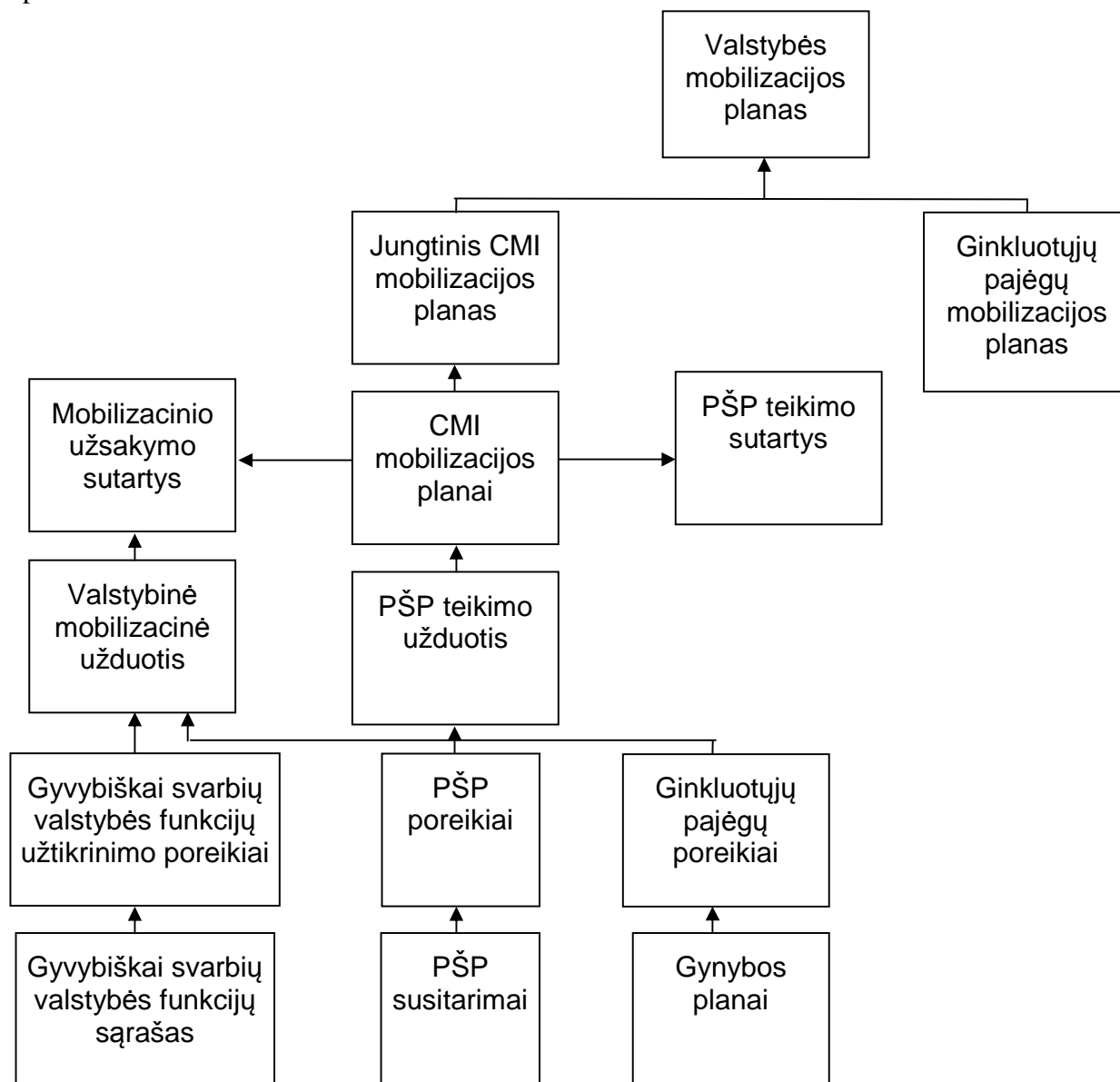
4. Valstybės mobilizacijos planas.

Šį planą Vyriausybės nustatyta tvarka rengia Mobilizacijos departamentas kartu su Lietuvos kariuomene, valstybės rezervo koordinatoriumi ir tvarkytojais. Plane yra numatyti veiksmai ir priemonės, užtikrinančios mobilizacijos vykdymą valstybėje.

Lietuvos galimybių įvertinimui teikti paramą sąjungininkų pajėgoms, Mobilizacijos departamentas prie KAM sudaro priimančiosios šalies paramos galimybių katalogą, kuriame pateikiami duomenys apie kelių, geležinkelių, jūrų, oro uostų infrastruktūrą, civilinius ir karinius pajėgumus teikti įvairias transporto, ryšių, maitinimo, apgyvendinimo, medicinos ir kitas paslaugas. Katalogo informaciją naudojama planuojant sąjungininkų pajėgų atvykimą.

Visi mobilizacijos planai ir priimančiosios šalies paramos galimybių katalogas yra įslaptinami ir saugomi teisės aktų nustatyta tvarka.

Apibendrinant pasirengimo ir planavimo mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai procesus, sudaryta šio proceso schema.

Šaltinis: adaptuota pagal Mobilizacijos departamento prie KAM seminarų medžiagą

3 pav. Pasirengimo mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos teikimo proceso schema

Planuose numatytoms priemonėms ir veiksams atlikti civilinės mobilizacinės institucijos vadovas sudaro civilinį mobilizacinį personalo rezervą, organizuoja institucijos struktūrinių padalinių ir pavaldžių įmonių pasirengimą mobilizacijai ir jos vykdymą. Personalo rezervas sudaromas tam, kad

paskelbus mobilizaciją ar teikiant priimančiosios šalies paramą, būtų žinomi asmenys, atsakingi už mobilizacijos planuose numatytų priemonių, mobilizacinių užsakymų ir PŠP sutarčių vykdymą. Institucijų vadovas turi užtikrinti, kad institucijos ir ūkio subjektų personalo rezervo pakaktų mobilizacijos planuose numatytoms nekarinėms priemonėms ir veiksams tinkamai atlikti.

Personalo rezervas naudojamas tik šiais atvejais:

- paskelbus mobilizaciją;
- teikiant priimančiosios šalies paramą.

Mobilizacijos planuose numatytų priemonių ir procedūrų veiksmingumą nustatyti galima tik pratybų metu. Kaip vienas iš veiksnių, užtikrinančių sėkmingą pasirengimą mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai yra mokymai. Už šių mokymų organizavimą ir vykdymą yra atsakingas Mobilizacijos departamentas prie KAM. Mobilizacijos mokymai vykdomi pagal Mobilizacijos departamento prie KAM direktorius patvirtintą Mobilizacinio mokymo organizavimo, planavimo ir vykdymo tvarkos aprašą (2011). Mobilizacinis mokymas apima teorinius mokymus, t.y. seminarai, konferencijos, ir praktinius mokymus – pratybas. Mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos mokymų tikslas – suteikti teorinių ir praktinių žinių apie mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos sistemą, teisinę bazę, mobilizacijos sistemoje dalyvaujančių subjektų vaidmenį ir funkcijas. Mobilizacinis mokymas suskirstytas į kelis etapus:

1. Įvadinis mobilizacinis mokymas. Tai pirmasis teorinio mokymo etapas, skirtas pradinėms žinioms apie mobilizaciją suteikti.
2. Funkcinis mobilizacinis mokymas. Šis etapas yra įvadinio mokymo tęsinys ir skirtas asmenims, atliekantiems funkcijas, numatytas mobilizacijos planuose ir užtikrinančias mobilizacijos vykdymą.
3. Tęstinis mobilizacijos mokymas. Tai mobilizacinio mokymo etapas, skirtas pasirengimo mobilizacijai naujovėms ir problemoms aptarti.

2.4.2. Mobilizacijos vykdymo ir priimančiosios šalies paramos teikimo etapas

Mobilizaciją skelbia Seimas Respublikos Prezidento siūlymu, kai būtina ginti Tėvynę arba vykdyti Lietuvos Respublikos tarptautinius įsipareigojimus. Mobilizacijos paskelbimo nutarime turi būti nurodytas

ir jos paskelbimo pagrindas, kokie mobilizacijos subjektai dalyvauja ir kokios priemonės, užtikrinančios mobilizaciją ir priimančiosios šalies paramą, turi būti vykdomos. Mobilizacija gali būti dalinė arba visuotinė. Skelbiant dalinę mobilizaciją Seimo nutarime turi būti nurodoma mobilizacijos skelbimo pagrindas, kurioje teritorijos dalyje ji skelbiama, kokie mobilizacijos sistemos subjektai turi dalyvauti ir kokios priemonės turi būti vykdomos ir ar yra teikiama priimančiosios šalies parama.

Po mobilizacijos paskelbimo mobilizacijos sistemos institucijos, nurodytos Seimo nutarime, pagal savo kompetenciją pradeda vykdyti visas mobilizacijos planuose numatytas priemones ir veiksmus, o į civilinį mobilizacijos personalą įrašyti asmenys, pradeda vykdyti mobilizacijos planuose numatytas funkcijas. Teikti priimančiosios šalies paramą, nepaskelbus mobilizacijos, gali priimti Vyriausybė krašto apsaugos ministro siūlymu. Tuo atveju Vyriausybės nutarime yra nurodoma, kokios civilinės mobilizacijos institucijos, ūkio mobilizacijos subjektai teikia priimančiosios šalies paramą.

Mobilizacijos metu galimas laikinas turto paėmimas ir rekvizicija, skiriami privalomieji darbai mobilizacijos reikmėms tenkinti. LR mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos įstatymo nustatyta tvarka iš turto valdytojų gali būti laikinai paaimamas arba rekvizuojamas mobilizacijos planuose numatytas kilnojamas ar nekilnojamas turtas, ginklai, šaudmenys, sprogstamosios, nuodingosios, radioaktyviosios medžiagos. Už laikino turto paėmimą savivaldybių teritorijoje atsakingas

Mobilizacijos metu be anksčiau išvardintų priemonių vykdymo, taip pat taikomos šios priemonės:

- karo prievolinkų šaukimas į karo tarnybą,
- naudojamas valstybės rezervas;
- naudojamos kariuomenės materialinių išteklių atsargos;
- sustabdomas atleidimas iš profesinės karo tarnybos, aktyviojo rezervo;
- teikiama priimančiosios šalies parama.

Priimančiosios šalies paramos teikimui užtikrinti Lietuvos teritorijoje Vyriausybė yra sudariusi Jungtinį priimančiosios šalies paramos koordinavimo komitetą, kuris teikia Vyriausybei siūlymus dėl priimančiosios paramos teikimo, valstybės rezervo ir Lietuvos kariuomenės materialinių išteklių atsargų kaupimo ir naudojimo paramai teikti, priimančiosios paramos teikimo užduočių skyrimo ir civilinio mobilizacinio personalo panaudojimo. Į komiteto sudėtį įeina visų ministerijų viceministrai arba kancleriai, Ministro Pirmininko tarnybos, Lietuvos kariuomenės atstovai, Mobilizacijos departamento direktorius. Komitetui vadovauja krašto apsaugos ministras. Iš krašto apsaugos sistemos institucijų,

Ministro Pirmininko tarnybos, kitų ministerijų ir atvykstančių pajėgų atstovų krašto apsaugos ministras gali sudaryti priimančiosios šalies paramos valdymo grupę, kuri vykdytų priimančiosios šalies paramos teikimo tarp Lietuvos kariuomenės, civilinių mobilizacijos institucijų, ūkio mobilizacijos subjektų ir atvykstančių pajėgų veiksmų koordinavimą ir užtikrintų sklandų priimančiosios šalies paramos teikimą.

Priimančiosios šalies paramos teikimo įgyvendinimui su siunčiančiąja šalimi yra pasirašomi paramos teikimo susitarimai, kuriuose aptariami priimančiosios ir siunčiančiosios šalių įsipareigojimai ir procedūros. Šie susitarimai yra paramos teikimo pagrindas. Susitarimų tarp šalių sudarymo procesas yra įvardintas NATO priimančiosios šalies paramos teikimo dokumentuose, iš kurių svarbiausi yra – "MC 334/1 NATO priimančiosios šalies paramos principai ir politika" (2000) ir "AJP – 4.5 NATO bendroji priimančiosios šalies paramos doktrina ir procedūros" (2010). Šiuose NATO dokumentuose nustatyti šalių įsipareigojimai, pateikiamos rekomendacijos valstybėms narėms šios paramos planavimo ir teikimo procese. Lietuvoje priimančiosios šalies parama teikiama pagal veikiančius įstatymus ir galimybes.

2.4.3. Demobilizacija

LR mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos įstatyme (2011) teigiama, kad išnykus priežastims dėl kurių paskelbta mobilizacija, Respublikos Prezidento siūlymu Seimas skelbia demobilizaciją. Seimo nutarime, skelbiančiame demobilizaciją, turi būti nurodomi mobilizacijos sistemos subjektai, vykdančys demobilizaciją ir demobilizacijos metu vykdomos priemonės. Paskelbus demobilizaciją, valstybės ir savivaldybių institucijos, kurios mobilizacijos metu buvo paskyrusios gyventojams privalomuosius darbus, teikia Vyriausybei informaciją apie atliktus privalomuosius darbus. Vyriausybė, atsižvelgiant į valstybės ekonominę padėtį, priima sprendimus dėl atlyginimo gyventojams už privalomuosius darbus ir laikinai paimtą ar rekvizuotą turtą.

3. VALSTYBĖS IR SAVIVALDYBIŲ INSTITUCIJŲ PASIRUOŠIMO MOBILIZACIJAI IR PRIIMANČIOSIOS ŠALIES PARAMAI TYRIMAS

3.1 Valstybės ir savivaldybių institucijų pasiruošimo mobilizacijai ir PŠP tyrimo metodika

Siekiant išanalizuoti valstybės ir savivaldybės institucijų paskirtų funkcijų ir atsakomybės vykdymą (pasiruošimą), buvo atliekama mokslinių ir teisinių šaltinių analizė, kurios metu buvo susipažinta su nagrinėjamu klausimu ir pasirengta tyrimui. Tyrimui atlikti buvo pasirinktas kiekybinis tyrimo metodas – anketinė apklausa. Gauti tyrimo duomenys buvo išanalizuoti SPSS statistinių duomenų analizės programa, pateiktos išvados ir pasiūlymai.

Kardelio (2005) teigimu, mokslinio tyrimo procesas gali būti skirstomas į tris pagrindinius etapus:

- **Pasiruošimas tyrimui ir tyrimo organizavimas** – formuluojama tyrimo problema, objektas, tikslas ir tyrimo proceso uždaviniai, parengiamas tyrimo instrumentas ir atliekamas pilotinis instrumento tyrimas, nustatomos silpnosios instrumento pusės;
- **Empirinių duomenų rinkimas** – atlikta anketinė specialistų, atsakingų už mobilizaciją, apklausa;
- **Tyrimo duomenų apdorojimas** – atliekamas statistinė gautų duomenų analizė, formuojamos išvados ir teikiami pasiūlymai.

3.1.1. Empirinio tyrimo tikslas ir uždaviniai

Empirinio tyrimo tikslas – išsiaiškinti esamo teisinio reguliavimo, reglamentuojančio valstybės ir savivaldybės institucijų atsakomybę mobilizacijos ir priimančios šalies paramos teikimo metu, įtaką pasirengimui mobilizacijai bei išskirti silpnąsias pasirengimo mobilizacijai puses.

Kiekybinio tyrimo uždaviniai:

1. Įvertinti valstybės institucijų pasiruošimą mobilizacijai;
2. Įvertinti savivaldybės institucijų pasiruošimą mobilizacijai;

3. Ištirti esamo teisinio reguliavimo, reglamentuojančio valstybės ir savivaldybės institucijų atsakomybę mobilizacijos ir priimančios šalies paramos teikimo metu, įtaką valstybės ir savivaldybių institucijų pasiruošimui mobilizacijai;

3.1.2. Tyrimo imtis ir imties atranka

Siekiant atlikti tyrimą, pagrįstai įvertinantį situaciją ir atspindintį daugumos nuomonę valstybės ir savivaldybių institucijose, buvo apskaičiuotos dvi tyrimo imtys – valstybės institucijoms ir savivaldybių institucijoms. Valstybės institucijų apklausoje dalyvavo visų 14 ministerijų paskirti darbuotojai, atsakingi už pasirengimą mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai. Taigi atrankinės visuma dydis yra 14 darbuotojų. Imties tūriui nustatyti buvo naudojama imties nustatymo formulė (Yamane, 1967), žr. (1) formulę:

$$n = \frac{N}{1 + N(\varepsilon)^2}; \quad (1)$$

Čia:

n – imties tūris;

N – atrankinė visuma;

ε – atrankos paklaida.

Atlikus imties tūrio skaičiavimus valstybės institucijoms pagal šią formulę imtis yra lygi 13. Kadangi gautas imties tūris sudaro daugiau kaip 5% visos atrankinės visumos, turi būti naudojama imties tūrio pataisos formulė ribotoms atrankinėms visumoms (Cochran, 1963), žr. (2) formulę:

$$n' = n \times \left(\frac{N}{N + (n - 1)} \right); \quad (2)$$

Čia:

n' – pataisytas imties tūris ribotai atrankinei visumai;

n – pradinis imties tūris;

N – atrankinės visumos dydis.

Atlikus paskaičiavimus naudojant imties tūrio pataisos formulę, buvo gauta 7. Tai reiškia, jog siekiant atspindėti visumos nuomonę su 95% garantija ir $\pm 5\%$ atrankos paklaidos riba, reikia apklausti 7 valstybės institucijų darbuotojus, atsakingus už pasirengimą mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai.

Savivaldybių institucijų apklausoje dalyvavo visų 60 savivaldybių paskirtų darbuotojų, atsakingų už pasirengimą mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai. Savivaldybių atrankinės visumos dydis yra 60 darbuotojų.

Atlikus imties tūrio skaičiavimus savivaldybių institucijoms pagal formulę imties tūriui nustatyti, imtis yra lygi 52, tačiau kadangi gautas imties tūris sudaro daugiau kaip 5% visos atrankinės visumos, imties dydis yra perskaičiuojamas naudojant imties tūrio pataisos formulę ribotoms atrankinėms visumoms.

Tai reiškia, jog su 95% garantija ir $\pm 5\%$ atrankos paklaidos riba, reikia apklausti 28 savivaldybių institucijų darbuotojus, atsakingus už pasirengimą mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai.

Atlikus apklausą, iš viso buvo gauti 53 pilnai užpildyti klausimynai – 10 valstybės įstaigų ir 43 savivaldybių įstaigų.

3.1.3 Tyrimo metodas ir duomenų rinkimo metodas

Šio darbo empiriniam tyrimui atlikti buvo pasirinktas kiekybinis tyrimo metodas, kadangi tokio tyrimo duomenis galima lengvai apdoroti ir analizuoti naudojant statistinius metodus, nes gauti duomenys yra išreikšti tiksliais skaitinėmis reikšmėmis (Tidikis, 2005). Specialistų, atsakingų už pasiruošimą mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai, apklausai vykdyti buvo pasirinktas anketinis metodas, kadangi šis duomenų rinkimo būdas leidžia respondentams užpildyti anketą jiems patogiu metu, kas yra aktualu dėl respondentų užimtumo. Taip pat, anketos yra pateikiamos vienodos visiems respondentams – tai leidžia sužinoti bendrą visos populiacijos nuomonę tiriamu klausimu.

Ištisinė atsakingų specialistų apklausa buvo atlikta elektroniniu būdu, e–apklausa.lt internetiniame portale. Šis apklausos būdas buvo pasirinktas dėl dviejų svarbiausių priežasčių:

- Atstumas. Savivaldybių institucijos yra išsidėsčiusios 60 Lietuvos miestų. Šiuo atveju, elektroninė apklausa buvo pati efektyviausia priemonė specialistų pasiekiamumo atžvilgiu.

- Anonimiškumas. Elektroninės anketos metodas užtikrina respondentų anonimiškumą, kadangi elektroninėje erdvėje sunku identifikuoti respondentą. Dėl šios priežasties galima tikėtis didesnio respondentų nuoširdumo atsakant į klausimus.

Apklausa buvo pasiekama tik atrankinės visumos respondentams, todėl klausimynai buvo užpildyti tik tikslinės tyrimo grupės.

3.1.4 Tyrimo instrumento pagrindimas ir tyrimo eiga

Darbe naudojamas klausimynas ir tyrimo modelis buvo sudaryti remiantis išanalizuotų mokslinių šaltinių autorių teorijomis ir teisiniu reguliavimu, reglamentuojančiu pasiruošimą mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai. Klausimynas buvo adaptuotas pagal Federalinės ekstremalių situacijų valdymo agentūros (FEMA) klausimyną pasiruošimui įvertinti. Klausimai buvo pasirinkti atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos teisinį reglamentavimą, reguliuojantį valstybės ir savivaldybių institucijų atsakomybę mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos teikimo metu. Pažymėtina, kad valstybės ir savivaldybių institucijų darbuotojai pildė atskiras anketas, siekiant atskirti respondentus, kad būtų galima palyginti šias institucijas tarpusavyje, tačiau klausimai abiejose anketose buvo pateikti tie patys.

Prieš pateikiant klausimyną respondentams, buvo atliktas pilotinis tyrimas, kurio metu išsiaiškinta ar klausimai yra suprantami ir aiškūs. Pilotiniame tyrime dalyvavo dešimt žmonių, pagal kurių komentarus buvo pakoreguoti klausimai ir sukurtas galutinis klausimyno variantas. Tyrimo instrumento validumas buvo patikrintas naudojant Cronbacho alfa, kuri yra 0.96. Remiantis Cronbachu (1951), instrumentas gali būti laikomas validžiu, jeigu alfa yra daugiau už 0.7. Klausimyno struktūra pateikiama 1 lentelėje.

1 lentelė. **Empirinio tyrimo instrumentas**

Klausimyno dalis	Aprašymas
Įvadas	Šioje klausimyno dalyje respondentai yra supažindinami su tyrimu, tyrimo tikslu ir klausimyno struktūra. Taip pat, respondentai yra užtikrinami, jog anketa yra anoniminė.
Demografiniai klausimai	1 ir 2 klausimai, kurie teikia tyrėjui informaciją apie institucijos dydį ir respondento pareigas.
Teisinis reguliavimas	3, 4, 5, 6 klausimai padeda įvertinti teisinio reguliavimo kokybę.

1 lentelė. **Empirinio tyrimo instrumentas (tęsinys)**

Klausimyno dalis	Aprašymas
Planavimas	7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 20, 21, 22, 23, 24 klausimai padeda nustatyti teisinių nuostatų, apibrėžiančių pasirengimo mobilizacijai planavimą, vykdymą.
Tarpinstitucinė sąveika	15, 16, 17, 18 klausimai padeda įvertinti esamą bendradarbiavimą tarp institucijų.
Mokymai	25, 26, 27 klausimai padeda nustatyti teisinių nuostatų, reglamentuojančių mobilizacinį mokymą, vykdymą.
Papildomi klausimai pasirengimo įvertinimui	19 klausimas pateiktas, siekiant išsiaiškinti specialistų nuomone apie problemines sritis; 28 klausimas, pateiktas siekiant nustatyti pačios institucijos pasirengimo mobilizacijai vertinimą;
Respondentų komentarai ir pasiūlymai	29 klausimas suteikia respondentams galimybę pateikti savo komentarus ir pasiūlymus.
Pabaiga	Klausimyno dalis, kurioje respondentams yra padėkojama už skirtą laiką ir atsakymus.

Klausimynas yra sudarytas iš šešių dalių. Pirmoje dalyje – įvade – respondentams yra pristatomas tyrimas, tyrimo tikslas, užtikrinamas anonimiškumas ir pateikiama klausimyno pildymo instrukcija. Antroji dalis – demografinių klausimų blokas, kuris yra sudarytas, siekiant išsiaiškinti pagrindinę informaciją apie instituciją ir respondentą. Šiame bloke buvo pateikiami du uždari klausimai – viename klausime pateikti du pasirinkimo variantai, kitame keturi. Trečioji dalis – pagrindinių klausimų blokas, kurį sudaro teiginiai, nustatantys keturis tiriamus kintamuosius – teisinį reguliavimą, planavimą, tarpinstitucinę sąveiką ir mokymus. Šiame bloke teiginiai yra uždari, o atsakymams pažymėti yra naudojama 5 balų Likert'o tipo skalė, kur 1 – Nesutinku, 5 – Sutinku, tačiau skalės skaičiai buvo įvardinti, siekiant užtikrinti, kad visi respondentai pasirinktų tinkamą variantą. Ketvirtoji klausimyno dalis – papildomų klausimų blokas, kuris buvo sudarytas siekiant sužinoti specialistų asmeninį pasirengimo įvertinimą ir problemines sritis, su kuriomis susiduria. Šiame bloke buvo pateikti du uždari klausimai – vienas klausimas yra Likert'o skalė, antras – uždaras klausimas su pateiktais atsakymų variantais. Pažymėtina, kad į šį klausimą respondentai galėjo atsakyti pažymėdami daugiau nei vieną atsakymą.

Penktoji klausimyno dalis – respondentų komentarai ir pasiūlymai, kurie suteikia galimybę tyrimo dalyviams išsakyti savo nuomonę, pateikti pasiūlymus ar pakomentuoti pažymėtus atsakymus. Klausimynas yra užbaigiamas padėkojant respondentams už skirtą laiką ir atsakymus.

Apie apklausą respondentai buvo informuoti elektroniniu paštu, taip pat pakartotinai apie tyrimą buvo primenama asmeniniu telefoniniu skambučiu, siekiant padidinti respondentų aktyvumą. Visi klausimyno klausimai buvo privalomi atsakyti, kad būtų išvengta nepilnai užpildytų anketų.

3.1.5 Tyrimo duomenų analizės metodai

Gauti tyrimo duomenys buvo analizuojami SPSS v20 ir MS Windows Excel programomis. Duomenų analizė buvo vykdoma keliais etapais:

1. Bendriems teisinio reguliavimo, planavimo, tarpinstitucinės sąveikos, mokymų/pratybų ir bendro pasirengimo įvertinimams apskaičiuoti buvo naudojamas dažnių apskaičiavimo bei vidurkių metodas, kurį naudojant galima sužinoti kiekvienos srities vidutinį įvertinimą, atsakymų pasiskirstymą skalėje ir populiariausius atsakymus;
2. Siekiant palyginti respondentų iš skirtingų grupių (pareigos, įstaigos dydis) atsakymus buvo naudojamas vidurkių palyginimo metodas, kuris leidžia išsiaiškinti kaip skyrėsi respondentų vertinimai, priklausomai nuo respondento pareigų ar įstaigos, už kurią yra atsakingas dydžio.
3. Analizuojant demografinius klausimus, buvo naudojamas Kruskal–Wallis vidurkių palyginimo metodas, kuris skirtas išsiaiškinti ar yra statistiškai reikšmingas skirtumas vertinant sritis tarp skirtingų grupių (respondento pareigų ir institucijos dydžio).
4. Teisinio reguliavimo įtakos pasirengimui nustatymui buvo atlikta tiesinė regresinė analizė, kuri nustato A veiksnio įtaką veiksniai B. Prieš atliekant tiesinę regresiją, visų pirma buvo nustatyta ar regresijos modelis yra tiesinis, t.y. ar galime šiam ryšiui nustatyti naudoti tiesinės regresijos modelį. Modelio tiesiškumas yra nustatomas naudojant ANOVA lentelę.

3.2. Valstybės ir savivaldybės institucijų pasirengimo mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramos tyrimo rezultatai ir analizė

Šiame skyriuje, duomenų analizė bus vykdoma dviem etapais. Pirmojo etapo metu, bus išanalizuoti valstybės ir savivaldybių institucijų bendri teisinio reguliavimo, planavimo, tarpinstitucinės sąveikos, mokymų/pratybų ir pasirengimo vertinimai bei palyginami abiejų institucijų rezultatai. Antrojo etapo metu, bus nustatoma esamo teisinio reguliavimo įtaka pasiruošimui kiekvienoje institucijoje.

Empirinio tyrimo analizės rezultatai yra aprašyti atskiruose skyreliuose (skyreliai atitinka tyrimo uždavinius). Analizuojant trečiojo uždavinio rezultatus, bus patvirtintos arba atmestos hipotezės, kurios buvo sudarytos pagal pasiruošimo mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramos tyrimo modelį.

H₁ – Esamas teisinis reguliavimas daro teigiamą įtaką valstybės institucijų pasiruošimui mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai;

H₂ – Esamas teisinis reguliavimas daro teigiamą įtaką savivaldybių institucijų pasiruošimui mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai;

Kaip jau minėta ankstesniame skyriuje, numatyta imtis valstybės institucijoms buvo 7, o apklausoje iš viso dalyvavo 10 valstybės institucijos darbuotojų, vadinasi anketų grįžtamumas yra 71%. Savivaldybių institucijų numatyta imtis buvo 28 darbuotojai. Apklausoje dalyvavo 43, vadinasi anketų grįžtamumas yra 72%. Visi klausimynai buvo tinkamai ir pilnai užpildyti, todėl tolimesnėje analizėje į klausimus bus atsakę 100% respondentų.

3.2.1. Bendri teisinio reguliavimo, planavimo, tarpinstitucinės sąveikos, mokymų/pratybų ir pasirengimo vertinimai (valstybės institucijose)

Kaip minėta, respondentai turėjo įvertinti teiginius skalėje nuo 1 iki 5, kur 1 – visiškai nesutinku, 5 – visiškai sutinku. Vidurinė reikšmė skalėje, atitinkanti vidutinį įvertinimą – 3.

Iš viso, anketą užpildė 10 valstybės institucijų darbuotojų, atsakingų už pasiruošimą mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramą, iš kurių buvo 7 vyr. specialistai ir 3 vadovai.

Valstybės institucijų darbuotojų, atsakingų už pasiruošimą mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramą, teisinio reguliavimo vertinimas. Siekiant įvertinti teisinį reguliavimą, reglamentuojantį pasiruošimą mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramą, buvo naudojami keturi klausimai. Šis vertinimas yra svarbus siekiant sužinoti ar darbuotojams, atsakingiems už mobilizaciją ir priimančiosios šalies paramą, teisės aktai yra suprantami, ar netrūksta teisės aktų, reglamentuojančių įstatymuose įtvirtintas teisės normas, ar aktuose nėra prieštaravimų ir ar nesidubliuoja valstybės ir savivaldybių institucijų funkcijos.

Bendras teisinio reguliavimo vertinimas valstybės institucijose yra 2.5. Atsakymai yra pasiskirstę visoje skalėje nuo 1 iki 5. Dažniausiai pažymėtas atsakymas skalėje buvo 2, kurį pažymėjo 60% apklaustųjų. Teigiamai teisinį reguliavimą įvertino, tai yra pažymėjo 4 arba 5, tik 10% respondentų.

Siekiant nustatyti ar yra skirtumas tarp vadovų ir vyr. specialistų atsakymų, vertinant teisinį reguliavimą, buvo naudojamas Kruskal–Wallis vidurkių palyginimo metodas. Kadangi $p=0.36$ ($p>0.05$), galima teigti, kad nėra statistiškai reikšmingo skirtumo vadovų ir vyr. specialistų atsakymuose, vertinant teisinio reguliavimo teiginius, todėl nebus atskirai analizuojamas atsakymų pasiskirstymas pagal pareigas.

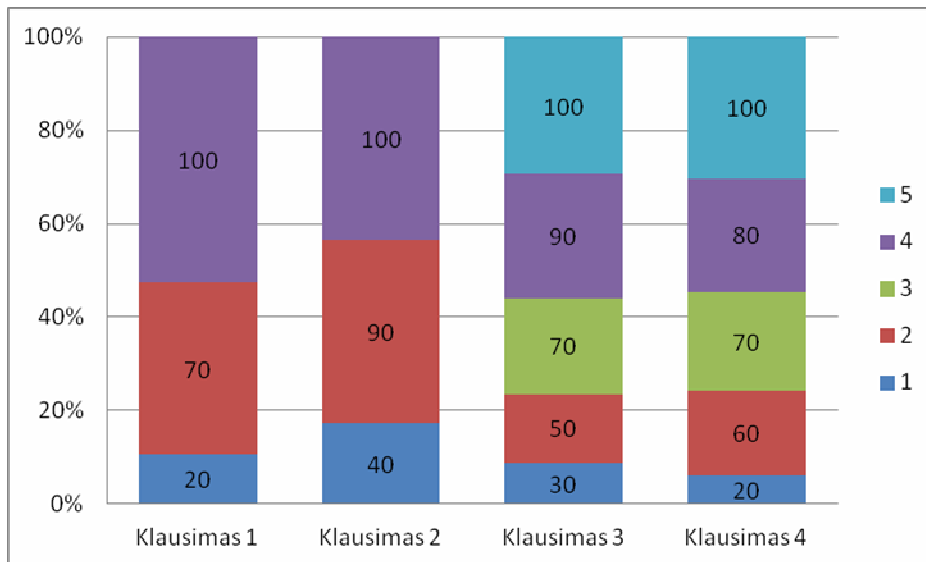
Su teiginiu, kad teisės aktuose yra pakankamai aiškiai reglamentuotos valstybės ir savivaldybės institucijų atsakomybės sritys rengiantis mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai, nesutiko arba iš dalies nesutiko 70% respondentų. Dažniausiai pažymėtas atsakymas į teiginį – iš dalies nesutinku – buvo pasirinktas pusės (50%) apklausoje dalyvavusių specialistų.

Su teiginiu, kad egzistuoja visi teisės aktai, reikalingi įgyvendinant LR Mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos įstatyme įtvirtintas teisės normas nesutiko arba iš dalies nesutiko 90% respondentų.

Su teiginiu, kad institucijos veiklą nepaprastųjų situacijų metu reglamentuojančių atskirų teisės aktų nuostatose nėra prieštaravimų nesutiko 50% tyrimo dalyvių, o net 20% respondentų neturėjo nuomonės. Daugiausiai kartų pasirinktas atsakymas į šį teiginį buvo „Nesutinku“ – pasirinktas 30% respondentų.

Teiginys, kad valstybės ir savivaldybės institucijų funkcijos nepaprastųjų situacijų metu gali dubliuotis 60% respondentų pasirodė teisingas. Taip pat, šiuo klausimu vadovų ir vyr. specialistų nuomonės sutapo. Net 40% respondentų pasirinko teiginį „Iš dalies sutinku“. Svarbu pažymėti, kad vertinant šį teiginį, teiginiai „Iš dalies sutinku“ ir „Sutinku“ įgyja neigiamą reikšmę, dėl to, skaičiuojant bendrą teisinio reguliavimo vertinimą, šie atsakymai buvo konvertuojami į teigiamus. 4 paveiksle yra

pateikiamas apibendrintas teisinio reguliavimo vertinimas, naudojant sukauptąjį dažnį (angl. Cumulative percent).

4 pav. Teisinio reguliavimo vertinimas (naudojant sukauptąjį dažnį) valstybės institucijose

Apibendrinant valstybės institucijų darbuotojų atsakymus į pateiktus klausimus, galima teigti, kad teisinis pasiruošimo mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai reguliavimas turi trūkumų. Respondentų nuomone, teisės aktai nėra pakankamai aiškūs, trūksta teisės aktų, reglamentuojančių įstatymuose įtvirtintas teisės normas, teisės aktuose yra prieštaravimų ir valstybės ir savivaldybių institucijų funkcijos nepaprastųjų situacijų metu gali dubliuotis.

Valstybės institucijų darbuotojų, atsakingų už pasiruošimą mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai, institucijos planavimo proceso vertinimas. Siekiant įvertinti institucijos mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos planavimo procesą, buvo pateikta 13 klausimų. Šis vertinimas yra svarbus nustatant ar planavimo procesas atitinka nurodymus ir ar vykdomos svarbiausios funkcijos šiame procese.

Bendras planavimo proceso vertinimas valstybės institucijose yra 2.5. Atsakymai yra pasiskirstę skalėje nuo 1 iki 5. Dažniausiai pažymėtas atsakymas skalėje buvo 3, kurį pažymėjo 30% apklaustųjų.

Atlikus vidurkių palyginimo analizę, paaiškėjo, kad skirtumas tarp vadovų ir vyr. specialistų atsakymų, vertinant įstaigos planavimo procesą, nėra statistiškai reikšmingas ($p=0.17$, su 95% garantija), todėl planavimo proceso vertinimas nuo respondento pareigų nepriklauso.

Teiginį, kad skiriamų lėšų pasirengti mobilizacijai pakanka, neigiamai (skalėje 1 arba 2) įvertino 70% respondentų ir tik 10% respondentų susilaikė nuo vertinimo. Net 40% respondentų skiriamų lėšų pakankamumą įvertino žemiausiu balu skalėje – 1.

Su teiginiu, kad respondento institucijoje Mobilizacijos planas yra parengtas pagal Mobilizacijos departamento metodinius nurodymus, sutiko 60% respondentų ir tik 40% su teiginiu nesutiko arba iš dalies nesutiko.

Su teiginiu, kad respondento institucijoje yra paskirti asmenys, atsakingi už pasirengimą mobilizacijai, sutiko 60% respondentų. Net 50% atsakė „Sutinku“ ir tik 10% „Iš dalies sutinku“.

Teiginį, kad yra nustatytos asmenų, paskirtų atsakingais už pasirengimą mobilizacijai, funkcijos, respondentų vertinimai pasiskirstė po lygiai – 50% respondentų su teiginiu arba sutiko, arba sutiko iš dalies. Atsakymai „Sutinku“ ir „Nesutinku“ pasiskirstė vienodai – po 30%.

Su teiginiu, kad numatytos priemonės ir veiksmai, kurios mobilizacijos metu vykdys respondento institucija, sutiko arba iš dalies sutiko 60% respondentų.

Bendras teiginio, kad mobilizacijos planuose numatytoms priemonėms ir veiksams atlikti yra paskirtas personalas, vertinimas yra 2.9. Su teiginiu sutiko arba iš dalies sutiko 40% respondentų, o nesutiko arba iš dalies nesutiko 50% respondentų. Dažniausiai pasirenkami atsakymai buvo „Sutinku“ (30%) ir „Nesutinku“ (30%).

Su teiginiu, kad nustatytos personalo, atsakingo už mobilizacijos planuose numatytų priemonių atlikimą mobilizacijos metu, funkcijos, nesutiko 50% respondentų. Net 40% apklaustųjų atsakė, kad su teiginiu nesutinka ir tik 20% apklaustųjų sutiko su teiginiu.

Teiginys, kad nustatyta Institucijos ir jos padalinių valdymo struktūra mobilizacijos metu, 50% respondentų buvo įvertintas teigiamai ir tik 40% teiginį įvertino neigiamai (skalėje pažymėjo 1 arba 2).

Su teiginiu, kad mobilizacijai vykdyti yra apskaičiuotas piniginių lėšų poreikis, net 90% respondentų nesutiko arba iš dalies nesutiko. Likę 10% respondentų susilaikė nuo vertinimo.

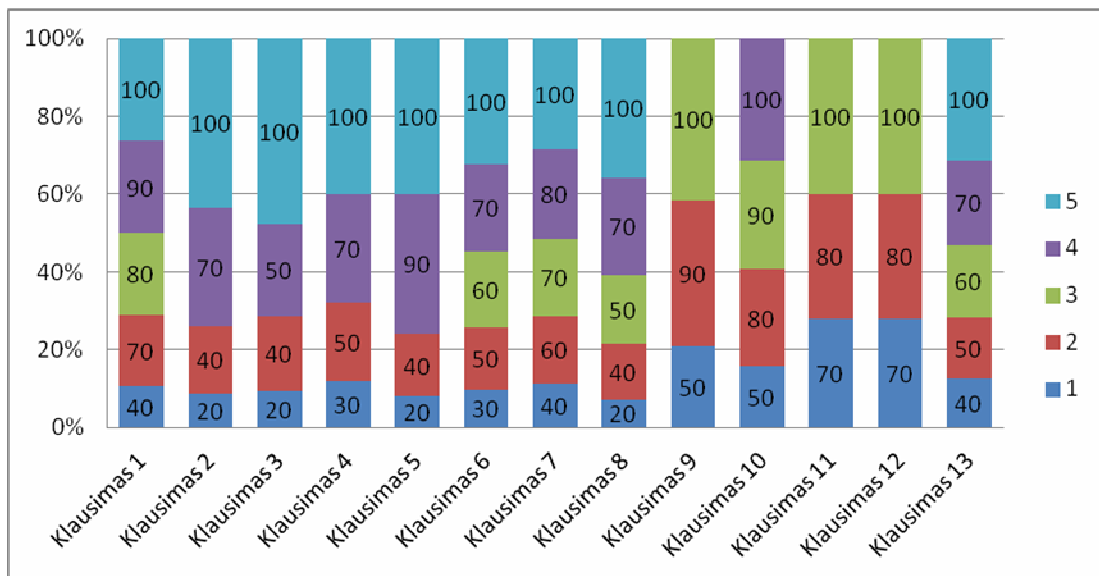
Teiginį, kad egzistuoja apskaičiuotas materialinių resursų poreikis, būtinas mobilizacijai vykdyti, teigiamai įvertino tik 10% respondentų, 80% nesutiko arba iš dalies nesutiko su teiginiu, o likę susilaikė.

Teiginiai, kad sudarytos mobilizacijos užsakymų ir priimančiosios šalies paramos teikimo sutartys, buvo respondentų įvertinti vienodai. Net 70% respondentų į šiuos teiginius atsakė „Nesutinku“, 10%

atsakė „Iš dalies nesutinku“. Šiais klausimais susilaikė 20% respondentų, vadinasi nebuvo nei vieno respondento, atsakiusio „Sutinku“ arba „Iš dalies sutinku“.

Į teiginį, kad sudaryti institucijos mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos mokymų planai, 50% respondentų atsakė neigiamai ir tik 40% respondentų atsakė teigiamai.

5 paveiksle yra pateikiamas apibendrintas planavimo proceso vertinimas, naudojant sukaupąjį dažnį (angl. Cumulative percent).

5 pav. Planavimo proceso vertinimas (naudojant sukaupąjį dažnį) valstybės institucijose.

Apibendrinant, valstybės institucijų planavimo procesas gali būti vertinamas kaip prastesnis nei vidutinis (balas 2.5 skalėje). Apklausus valstybės institucijų darbuotojus, paaiškėjo, jog institucijoms nepakanka skiriamų lėšų, taip pat nėra apskaičiuotas piniginių ir materialinių resursų poreikis, būtinas mobilizacijai vykdyti. Be to, nėra sudarytos mobilizacinių užsakymų ir priimančiosios šalies paramos teikimo sutartys. Nepaisant to, institucijose yra paskirti asmenys, atsakingi už pasirėngimą mobilizacijai ir mobilizacijos planai yra rengiami pagal mobilizacijos departamento nurodymus.

Valstybės institucijų darbuotojų, atsakingų už pasiruošimą mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai, tarpinstitucinio bendradarbiavimo vertinimas. Siekiant įvertinti ar ruošiantis mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai vyksta koordinavimas ir bendradarbiavimas tarp institucijų, buvo pateikta keturi klausimai. Šis vertinimas yra svarbus nustatant ar institucijos sąveikauja tarpusavyje, kadangi tai sumažina rūpesčių, tokių kaip darbo jėgos, išteklių ar reikalingos kompetencijos trūkumas, skaičių bei pagerina pasiruošimo procesą.

Bendras tarpinstitucinio bendradarbiavimo vertinimas valstybės institucijose yra 1.9. Atsakymai yra pasiskirstę skalėje nuo 1 iki 4. Dažniausiai skalėje pažymėtas atsakymas buvo 1, kurį pažymėjo net 50% tyrimo dalyvių.

Atlikus vidurkių palyginimo analizę, paaiškėjo, kad skirtumas tarp vadovų ir vyr. specialistų atsakymų, vertinant tarpinstitucinį bendradarbiavimą, nėra statistiškai reikšmingas ($p=0.36$, su 95% garantija), todėl tarpinstitucinio bendradarbiavimo vertinimas nuo respondento pareigų nepriklauso.

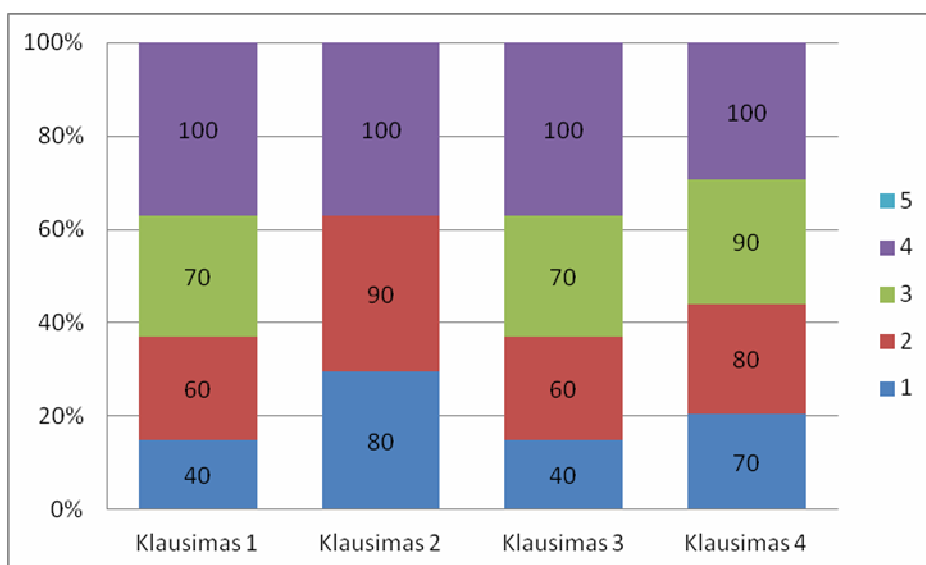
Su teiginiu, kad rengiant mobilizacijos planą, vyksta veiksmų koordinavimas tarp institucijos ir ūkio subjektų, nesutiko arba iš dalies nesutiko 60% respondentų, 10% nei sutiko, nei nesutiko. Net 40% respondentų, teiginį įvertino žemiausiu balu – 1.

Teiginys, kad rengiant mobilizacijos planą, vyksta bendradarbiavimas tarp valstybės ir savivaldybės institucijų buvo įvertintas neigiamai. Net 90% respondentų į pateiktą teiginį atsakė „Nesutinku“ arba „Iš dalies nesutinku“, likę 10% atsakė „Iš dalies sutinku“.

Su teiginiu, kad mobilizacijos metu yra nustatytas respondento institucijos veiksmų koordinavimo mechanizmas su kitomis civilinėmis mobilizacijos institucijomis, nesutiko arba iš dalies nesutiko 60% respondentų. 10% respondentų nei sutiko, nei nesutiko, o likę 30% sutiko tik iš dalies.

Teiginys, kad mobilizacijos metu yra numatytas respondento institucijos bendradarbiavimas su nevyriausybinėmis organizacijomis ir asociacijomis, buvo įvertintas vidutiniškai 1.6. Net 80% tyrimo dalyvių su teiginiu nesutiko arba iš dalies nesutiko ir tik 10% respondentų su teiginiu iš dalies sutiko.

6 paveiksle yra pateikiamas apibendrintas tarpinstitucinio bendradarbiavimo vertinimas, naudojant sukauptąjį dažnį (angl. Cumulative percent).

6 pav. Tarpinstitucinio bendradarbiavimo vertinimas (naudojant sukaupąjį dažnį) valstybės institucijose

Išanalizavus apklausos duomenis, galima teigti, jog bendradarbiavimas ir koordinavimas tarp institucijų nevyksta arba vyksta labai nežymiai. Valstybės institucijos nekoordinuoja veiksmų su ūkio subjektais ir kitomis civilinėmis mobilizacijos institucijomis, nebendradarbiauja su savivaldybių institucijomis bei Nevyriausybiniėmis organizacijomis ir asociacijomis.

Valstybės institucijų darbuotojų, atsakingų už pasiruošimą mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai, mokymų ir pratybų proceso vertinimas. Mokymų ir pratybų proceso vertinimas yra svarbus nustatant ar institucijos darbuotojai, atsakingi už mobilizaciją yra apmokyti, ar rengiami mokymai ir ar būtų tikslinga rengti mobilizacines pratybas. Šiam procesui įvertinti anketoje buvo pateikti trys klausimai.

Bendras mokymų ir pratybų proceso vertinimas valstybės institucijose yra 2.9. Atsakymai yra pasiskirstę skalėje nuo 1 – 5. Dažniausiai pažymėtas atsakymas skalėje buvo 4, kurį pažymėjo 40% respondentų. Bendras vyr. specialistų ir vadovų mokymo ir pratybų proceso vertinimas buvo apylygis.

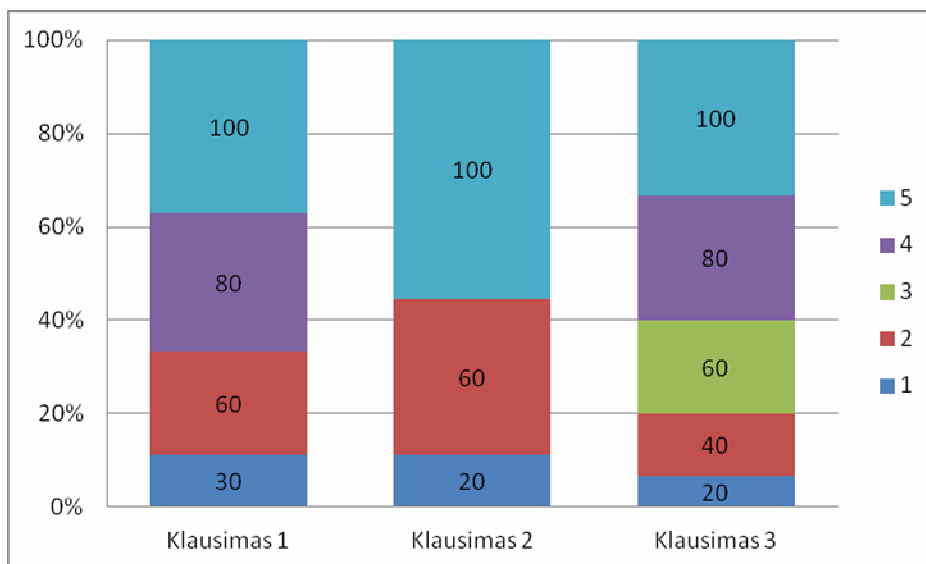
Atlikus vidurkių palyginimo analizę, paaiškėjo, kad skirtumas tarp vadovų ir vyr. specialistų atsakymų, vertinant mokymų ir pratybų procesą, nėra statistiškai reikšmingas ($p=1.000$, su 95% garantija), todėl mokymų ir pratybų proceso vertinimas nuo respondento pareigų nepriklauso.

Teiginys, kad valstybės institucijose visi už mobilizaciją atsakingi asmenys dalyvauja mobilizacijos mokymuose buvo įvertintas neigiamai net 60% respondentų. 30% pasirinko atsakymą „Nesutinku“, 30% pasirinko atsakymą „Iš dalies nesutinku“ ir tik po 20% respondentų pasirinko atsakymus „Sutinku“ ir „Iš dalies sutinku“.

Su teiginiu, kad mobilizacijos mokymai yra naudingi sutiko tik 40% respondentų. Likę 60% nesutiko arba iš dalies nesutiko.

Bendras teiginio, kad būtų naudinga vykdyti mobilizacines pratybas, vertinimas buvo 3. 40% procentų respondentų nesutiko arba iš dalies nesutiko ir 40% respondentų sutiko arba iš dalies sutiko su šiuo teiginiu.

7 paveiksle yra pateikiamas apibendrintas mokymų ir pratybų proceso vertinimas, naudojant sukauptąjį dažnį (angl. Cumulative percent).

7 pav. Mokymų ir pratybų proceso vertinimas (naudojant sukauptąjį dažnį) valstybės institucijose

Apibendrinant, galima teigti, kad mobilizacijos mokymų ir pratybų procesas turi būti tobulinamas – dauguma respondentų mano, jog šiuo metu rengiami mobilizaciniai mokymai yra nenaudingi. Be to, dauguma institucijų atsakė, kad už mobilizaciją atsakingi darbuotojai nedalyvauja mokymuose arba dalyvauja ne visi.

Valstybės institucijų darbuotojų, atsakingų už pasiruošimą mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai, bendras pasiruošimo vertinimas. Siekiant nustatyti, kaip patys valstybės įstaigų darbuotojai, atsakingi už pasiruošimą mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramą, vertina įstaigos, už

kurią yra atsakingi pasiruošimą, buvo pateiktas vienas teiginys. Šio teiginio bendras vertinimas bus palygintas su vidutiniu visų pasiruošimo veiklų vertinimu. Jeigu vertinimai sutampa – vadinasi institucijų darbuotojai, atsakingi už pasiruošimą, žino esamą situaciją ir geba adekvačiai įvertinti institucijos pasiruošimą.

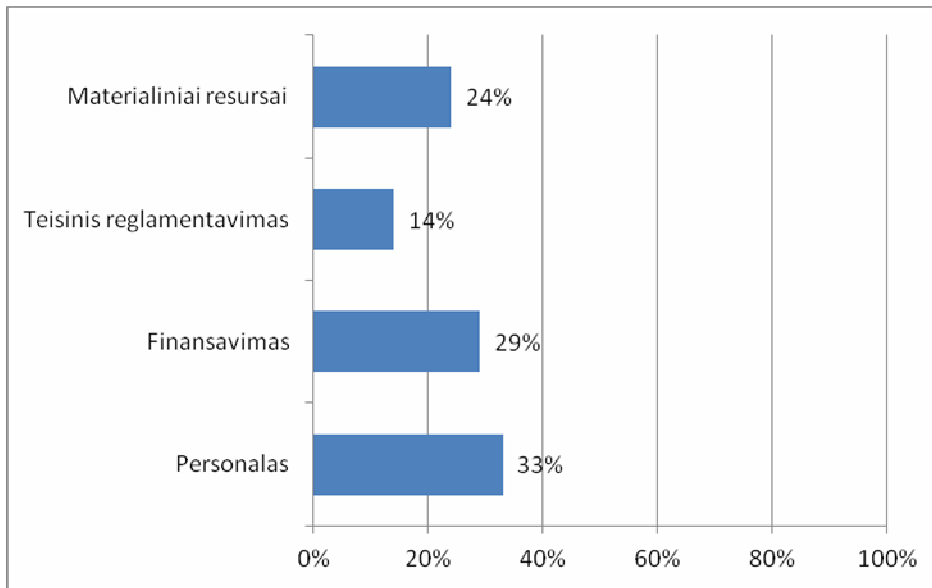
Bendras teiginio, kad šiuo metu respondento institucija yra pasirengusi mobilizacijai, vertinimas yra 2.4. Balai skalėje yra pasiskirstę nuo 1 iki 4. Dažniausiai pažymėtas atsakymas vertinant šį teiginį buvo „Iš dalies nesutinku“, kurį pažymėjo 40% tyrimo dalyvių. Dauguma respondentų (60%) šį teiginį įvertino neigiamai – pasirinko atsakymus „Nesutinku“ arba „Iš dalies nesutinku. 20% respondentų neturėjo nuomonės, o likę 20% su teiginiu sutiko tik iš dalies.

Atlikus vidurkių palyginimo analizę, paaiškėjo, kad skirtumas tarp vadovų ir vyr.specialistų atsakymų, vertinant institucijos pasiruošimą mobilizacijai, nėra statistiškai reikšmingas ($p=0.24$, su 95% garantija), todėl pasiruošimo vertinimas nuo respondento pareigų nepriklauso.

Bendras visų pasiruošimo sričių vertinimo vidurkis valstybės institucijose sutampa su darbuotojų, atsakingų už pasiruošimą mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai, institucijos pasiruošimo vertinimu, vadinasi atsakingi darbuotojai geba adekvačiai įvertinti situaciją ir visus anketos teiginius vertino atidžiai.

Valstybės institucijų darbuotojų, atsakingų už pasiruošimą mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai, nurodytos probleminės sritys. Siekiant nustatyti su kokiomis problemomis susiduria respondento institucija, rengiant mobilizacijos planą, buvo pateiktas vienas klausimas, su keturiais galimais atsakymų variantais (respondentas galėjo pažymėti visus tinkamus variantus).

Dažniausiai pažymėta probleminė sritis, rengiant mobilizacijos planą, buvo Personalas (33%). Taip pat, didelė dalis respondentų nurodė finansavimą (29%) ir Materialinius resursus (24%). Teisinį reglamentavimą, kaip problemą, pažymėjo tik 14% respondentų. Stulpelinėje diagramoje (žr. 8 pav.) yra pateikiamas respondentų atsakymų pasiskirstymas.

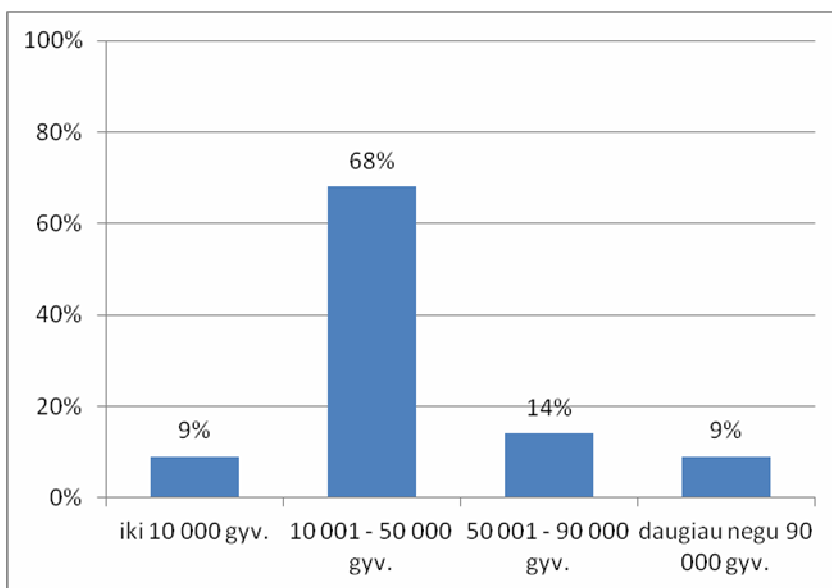

8 pav. Valstybės institucijų respondentų nurodytos probleminės sritys rengiant mobilizacijos planą

3.2.2. Bendri teisinio reguliavimo, planavimo, tarpinstitucinės sąveikos mokymų/pratybų ir pasirengimo vertinimai (savivaldybių institucijose)

Kaip minėta, respondentai turėjo įvertinti teiginius skalėje nuo 1 iki 5, kur 1 – visiškai nesutinku, 5 – visiškai sutinku. Vidurinė reikšmė skalėje, atitinkanti vidutinį įvertinimą – 3.

Iš viso anketą užpildė 43 savivaldybių institucijų darbuotojai, atsakingi už pasiruošimą mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai, iš kurių anketą užpildė 7 vadovai ir 36 vyr. specialistai. Respondentų pasiskirstymas pagal savivaldybės dydį yra iliustruojamas stulpelinėje diagramoje (žr. 9 pav.).

9 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal savivaldybės dydį

Savivaldybių institucijų darbuotojų, atsakingų už pasiruošimą mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai, teisinio reguliavimo vertinimas. Kaip jau buvo minėta, analizuojant valstybės institucijų darbuotojų atsakymus, teisinio reguliavimo, reglamentuojančio pasiruošimą mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai vertinimas yra svarbus siekiant nustatyti ar atsakingiems darbuotojams yra suprantami teisiniai aktai, ar netrūksta aktų, reglamentuojančių įstatymuose įtvirtintas teisės normas, ar aktuose nėra prieštaravimų ir ar nesidubliuoja valstybės ir savivaldybių institucijų funkcijos.

Bendras teisinio reguliavimo vertinimas savivaldybių institucijose yra 2.9. Atsakymai yra pasiskirstę skalėje nuo 1 iki 5. Dažniausiai pažymėtas atsakymas skalėje buvo 3, kurį pažymėjo 37% apklaustųjų. Teigiamai teisinį reguliavimą įvertino 28% apklaustųjų. Siekiant nustatyti ar yra skirtumas tarp vadovų ir vyr.specialistų atsakymų, vertinant teisinį reguliavimą, buvo naudojamas Kruskal–Wallis vidurkių palyginimo metodas. Kadangi $p = 0.54$ ($p > 0.05$), galima teigti, kad nėra statistiškai reikšmingo skirtumo vadovų ir vyr.specialistų atsakymuose, vertinant teisinio reguliavimo teiginius, todėl nebus atskirai analizuojamas atsakymų pasiskirstymas pagal pareigas.

Siekiant nustatyti ar yra statistiškai reikšmingas skirtumas tarp skirtingo dydžio savivaldybių, buvo naudojamas Kruskal–Wallis vidurkių palyginimo metodas. Kadangi $p = 0.72$ ($p > 0.05$), galima teigti, kad nėra statistiškai reikšmingo skirtumo respondentų iš skirtingo dydžio savivaldybių atsakymuose, todėl respondentų atsakymai pagal savivaldybių dydžius taip pat nebus atskirai analizuojami.

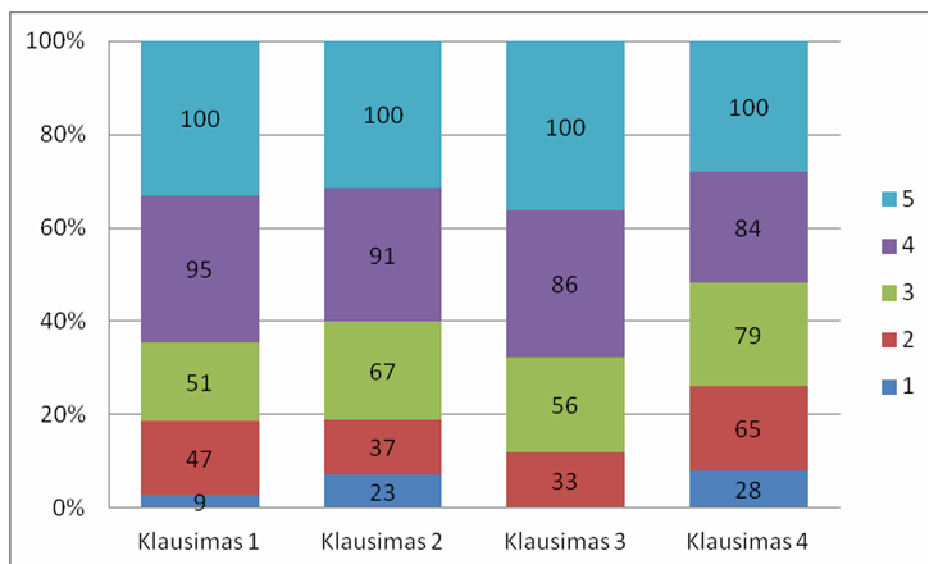
Su teiginiu, kad teisės aktuose yra pakankamai aiškiai reglamentuotos valstybės ir savivaldybės institucijų atsakomybės sritys rengiantis mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai, sutiko arba iš dalies sutiko 49% respondentų. Dažniausiai pažymėtas atsakymas į šį teiginį – iš dalies sutinku, buvo pasirinktas 44% klausoje dalyvavusių specialistų.

Su teiginiu, kad egzistuoja visi teisės aktai, reikalingi įgyvendinant LR Mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos įstatyme įtvirtintas teisės normas nesutiko 37% respondentų. Net 30% į klausimą atsakiusių specialistų nei sutiko, nei nesutiko.

Su teiginiu, kad institucijos veiklą nepaprastųjų situacijų metu reglamentuojančių atskirų teisės aktų nuostatose nėra prieštaravimų sutiko 44% respondentų, tačiau daugiausiai kartų pažymėtas atsakymas buvo „Iš dalies nesutinku“ – kurį pažymėjo 33% apklaustųjų.

Teiginys, kad valstybės ir savivaldybės institucijų funkcijos nepaprastųjų situacijų metu gali dubliuotis 65% respondentų pasirodė teisingas. Net 37% respondentų pasirinko atsakymą „Iš dalies sutinku“. Svarbu pabrėžti, kad vertinant šį teiginį, teiginiai „Iš dalies sutinku“ ir „Sutinku“ įgyja neigiamą reikšmę, dėl to, skaičiuojant bendrą teisinio reguliavimo vertinimą, šie atsakymai buvo konvertuojami į teigiamus.

10 paveiksle yra pateikiamas apibendrintas teisinio reguliavimo vertinimas, naudojant sukauptąjį dažnį (angl. Cumulative percent).

10 pav. Teisinio reguliavimo vertinimas (naudojant sukauptąjį dažnį) savivaldybių institucijose

Apibendrinant, galima teigti, kad savivaldybių institucijų darbuotojai teisinį reguliavimą vertina kaip prastesnį nei vidutinį (balas – 2.9). Pasak savivaldybių institucijų darbuotojų, nepaprastųjų situacijų metu, valstybės ir savivaldybių institucijų funkcijos gali dubliotis. Taip pat, pasak savivaldybių institucijų darbuotojų, valstybės ir savivaldybės institucijų atsakomybės sritys turėtų būti aiškiau reglamentuojamos bei sukuriama visi reikalingi teisės aktai, reikalingi įgyvendinant LR Mobilizacijos ir PŠP įstatyme įtvirtintas teisės normas.

Savivaldybės institucijų darbuotojų, atsakingų už pasiruošimą mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai, institucijos planavimo proceso vertinimas. Bendras planavimo proceso vertinimas savivaldybių institucijose yra 3.3. Atsakymai yra pasiskirstę skalėje nuo 1 iki 5. Dažniausiai pažymėti atsakymai skalėje buvo „Nei sutinku, nei nesutinku“ bei „Iš dalies sutinku“, kuriuos pažymėjo 88% apklaustųjų.

Atlikus vidurkių palyginimo analizę, paaiškėjo, kad skirtumas tarp vadovų ir vyr. specialistų atsakymų, vertinant įstaigos planavimo procesą yra statistiškai reikšmingas ($p=0.028$, $p<0.05$), todėl bus plačiau paanalizuojami vadovų ir vyr. specialistų atsakymų skirtumai. Siekiant nustatyti ar yra statistiškai reikšmingas skirtumas tarp skirtingo dydžio savivaldybių, taip pat buvo naudojamas Kruskal–Wallis vidurkių palyginimo metodas. Kadangi $p=0.76$ ($p>0.05$), nėra statistiškai reikšmingo skirtumo respondentų iš skirtingo dydžio savivaldybių atsakymuose, todėl respondentų atsakymai pagal savivaldybių dydžius neanalizuojami.

Su teiginiu, kad skiriamų lėšų pasirūpinti mobilizacijai pakanka, nesutiko arba iš dalies nesutiko 79% respondentų. Teiginį teigiamai įvertino tik 9% tyrime dalyvavusių savivaldybių institucijų darbuotojų. Lyginant vadovų ir vyr. specialistų atsakymus, nebuvo nustatytas didelis skirtumas tarp vidutinių respondentų vertinimų. Vadovai vidutiniškai teiginį įvertino 1.6 balu, vyr. specialistai – 1.8.

Vertindami teiginį, kad respondento institucijoje Mobilizacijos planas yra parengtas pagal Mobilizacijos departamento metodinius nurodymus, atsakymą „Sutinku“ pasirinko net 81% respondentų. Likę 14% respondentų neturėjo nuomonės, o 5% sutiko iš dalies. Lyginant vadovų ir vyr. specialistų atsakymus, galima teigti, jog atsakymai iš dalies sutapo. Vadovų vidutinis vertinimas buvo 5, vyr. specialistų – 4.6.

Su teiginiu, kad respondento institucijoje yra paskirti asmenys, atsakingi už pasiruošimą mobilizacijai, sutiko 84% tyrimo dalyvių. Net 70% respondentų pažymėjo atsakymus „Sutinku“ ir tik 7% respondentų pažymėjo atsakymą „Nesutinku“. Apibendrinus vadovų ir vyr. specialistų atsakymus, galima teigti, jog vadovai su teiginiu sutiko, vyr. specialistai su teiginiu sutiko tik iš dalies.

Teiginį, kad yra nustatytos asmenų, paskirtų atsakingais už pasirengimą mobilizacijai, funkcijos, 88% respondentų įvertino teigiamai – pažymėjo atsakymus „Sutinku“ arba „Iš dalies sutinku“ ir tik 12% respondentų pažymėjo atsakymą „Nesutinku“. Vidutinis vadovų balas, vertinant šį teiginį buvo 4.9, vyr. specialistų – 4.

Su teiginiu, kad numatytos priemonės ir veiksmai, kurios mobilizacijos metu vykdys respondento institucija, sutiko arba iš dalies sutiko 79% respondentų ir tik 21% respondentų nurodė, kad su teiginiu iš dalies nesutinka. Vadovų bei vyr. specialistų vertinimas šiuo klausimu išsiskyrė iš esmės – vadovai teiginį įvertino 4.6, vyr. specialistai 3.8 balais.

Teiginys, kad mobilizacijos planuose numatytoms priemonėms ir veiksams atlikti yra paskirtas personalas, buvo pažymėtas kaip teisingas 77% respondentų. Su teiginiu nesutiko arba iš dalies nesutiko 14% tyrimo dalyvių. Lyginant vadovų ir vyr. specialistų atsakymus, galima teigti, kad nuomonės šiek tiek išsiskyrė. Vadovai vidutiniškai teiginį įvertino 4.6, vyr. specialistai – 3.9.

Su teiginiu, kad nustatytos personalo, atsakingo už mobilizacijos planuose numatytų priemonių atlikimą mobilizacijos metu, funkcijos, sutiko 77% respondentų. 5% respondentų nei sutiko, nei nesutiko, likę 19% respondentų su teiginiu nesutiko arba sutiko tik iš dalies. Lyginant vadovų ir vyr. specialistų atsakymus, vadovai teiginį vertino palankiau nei vyr. specialistai. Vidutinis vadovų vertinimas buvo 4.9, vyr. specialistų – 3.7.

Teiginys, kad nustatyta Institucijos ir jos padalinių valdymo struktūra mobilizacijos metu, 68% respondentų buvo įvertintas teigiamai ir tik 33% teiginį įvertino neigiamai, t.y. skalėje pažymėjo „Nesutinku“ arba „Iš dalies nesutinku“. Vadovų ir vyr. specialistų vertinimų skirtumas nėra reikšmingas. Vidutinis vadovų vertinimas buvo 4.3, vyr. specialistų – 3.6.

Su teiginiu, kad mobilizacijai vykdyti yra apskaičiuotas piniginių lėšų poreikis, nesutiko arba iš dalies nesutiko 54% respondentų. Atsakymą „Iš dalies sutinku“ pažymėjo 33% respondentų, tačiau nebuvo nei vieno respondento, pažymėjusio atsakymą „Sutinku“. Vyr. specialistai šį teiginį įvertino palankiau nei vadovai – vidutinis vadovų vertinimas buvo 2.1, vyr. specialistų – 2.4.

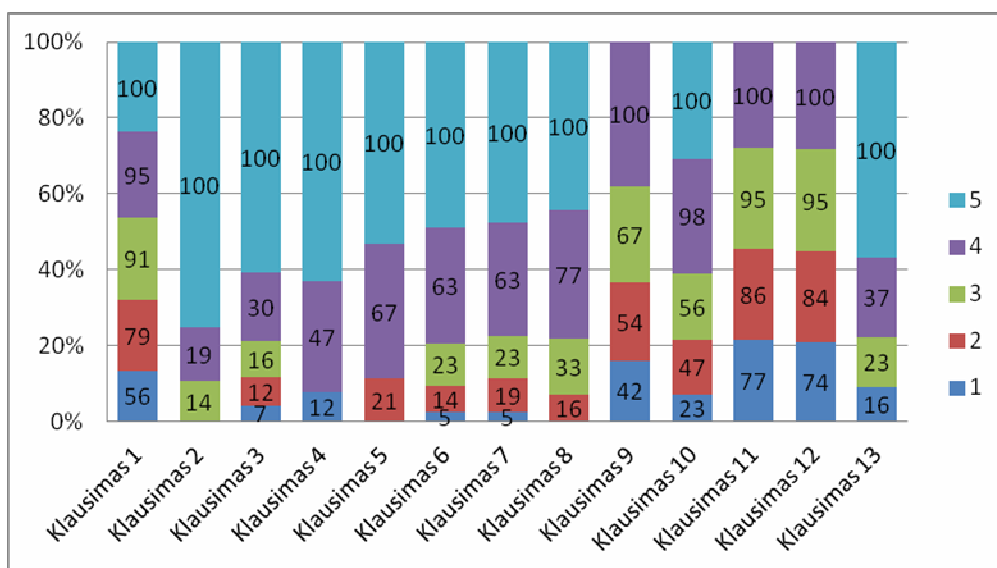
Teiginį, kad egzistuoja apskaičiuotas materialinių resursų poreikis, būtinas mobilizacijai vykdyti, teigiamai įvertino 44% respondentų. 47% respondentų pažymėjo atsakymus „Nesutinku“ arba „Iš dalies nesutinku“ ir likę 9% respondentų nei sutiko, nei nesutiko su teiginiu. Vadovų ir vyr. specialistų nuomonė šiuo klausimu neišsiskyrė. Vadovų vidutinis vertinimas buvo 2.7, vyr. specialistų – 2.8.

Teiginys, kad sudarytos mobilizacijos užsakymų sutartys daugumos respondentų buvo įvertintas neigiamai – atsakymą „Iš dalies sutinku“ pasirinko tik 5% apklaustųjų, o atsakymas „Sutinku“ nebuvo pasirinktas nei vieno respondento. Vadovų ir vyr. specialistų atsakymai pasiskirstė panašiai – vadovai šį teiginį vidutiniškai įvertino 1.9 balu, vyr. specialistai – 1.3.

Teiginys, kad sudarytos PŠP teikimo sutartys, buvo įvertintas panašiai kaip ir teiginys, kad sudarytos mobilizacijos užsakymų sutartys – su teiginiu iš dalies sutiko 5% respondentų, nesutiko arba iš dalies nesutiko 84% respondentų. Lyginant vadovų ir vyr. specialistų atsakymus, galima teigti, kad atsakymai taip pat pasiskirstė panašiai – vadovų vidutinis įvertinimas – 1.3, vyr. specialistų – 1.5.

Į teiginį, kad sudaryti institucijos mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos mokymų planai, 77% respondentų atsakė „Sutinku“ arba „Iš dalies sutinku“ ir tik 16% su teiginiu nesutiko. Vertinant šį teiginį, vadovų ir vyr. specialistų nuomonė iš esmės išsiskyrė – vadovų bendras vertinimas buvo 5, vyr. specialistų – 3.9.

11 paveiksle yra pateikiamas apibendrintas savivaldybių įstaigų planavimo proceso vertinimas, naudojant sukauptąjį dažnį (angl. Cumulative percent).

11 pav. Planavimo proceso vertinimas (naudojant sukauptąjį dažnį) savivaldybių institucijose.

Apibendrinant, savivaldybės institucijų planavimo procesas gali būti vertinamas kaip geresnis nei vidutinis (balas – 3.3). Išanalizavus respondentų vertinimus, buvo nustatyta, kad savivaldybių institucijoms nepakanka skiriamų lėšų mobilizacijos pasirengimui bei nėra sudarytos mobilizacinių užsakymų ir priimančiosios šalies paramos teikimo sutartys. Nepaisant to, savivaldybių institucijose

mobilizacijos planai yra parengti pagal Mobilizacijos departamento metodinius nurodymus, yra paskirti asmenys, atsakingi už pasirengimą mobilizacijai, nustatytos tų asmenų funkcijos, numatytos mobilizacijos metu vykdomos priemonės ir veiksmai, šiems veiksams vykdyti paskirtas personalas bei nustatytos personalo funkcijos. Taip pat, nustatyta institucijų ir jų padalinių valdymo struktūra mobilizacijos metu bei sudaryti mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos mokymų planai.

Savivaldybės institucijų darbuotojų, atsakingų už pasiruošimą mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramą, tarpinstitucinio bendradarbiavimo vertinimas. Bendras tarpinstitucinio bendradarbiavimo vertinimas savivaldybės institucijose yra 3. Atsakymai yra pasiskirstę skalėje nuo 1 iki 5. Dažniausiai skalėje pažymėtas atsakymas buvo 3, kurį pažymėjo 33% respondentų.

Atlikus vidurkių palyginimo analizę, paaiškėjo, kad skirtumas tarp vadovų ir vyr. specialistų atsakymų, vertinant tarpinstitucinį bendradarbiavimą, nėra statistiškai reikšmingas ($p=0.33$, su 95% garantija), todėl tarpinstitucinio bendradarbiavimo vertinimas nuo respondento pareigų nepriklauso. Atlikus vidurkių analizę taip pat buvo nustatyta, kad nėra statistiškai reikšmingo skirtumo respondentų iš skirtingo dydžio savivaldybių atsakymuose ($p=0.79$, $p>0.05$), todėl respondentų atsakymai pagal savivaldybių dydžius neanalizuojami.

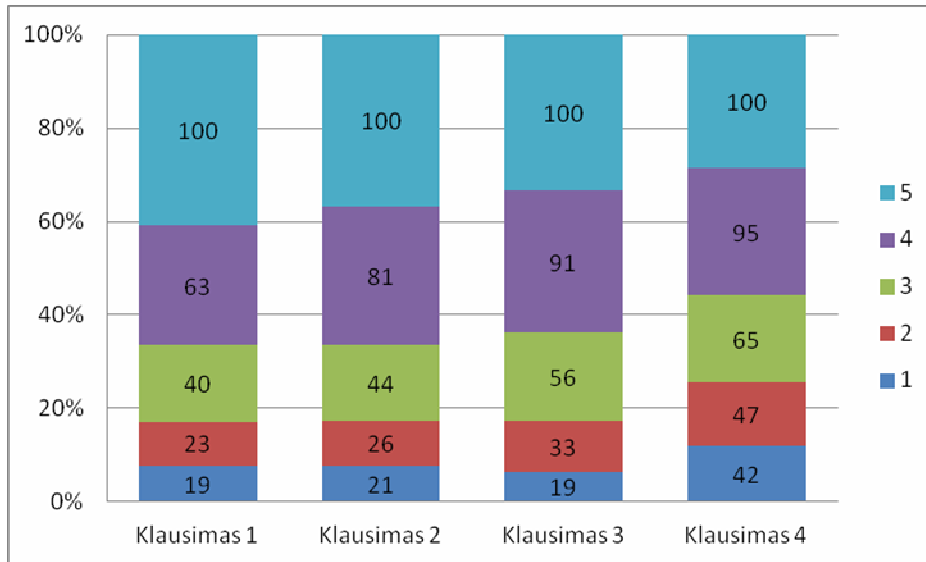
Su teiginiu, kad rengiant mobilizacijos planą, vyksta veiksmų koordinavimas tarp institucijos ir ūkio subjektų, sutiko arba iš dalies sutiko 61%, o 23% respondentų su teiginiu arba nesutiko, arba nesutiko iš dalies.

Teiginys, kad rengiant mobilizacijos planą, vyksta bendradarbiavimas tarp valstybės ir savivaldybės institucijų, savivaldybių institucijų respondentų buvo įvertintas visiškai priešingai nei valstybės institucijų respondentų. Net 56% savivaldybės institucijų respondentų su teiginiu sutiko arba sutiko iš dalies ir tik 26% su teiginiu nesutiko arba iš dalies nesutiko.

Su teiginiu, kad mobilizacijos metu yra nustatytas respondento institucijos veiksmų koordinavimo mechanizmas su kitomis civilinėmis mobilizacijos institucijomis, sutiko arba iš dalies sutiko 44% respondentų. Šiuo klausimu 23% neturėjo nuomonės ir tik 33% atsakė nesutinkantys arba iš dalies nesutinkantys su pateiktu teiginiu.

Teiginys, kad mobilizacijos metu yra numatytas respondento institucijos bendradarbiavimas su nevyriausybinėmis organizacijomis ir asociacijomis, buvo įvertintas neigiamai – net 47% respondentų pasirinko atsakymus „Nesutinku“ arba „Iš dalies nesutinku“ ir 19% tyrimo dalyvių su teiginiu nei sutiko, nei nesutiko.

12 paveiksle yra pateikiamas apibendrintas tarpinstitucinio bendradarbiavimo vertinimas, naudojant sukaupąjį dažnį (angl. Cumulative percent).

12 pav. Tarpinstitucinio bendradarbiavimo vertinimas (naudojant sukaupąjį dažnį) savivaldybių institucijose

Išanalizavus apklausos duomenis, apibendrinimui galima teigti, kad savivaldybių institucijose, rengiant mobilizacijos planą, vyksta bendradarbiavimas ir koordinavimas tarp institucijų. Savivaldybių institucijos koordinuoja veiksmus su ūkio subjektais ir kitomis civilinėmis mobilizacijos institucijomis, bendradarbiauja su valstybės institucijomis. Nepaisant to, bendradarbiavimas su Nevyriausybinėmis organizacijomis ir asociacijomis yra nežymus arba visai nevyksta.

Savivaldybių institucijų darbuotojų, atsakingų už pasiruošimą mobilizacijai ir PŠP, mokymų ir pratybų proceso vertinimas. Bendras mokymų ir pratybų proceso vertinimas savivaldybių institucijose yra 4. Atsakymai yra pasiskirstę skalėje nuo 1 iki 5. Dažniausiai skalėje pažymėtas atsakymas buvo 4, kurį pažymėjo 54% respondentų.

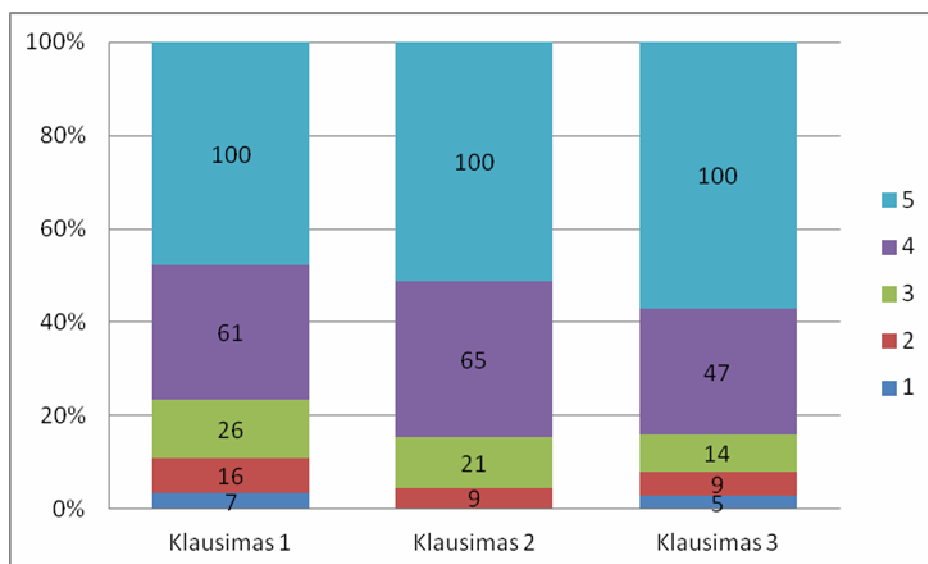
Atlikus vidurkių palyginimo analizę, paaiškėjo, kad skirtumas tarp vadovų ir vyr. specialistų atsakymų, vertinant mokymų ir pratybų procesą, nėra statistiškai reikšmingas ($p=0.27$, su 95% garantija), todėl mokymų ir pratybų proceso vertinimas nuo respondento pareigų nepriklauso. Taip pat nėra statistiškai reikšmingas ir skirtumas tarp respondentų atsakymų iš skirtingo dydžio savivaldybių ($p=0.1$, $p>0.05$).

Teiginys, kad institucijos visi už mobilizaciją atsakingi asmenys dalyvauja mobilizacijos mokymuose 74% respondentų buvo įvertintas teigiamai (respondentai pasirinko atsakymus „Sutinku“ arba „Iš dalies sutinku“). Atsakymus „Nesutinku“ arba „Iš dalies nesutinku“ pasirinko tik 16% respondentų.

Su teiginiu, kad mobilizacijos mokymai yra naudingi sutiko 79% respondentų. Šį teiginį neigiamai įvertino tik 21% tyrime dalyvavusių savivaldybių institucijų darbuotojų, atsakingų už pasirengimą mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramą.

Bendras teiginio, kad būtų naudinga vykdyti mobilizacines pratybas, vertinimas buvo 4.3. 86% respondentų su teiginiu sutiko arba iš dalies sutiko ir tik 9% su teiginiu nesutiko arba iš dalies nesutiko.

13 paveiksle yra pateikiamas apibendrintas mokymų ir pratybų proceso vertinimas, naudojant sukaupitą dažnį (angl. Cumulative percent).

13 pav. Mokymų ir pratybų proceso vertinimas (naudojant sukaupitą dažnį) savivaldybių institucijose

Apibendrinant, galima teigti, kad mobilizacijos mokymų ir pratybų procesas turi būti tobulinamas, tačiau savivaldybių institucijų darbuotojų, atsakingų už mobilizaciją ir priimančiosios šalies paramą yra vertinamas teigiamai. Dauguma institucijų atsakė, kad mobilizaciniai mokymai yra naudingi ir visi už mobilizaciją atsakingi asmenys dalyvauja rengiamuose mokymuose. Be to, dauguma respondentų mano, kad būtų naudinga rengti mobilizacines pratybas.

Savivaldybių institucijų darbuotojų, atsakingų už pasiruošimą mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramą, bendras pasiruošimo vertinimas. Siekiant nustatyti, kaip patys

savivaldybių institucijų darbuotojai vertina institucijos, už kurią yra atsakingi pasiruošimą, buvo pateiktas vienas teiginys. Šio teiginio bendras vertinimas bus palygintas su vidutiniu visų pasiruošimo veiklų vertinimu. Jeigu vertinimai sutampa – vadinasi institucijų darbuotojai, atsakingi už pasiruošimą, žino esamą situaciją ir geba adekvačiai įvertinti institucijos pasiruošimą.

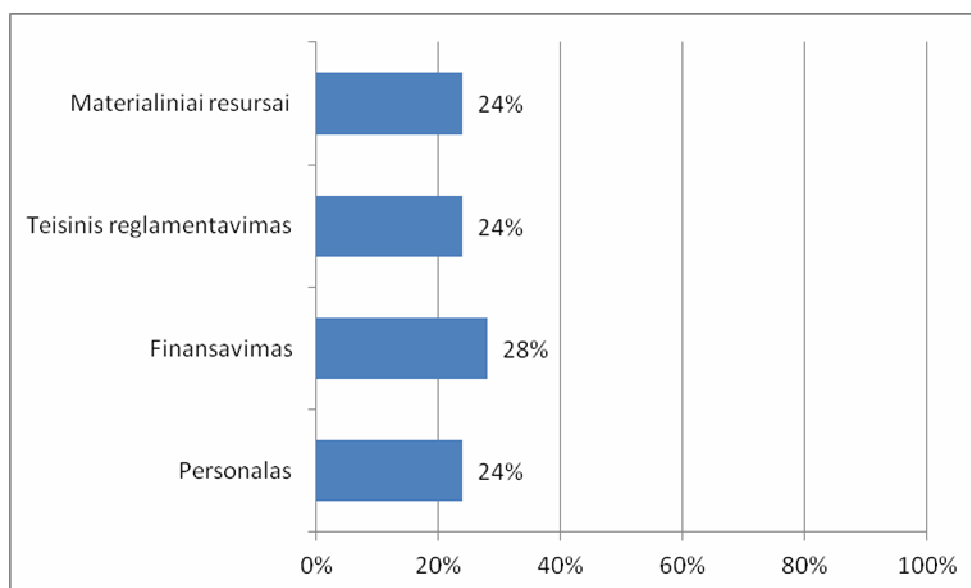
Bendras teiginio, kad šiuo metu respondento institucija yra pasirengusi mobilizacijai, vertinimas yra 3.6. Balai skalėje yra pasiskirstę nuo 1 iki 4. Dažniausiai pažymėtas atsakymas vertinant šį teiginį buvo „Iš dalies sutinku“, kurį pažymėjo 51% tyrimo dalyvių. Su teiginiu nesutiko arba iš dalies nesutiko 26% tyrimo respondentų.

Atlikus vidurkių palyginimo analizę, paaiškėjo, kad skirtumas tarp vadovų ir vyr. specialistų atsakymų, vertinant institucijos pasiruošimą mobilizacijai, nėra statistiškai reikšmingas ($p=0.44$, su 95% garantija), todėl pasiruošimo vertinimas nuo respondento pareigų nepriklauso. Taip pat, respondentų vertinimai nepriklauso ir nuo savivaldybės dydžio ($p=0.75$, $p>0.05$).

Bendras visų pasiruošimo sričių vertinimo vidurkis savivaldybių institucijose (3.5) yra šiek tiek žemesnis už bendrą teiginio, jog institucija yra pasirengusi mobilizacijai, vertinimą (3.6), tačiau skirtumas nėra statistiškai reikšmingas, dėl to galima teigti, kad atsakingi darbuotojai geba adekvačiai įvertinti situaciją ir anketos teiginius vertino atidžiai.

Savivaldybių institucijų darbuotojų, atsakingų už pasiruošimą mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramą, nurodytos probleminės sritys. Siekiant nustatyti su kokiomis problemomis susiduria respondento institucija, rengiant mobilizacijos planą, buvo pateiktas vienas klausimas, su keturiais galimais atsakymų variantais (respondentas galėjo pažymėti visus tinkamus variantus).

Dažniausiai pažymėta probleminė sritis, rengiant mobilizacijos planą, buvo Finansavimas (28%). Kitos pateiktos sritys buvo pasirinktos vienodą kiekį kartų – Personalas (24%), Teisinis reglamentavimas (24%) ir Materialiniai resursai (24%). Stulpelinėje diagramoje yra pateikiamas respondentų atsakymų pasiskirstymas (14 pav.).

14 pav. Savivaldybių institucijų respondentų nurodytos probleminės sritys rengiant mobilizacijos planą

3.2.3. Esamo teisinio reguliavimo įtaką pasiruošimui mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai

Šioje tyrimo dalyje bus patvirtinamos arba atmetamos pagal konceptualų tyrimo modelį išsikeltos hipotezės. Visų pirma bus analizuojama esamo teisinio reguliavimo įtaka bendram mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos pasiruošimui. Nustačius esamo teisinio reguliavimo įtaką pasiruošimui, bus nagrinėjama esamo teisinio reguliavimo įtaka kiekvienai pasiruošimo sričiai atskirai.

Remiantis Burns (2000), įtakos stiprumas gali būti skirstomas į penkias kategorijas:

1. Įtakos nėra arba egzistuoja labai silpna įtaka – β koeficientas yra 0 – 0.2;
2. Įtaka yra silpna – β koeficientas yra 0.2 – 0.4;
3. Įtaka yra vidutinio stiprumo – β koeficientas yra 0.4 – 0.7;
4. Įtaka yra stipri – β koeficientas yra 0.7 – 0.9;
5. Įtaka yra labai stipri – β koeficientas yra > 0.9 ;

Esamo teisinio reguliavimo įtaką valstybės institucijų pasiruošimui mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai. Analizuojant esamo teisinio reguliavimo įtaką valstybės institucijų

pasiruošimui mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai (Žr. 2 Priedas) buvo nustatyta, kad tiesinės regresijos modelis gali būti taikomas, kadangi lentelėje ANOVA, $p=0.02$ ($p<0.05$), taigi galima teigti, kad tobulinant teisinį reguliavimą, gerės pasiruošimas mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai. Esamo teisinio reguliavimo įtaka institucijos pasiruošimui mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai, lygi 0.71, vadinasi, galima teigti, kad įtaka yra stipri. Be to, galima prognozuoti net 52% duomenų ($R^2 > 0.25$), todėl prognozavimas yra pakankamai tikslus.

Žemiau esančioje lentelėje yra pateikiami tiesiškumo koeficientas (p), apibrėžtumo (R^2) bei esamo teisinio reguliavimo įtakos koeficientai (Nestandardizuotas β) pasiruošimo sritims. Siekiant išanalizuoti ar visos pasiruošimo sritys yra vienodai veikiamos teisinio reguliavimo, tiesinės regresijos modelis bus taikomas kiekvienai sričiai atskirai.

2 lentelė. **Esamo teisinio reguliavimo įtaka valstybės institucijų pasiruošimui mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai**

Priklausomi kintamieji	R²	β	p	Nepriklausomas kintamasis
Pasiruošimas mobilizacijai ir PŠP	0.523	0.710	0.018	Teisinis reguliavimas
Planavimas	0.459	0.695	0.031	Teisinis reguliavimas
Tarpinstitucinis bendradarbiavimas	0.402	0.600	0.049	Teisinis reguliavimas
Mokymai ir pratybos	0.437	0.833	0.038	Teisinis reguliavimas

Analizuojant gautus duomenis, pateiktus lentelėje, visų pirma galima teigti, jog tiesinės regresijos modelis gali būti taikomas visų pasiruošimo sričių ryšiams su esamu teisiniu reguliavimu (Žr. 3 Priedas – 5 Priedas), tirti, kadangi visi gauti tiesiškumo koeficientai yra didesni už 0.05 (leidžiant 5% paklaidą). Taip pat, galima teigti, jog esamas teisinis reguliavimas daro vidutinę arba stiprią įtaką visoms pasiruošimo mobilizacijai ir PŠP sritims ir duomenų prognozavimas yra tikslus, kadangi visi gauti apibrėžtumo koeficientai yra didesni už 0.25.

Stipriausia įtaka, t.y. 0.833, esamas teisinis reguliavimas daro mokymų ir pratybų procesui, prognozuojant 38% duomenų. Mažiausia – vidutinio stiprumo įtaka – yra daroma tarpinstituciniam bendradarbiavimui.

Kadangi esamo teisinio reguliavimo įtaka bendram valstybės institucijų pasiruošimui yra teigiama ir statistiškai reikšminga, hipotezė H_1 – *Esamas teisinis reguliavimas daro teigiamą įtaką valstybės institucijų pasiruošimui mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai*, yra priimama. Taip pat, svarbu pabrėžti, kad duomenų prognozavimas, prognozuojant esamo teisinio reguliavimo įtaką valstybės institucijų pasirengimui mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai, buvo didesnis nei 25%, todėl duomenys yra tikslūs.

Esamo teisinio reguliavimo įtaką savivaldybių institucijų pasiruošimui mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramos teikimui. Analizuojant esamo teisinio reguliavimo įtaką savivaldybių institucijų pasiruošimui mobilizacijai (6 Priedas) buvo nustatyta, kad tiesinės regresijos modelis gali būti taikomas, kadangi lentelėje ANOVA, $p=0.027$ ($p<0.05$), taigi galima teigti, kad pasiruošimas mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai gerės, tobulinant esamą teisinį reguliavimą. Žemiau esančioje lentelėje yra pateikiami tiesiškumo koeficientas (p), apibrėžtumo (R^2) bei esamo teisinio reguliavimo įtakos koeficientai (Nestandardizuotas β) pasiruošimo sritims. Siekiant išanalizuoti ar visos pasiruošimo sritys yra vienodai veikiamos teisinio reguliavimo, tiesinės regresijos modelis bus taikomas kiekvienai sričiai atskirai (Žr. 7 Priedas – 9 Priedas).

3 lentelė. **Esamo teisinio reguliavimo įtaka savivaldybių institucijų pasiruošimui mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai**

Priklausomi kintamieji	R^2	β	p	Nepriklausomas kintamasis
Pasiruošimas mobilizacijai ir PŠP	0.114	0.237	0.027	Teisinis reguliavimas
Planavimas	0.111	0.248	0.029	Teisinis reguliavimas
Tarpinstitucinis bendradarbiavimas	0.157	0.507	0.009	Teisinis reguliavimas
Mokymai ir pratybos	0.160	0.438	0.008	Teisinis reguliavimas

Esamo teisinio reguliavimo įtaka institucijos pasiruošimui mobilizacijai lygi 0.237 – įtaka yra silpna, tačiau statistiškai reikšminga. Nepaisant to, duomenų prognozavimas yra nevisiškai tikslus, kadangi R^2 yra lygi 0.114, tad galime prognozuoti tik 11% duomenų (R^2 turėtų būti daugiau arba lygu 0.25).

Analizuojant gautus duomenis, galima nustatyti mažiausiai teisinio reguliavimo veikiamą sritį, kuri yra veikiamą silpnai – tai yra planavimas. Įtaka yra statistiškai reikšminga, kadangi tiesiškumo koeficientas yra didesnis už 0.05 (leidžiant 5% paklaidą), tačiau silpna – $\beta = 0.248$. Nepaisant to, apibrėžtumo koeficientas yra mažesnis už 0.25, todėl prognozavimas yra netikslus.

Stipriausią įtaką esamas teisinis reguliavimas daro tarpinstituciniam bendradarbiavimui. Kadangi nestandartizuotas β yra lygus 0.507, esamo teisinio reguliavimo įtaka yra vidutinio stiprumo. Nepaisant to galima prognozuoti tik 16% duomenų, dėl to prognozavimas yra netikslus.

Kadangi esamo teisinio reguliavimo įtaka bendram savivaldybių institucijų pasiruošimui yra teigiama ir statistiškai reikšminga, hipotezė H_2 – *Esamas teisinis reguliavimas daro teigiamą įtaką savivaldybių institucijų pasiruošimui mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai*, yra priimama. Tačiau, svarbu pabrėžti, jog duomenų prognozavimas, prognozuojant esamo teisinio reguliavimo įtaką savivaldybių institucijų pasirengimui mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai, buvo mažesnis nei 25%, todėl duomenys nėra tikslūs.

3.3. Empirinio tyrimo rezultatų apibendrinimas

Šio tyrimo tikslas buvo išsiaiškinti esamo teisinio reguliavimo, reglamentuojančio valstybės ir savivaldybės institucijų atsakomybę mobilizacijos ir priimančios šalies paramos teikimo metu, įtaką pasirengimui mobilizacijai bei išskirti silpnąsias pasirengimo mobilizacijai puses. Tikslui pasiekti buvo išsikelti keturi tikslai:

1. Įvertinti valstybės institucijų pasiruošimą mobilizacijai;
2. Įvertinti savivaldybės institucijų pasiruošimą mobilizacijai;
3. Ištirti esamo teisinio reguliavimo, reglamentuojančio valstybės ir savivaldybės institucijų atsakomybę mobilizacijos ir priimančios šalies paramos teikimo metu, įtaką valstybės ir savivaldybių institucijų pasiruošimui mobilizacijai;

Vykdam pirmąjį uždavinį, nustatyta, kad valstybės institucijų darbuotojai, atsakingi už pasirengimą mobilizacijai, esamą teisinį reguliavimą, reglamentuojantį pasiruošimą mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai, vertina neigiamai – vidutinis teisinio reguliavimo vertinimas buvo 2.5 balo. Tyrimo metu buvo nustatyta, kad trūksta teisės aktų, reglamentuojančių įstatymuose įtvirtintas teisinės normas, esamuose teisės aktuose yra prieštaravimų, aktai nepakankamai aiškūs bei gali dubliuotis valstybės ir savivaldybių institucijų funkcijos nepaprastųjų situacijų metu.

Vertinant valstybės institucijų planavimo procesą, buvo nustatyta, kad procesas yra prastesnis nei vidutinis (2.5 balo) ir privalo būti tobulinamas. Apklausus valstybės institucijų darbuotojus, atsakingus už pasiruošimą mobilizacijai, paaiškėjo, kad institucijoms nepakanka skiriamų lėšų, nėra apskaičiuotas piniginių lėšų ir materialinių resursų poreikis, būtinas mobilizacijai vykdyti. Taip pat, nėra sudarytos mobilizacinių užsakymų ir priimančiosios šalies paramos teikimo sutartys. Nepaisant to, buvo nustatyta, jog valstybės institucijose yra paskirti asmenys, atsakingi už pasirengimą mobilizacijai ir mobilizacijos planai yra rengiami pagal Mobilizacijos departamento nurodymus.

Vertinant valstybės institucijų bendradarbiavimą su kitomis institucijomis, buvo nustatyta, jog valstybės institucijos su kitomis institucijomis nebendradarbiauja arba bendradarbiavimas yra nežymus (skirtas balas – 1.9). Valstybės institucijų veikla nėra koordinuojama su ūkio subjektais ir kitomis civilinėmis mobilizacijos institucijomis. Taip pat, valstybės institucijos nebendradarbiauja su savivaldybių institucijomis bei Nevyriausybinėmis organizacijomis ir asociacijomis.

Vertinant valstybės institucijų mokymų ir pratybų procesą, buvo nustatyta, jog šis procesas turi būti tobulinamas (skirtas balas – 2.9). Dauguma valstybės institucijų darbuotojų, užpildžiusių anketą, teigė, kad mobilizaciniuose mokymuose dalyvauja ne visi darbuotojai, atsakingi už mobilizaciją, be to, rengiami mobilizaciniai mokymai nėra naudingi.

Apibendrinimui buvo apskaičiuotas bendras pasiruošimo sričių vertinimo vidurkis bei apdoroti teiginio, kad šiuo metu respondento institucija yra pasirengusi mobilizacijai, atsakymai – abu vertinimai sutapo (2.4), vadinasi valstybės institucijų darbuotojai, atsakingi už pasiruošimą mobilizacijai, teisingai ir atidžiai vertino visus pateiktus teiginius. Taip pat, buvo nustatytos probleminės sritys, su kuriomis susiduria institucija, rengdama mobilizacijos planą. Dažniausiai nurodyta problema tarp valstybės institucijų buvo personalas (33%) ir finansavimas (29%).

Vykdant antrąjį uždavinį, buvo nustatyta, jog savivaldybių institucijų darbuotojai, atsakingi už pasirengimą mobilizacijai, esamą teisinį reguliavimą, reglamentuojantį pasiruošimą mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai, vertina kaip prastesnį nei vidutinį (balas – 2.9). Tyrimo metu buvo nustatyta, kad, nepaprastųjų situacijų metu, valstybės ir savivaldybių institucijų funkcijos gali dubliotis. Taip pat, pasak savivaldybių institucijų darbuotojų, valstybės ir savivaldybės institucijų atsakomybės sritys turėtų būti aiškiau reglamentuojamos bei sukuriami visi reikalingi teisės aktai, reikalingi įgyvendinant LR Mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos įstatyme įtvirtintas teisės normas.

Vertinant savivaldybių institucijų planavimo procesą, buvo nustatyta, kad procesas yra geresnis nei vidutinis (balas – 3.3). Išanalizavus respondentų vertinimus, buvo nustatyta, kad savivaldybių

institucijoms nepakanka skiriamų lėšų mobilizacijos pasirengimui bei nėra sudarytos mobilizacinių užsakymų ir priimančiosios šalies paramos teikimo sutartys. Nepaisant to, savivaldybių institucijose mobilizacijos planai yra parengti pagal Mobilizacijos departamento metodinius nurodymus, yra paskirti asmenys, atsakingi už pasirengimą mobilizacijai, nustatytos tų asmenų funkcijos, numatytos mobilizacijos metu vykdomos priemonės ir veiksmai, šiems veiksams vykdyti paskirtas personalas bei nustatytos personalo funkcijos. Taip pat, nustatyta institucijų ir jų padalinių valdymo struktūra mobilizacijos metu bei sudaryti mobilizacijos ir PŠP mokymų planai.

Vertinant savivaldybių institucijų bendradarbiavimą su kitomis institucijomis, buvo nustatyta, kad savivaldybių institucijose, rengiant mobilizacijos planą, vyksta bendradarbiavimas ir koordinavimas tarp institucijų. Savivaldybių institucijos koordinuoja veiksmus su ūkio subjektais ir kitomis civilinėmis mobilizacijos institucijomis, bendradarbiauja su valstybės institucijomis. Nepaisant to, bendradarbiavimas su Nevyriausybinėmis organizacijomis ir asociacijomis yra nežymus.

Vertinant savivaldybių institucijų mokymų ir pratybų procesą, buvo nustatyta, kad šis procesas gali būti tobulinamas, tačiau savivaldybių institucijų darbuotojų, atsakingų už mobilizaciją ir priimančiosios šalies paramą yra vertinamas teigiamai. Dauguma institucijų atsakė, jog mobilizaciniai mokymai yra naudingi ir visi už mobilizaciją atsakingi asmenys dalyvauja rengiamuose mokymuose. Be to, dauguma respondentų mano, kad būtų naudinga rengti mobilizacines pratybas.

Apibendrinimui buvo apskaičiuotas bendras pasiruošimo sričių vertinimo vidurkis bei apdoroti teiginio, kad šiuo metu respondento institucija yra pasirengusi mobilizacijai, atsakymai. Bendras visų pasiruošimo sričių vertinimo vidurkis savivaldybių institucijose (3.5) yra šiek tiek prastesnis, negu bendras teiginio, kad institucija yra pasirengusi mobilizacijai, vertinimas (3.6), todėl galima teigti, kad atsakingi darbuotojai geba adekvačiai įvertinti situaciją ir anketos teiginius vertino atidžiai. Taip pat, buvo nustatytos savivaldybių institucijų probleminės sritys, su kuriomis susiduria rengiant mobilizacijos planus. Savivaldybių institucijose, daugiausiai respondentų pasirinko finansavimą (28%) kaip didžiausią problemą. Kitos pateiktos sritys buvo pasirinktos vienodą kiekį kartų – personalas (24%), teisinis reglamentavimas (24%) ir materialiniai resursai (24%).

Vykdamt trečiąjį uždavinį, buvo patvirtintos abi konceptualiaame tyrimo modelyje išsikeltos hipotezės. Taip pat, buvo nustatyta, kad valstybės institucijose teisinis reguliavimas daro didesnę įtaką pasirengimui mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai nei savivaldybių institucijose. Bendra esamo teisinio reguliavimo įtaka pasirengimui mobilizacijai valstybės institucijose lygi 0.71, įtaka yra statistiškai reikšminga (priimta H_1 , $p < \alpha$) bei galima prognozuoti 52% duomenų ($R^2=0.523$). Tuo tarpu, nors esamo

teisinio reguliavimo įtaka pasirengimui mobilizacijai savivaldybių institucijose lygi 0.237 ir taip pat yra statistiškai reikšminga (priimta H_2 , $p < \alpha$), galima prognozuoti tik 11% duomenų.

IŠVADOS

1. Remiantis atlikta nepaprastųjų situacijų valdymo mokslinės literatūros, teisinės bazės ir empirinio tyrimo duomenų analize, daromos išvados. Nepaprastos situacijos – tai situacijos, kurių metu atsiranda pavojai žmonių gyvybei, turtui, viešajai tvarkai, socialiniam stabilumui ir kai kuriais atvejais nacionaliniam saugumui, todėl reikalingi skubus sprendimų ir veiksmų vykdymas situacijai suvaldyti.
2. Nepaprastųjų situacijų valdymas yra sudėtingas, dinaminis procesas, apimantis 4 tarpusavyje susijusius etapus: rizikos mažinimą arba prevenciją, parengtį, reagavimą, padarinių likvidavimą.
3. Pasirengimas nepaprastosioms situacijoms yra svarbus dėl pažeidžiamumo ir rizikos sumažinimo, visų institucijų ir organizacijų, dalyvaujančių nepaprastųjų situacijų valdyme, funkcijų ir atsakomybės nustatymo bei reikalingų išteklių identifikavimo, mokymų ir pratybų organizavimo.
4. Mobilizacija ir priimančiosios šalies parama yra glaudžiai tarpusavyje susiję procesai, užtikrinantys paramą valstybės gynybos ar nepaprastų situacijų padarinių likvidavimo atvejais. Tiek mobilizacija, tiek priimančiosios šalies parama apima visus pasirengimo nepaprastosioms situacijoms proceso etapus: pasirengimą, planavimą, mokymus, vykdymą ir ūkio atstatymą (demobilizaciją).
5. Pasirengimas mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai teikti apima mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos valdymo sistemos tobulinimą, civilinės ir karinės infrastruktūros parengimą, visų mobilizacijos sistemos subjektų mobilizacijos planų ir priimančiosios šalies paramos galimybių katalogo sudarymą, mobilizacinio rezervo sudarymą, mobilizacinių užsakymų ir priimančiosios šalies paramos teikimo sutarčių sudarymą ir administravimą, kariuomenės personalo ir civilinio mobilizacinio personalo rezervo sudarymą ir mokymą.
6. Lietuvos Respublikos Vyriausybė yra patvirtinusi 19 gyvybiškai svarbių valstybei funkcijų, kurių nevykdymas, nepaprastųjų situacijų metu, keltų grėsmę valstybės saugumui ir stabilumui. Paskelbus mobilizaciją, įvedus nepaprastąją ar karo padėtį, valstybės ir savivaldybių institucijų veikla yra pertvarkoma šių funkcijų vykdymui.
7. Empirinio tyrimo metu nustatyta, kad esamas teisinis reguliavimas, reglamentuojantis pasiruošimą mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai turi trūkumų – buvo išsiaiškinta, jog trūksta teisės aktų, reglamentuojančių įstatymuose įtvirtintas teises normas, esamuose teisės aktuose yra

prieštaravimų, aktai nepakankamai aiškūs bei gali nepaprastųjų situacijų metu dubliuotis valstybės ir savivaldybių institucijų funkcijos.

8. Vertinant valstybės institucijų planavimo procesą, buvo nustatyta, kad procesas turi būti tobulinamas. Institucijoms nepakanka skiriamų lėšų, nėra apskaičiuojamas piniginių lėšų ir materialinių resursų poreikis, būtinas mobilizacijai vykdyti. Taip pat, nėra sudarytos mobilizacinių užsakymų ir priimančiosios šalies paramos teikimo sutartys. Nepaisant to, buvo nustatyta, kad valstybės ir savivaldybių institucijose yra paskirti asmenys, atsakingi už pasirengimą mobilizacijai ir mobilizacijos planai yra rengiami pagal Mobilizacijos departamento nurodymus.
9. Vertinant valstybės institucijų bendradarbiavimą su kitomis institucijomis, buvo nustatyta, kad valstybės institucijos su kitomis institucijomis nebendradarbiauja arba bendradarbiavimas yra nežymus. Valstybės institucijų veikla nėra koordinuojama su ūkio subjektais ir kitomis civilinėmis mobilizacijos institucijomis. Taip pat, valstybės institucijos nebendradarbiauja su savivaldybių institucijomis bei Nevyriausybinėmis organizacijomis ir asociacijomis.
10. Vertinant valstybės ir savivaldybių institucijų mokymų ir pratybų procesą, buvo nustatyta, kad šis procesas turi būti tobulinamas. Be to, dauguma respondentų mano, kad būtų naudinga rengti mobilizacines pratybas.
11. Buvo nustatyta, kad valstybės ir savivaldybių institucijos nėra iki galo pasirengusios mobilizacijai ir dauguma procesų turi būti tobulinami. Taip pat, buvo nustatytos probleminės sritys, su kuriomis susiduria institucija, rengdama mobilizacijos planą. Dažniausiai nurodyta problema tarp valstybės institucijų buvo personalas ir finansavimas.
12. Išanalizavus savivaldybių institucijų darbuotojų atsakymus, galima teigti, kad esamas teisinis reguliavimas turi trūkumų. Tyrimo metu buvo nustatyta, kad nepaprastųjų situacijų metu, valstybės ir savivaldybių institucijų funkcijos gali dubliuotis. Taip pat, pasak savivaldybių institucijų darbuotojų, valstybės ir savivaldybės institucijų atsakomybės sritys turėtų būti aiškiau reglamentuojamos bei sukuriami visi reikalingi teisės aktai, reikalingi įgyvendinant LR Mobilizacijos ir PŠP įstatyme įtvirtintas teisės normas.
13. Vertinant savivaldybių institucijų bendradarbiavimą su kitomis institucijomis, buvo nustatyta, kad savivaldybių institucijose, rengiant mobilizacijos planą, vyksta bendradarbiavimas ir koordinavimas tarp institucijų. Savivaldybių institucijos koordinuoja veiksmus su ūkio subjektais ir kitomis civilinėmis mobilizacijos institucijomis, bendradarbiauja su valstybės institucijomis.

Nepaisant to, bendradarbiavimas su Nevyriausybinėmis organizacijomis ir asociacijomis yra nežymus.

14. Abi konceptualiame tyrimo modelyje išsikeltos hipotezės, kad esamas teisinis reguliavimas daro teigiamą įtaką valstybių ir savivaldybių institucijų pasirengimui mobilizacijai, buvo patvirtintos. Taip pat, buvo nustatyta, kad valstybės institucijose teisinis reguliavimas daro didesnę įtaką pasirengimui mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai nei savivaldybių institucijose.

REKOMENDACIJOS

Atlikus valstybės ir savivaldybių institucijų pasiruošimo mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramos teikimui tyrimo analizę ir apibendrinus tyrimo išvadas, pateikiamos rekomendacijos, tiriamiems procesams tobulinti:

1. Tobulinti teisės aktus, reglamentuojančius pasiruošimą mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai teikti;
2. Užtikrinti, kad būtų visi teisės aktai, įgyvendinantys įstatymuose įtvirtintas teisinės normas;
3. Peržiūrėti valstybės ir savivaldybių institucijų vykdomas funkcijas ir aiškiai reglamentuoti kiekvienos institucijos atsakomybę;
4. Užtikrinti, kad institucijos turėtų apskaičiuotus piniginių ir materialinių išteklių poreikius, būtinus mobilizacijai vykdyti;
5. Reglamentuoti institucijų, kitų ūkio subjektų ir organizacijų tarpusavio sąveiką ir koordinavimą ir užtikrinti sąveiką visuose valstybės valdymo lygmenyse;
6. Daugiau dėmesio skirti mokymų kokybės užtikrinimui, atsakingų darbuotojų kompetencijų tobulinimui ir kvalifikacijos poreikių analizei;
7. Organizuoti mobilizacines pratybas, kurių metu būtų įvertinami mobilizacijos planai, nustatomi jų trūkumai ir tobulintinos sritys;
8. Rengiant mobilizacijos planą, atlikti rizikos veiksnių, grėsmių ir pažeidžiamumo institucijai analizę.

LITERATŪRA

1. **Alexander D.** Towards the Development of a Standard in Emergency Planning // *Disaster Prevention and Management*, 2005, vol. 14 (2), p. 158–175. – URL: <http://dx.doi.org/10.1108/09653560510595164>
2. **Auf der Heide E.** *Disaster Response: Principles and Preparation and Coordination*, 1989. URL: http://coe-dmha.org/Media/Disaster_Response_Principals.pdf
3. **Bakaveckas A.** *Lietuvos vykdomoji valdžia: monografija*. – Vilnius: Eugrimas, 2007. – 600 p. – ISBN 978–9955–790–04–4
4. **Baltušnikienė J., Astrauskas A.** Subnacionalinio valdymo struktūros ir teritorinių savivaldybių kompetencijos nustatymo teoriniai aspektai // *Viešoji politika ir administravimas*, 2009, Nr. 28, p. 7–22. – ISSN 1648–2603
5. **Banerjee M. M., Gillespie D. F.** Strategy and Organizational Disaster Preparedness // *Disaster*, 1994, vol. 18 (4), p. 344– 354. – URL: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-7717.1994.tb00321.x/pdf>
6. **Birkland T. A.** *An Introduction to the Policy Process: Theories, Concepts, and Models of Public Policy Making*, 3rd ed. New York: Sharpe, 2011. – 339p. – ISBN 978–0765625328
7. **Block B.A., Pickett J.H.** *Emergency Management: Principles and Practice for Local Government*. – Intl City County Management Assn, 1991 – 643 p. – ISBN 978–0873260824
8. **Britton N. A.** New Emergency Management for the New Millennium?// *Australian Journal of Emergency Management*, vol 16, No 4, Summer 2001–2002, p. 44–54. URL: [http://www.ema.gov.au/www/emaweb/rwpattach.nsf/VAP/\(3A6790B96C927794AF1031D9395C5C20\)~A_new_emergency_management_for_the_new_millennium.pdf/\\$file/A_new_emergency_management_for_the_new_millennium.pdf](http://www.ema.gov.au/www/emaweb/rwpattach.nsf/VAP/(3A6790B96C927794AF1031D9395C5C20)~A_new_emergency_management_for_the_new_millennium.pdf/$file/A_new_emergency_management_for_the_new_millennium.pdf)
9. **Burns R.B.** *Introduction to Research Methods*. (4th ed.). London: Sage Publications Ltd., 2000 – 624 psl. – ISBN 978–0761965923.

10. **Clem H. J.** Mobilization preparedness // National Defence University, Washington, D.C., 1983.– 163 p.
11. **Cochran W.G.** Sampling techniques. 3rd ed. – Michigan: John Wiley & Sons, 1977 – 428psl. – ISBN 978–0471162407
12. **Cronbach L. J.** Coefficient alpha and the internal structure of tests, 1951. URL: http://psych.colorado.edu/~carey/Courses/PSYC5112/Readings/alpha_Cronbach.pdf
13. **Čekanavičius V., Murauskas G.** Statistika ir jos taikymas I dalis. – Vilnius: TEV, 2000. – 240 p. – ISBN 9986–546–93–1
14. **Dynes R. R., Drabek Th. E.** The Structure of Disaster Research: Its Policy and Disciplinary Implications // DRC Preliminary Papers, 1992, No. 183. – URL: <http://dspace.udel.edu:8080/dspace/bitstream/handle/19716/571/PP183.pdf?sequence=3>
15. **Drabek T. E.** Managing the Emergency Response // Public Administration Review, 1985, vol. 45, p. 85–92. – URL: <http://www.jstor.org.staitykla.mruni.eu/stable/pdfplus/3135002.pdf>
16. **Dunn W. N.** Public Policy Analysis: An Introduction, 4th ed. – Englewood Cliffs: Pearson, 2009 – 589p. – ISBN 978–0205677924
17. **Enciklopedinis karybos žodynas.** – Vilnius: Valstybinė lietuvių kalbos komisija, 2008. – 880p. – ISBN 978–9955–423–66–9
18. **EU Host Nation Support Guidelines.** Brussels: European Comission, 2012. URL: http://ec.europa.eu/echo/files/about/COMM_PDF_SWD%2020120169_F_EN_.pdf
19. **Gillespie D.F., Streeter C.L.** Conceptualizing and measuring disaster preparedness // International Journal of Mass Emergencies and Disasters, 1987, Vol.5 No.2 pp155–76. URL: <http://www.ijmed.org/articles/304/download/>
20. **Henstra D.** Evaluating Local Government Emergency Management Programs: What Framework Should Public Managers Adopt? // Public Administration Review, 2010, vol.70, No. 2, p. 236–246. – URL: <http://www.jstor.org.staitykla.mruni.eu/stable/40606375?&Search=yes&searchText=henstra&list=hide&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3Dhenstra%26fromHomePage%3Dtrue%26acc%3Don%26wc%3Don%26fc%3Doff&prevSearch=&item=2&ttl=10&returnArticleService=showFullText>

21. **Yamane T.** Statistics – An Introductory Analysis. 2nd ed. New York: Harper and Row, 1973 – 1130psl – ISBN 978–0063565722
22. **Jackson B. A, Kay Sullivan Faith K.S., Willis H.H.** Are We Prepared? Using Reliability Analysis to Evaluate Emergency Response Systems//Journal of Contingencies and Crisis Management, 2011, vol. 19 (3), p. 147–157. URL: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-5973.2011.00641.x/full>
23. **Kapucu N.** Emergency and Crisis Management in The United Kingdom: Disasters, Experienced, Lessons Learned, and Recommendations for the Future. in David McEntire (ed.) // Comparative Emergency Management, 2010. – URL: <http://ebookbrowse.com/comparative-em-book-chapter-emergency-management-in-the-united-kingdom-disasters-experience-doc-d154187269>
24. **Kardelis K.** Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai: vadovėlis. – Šiauliai: Lucilijus, 2005. – 398 p. – ISBN 9955–655–35–6.
25. **Kirschenbaum A.** Measuring the Effectiveness of Disaster Management Organizations // International Journal of Mass Emergencies and Disasters, 2004, vol. 22, p. 75–102. – URL: <http://www.ijmed.org/articles/389/>
26. **Krašto apsaugos ministerijos veiklos prioritetai, 2012.** http://www.kam.lt/lt/veikla_576/planavimo_dokumentai_579.html
27. **Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymas.** http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=363858 [žiūrėta 2012 09 23]
28. **Lietuvos Respublikos karo padėties įstatymas.** http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=238304 [žiūrėta 2012 09 23]
29. **Lietuvos Respublikos Konstitucija.** <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm> [žiūrėta 2012 06 09]
30. **Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2012–2014 m. strateginis veiklos planas. KA ministro 2012–04–03 įsakymas Nr.V–339–** URL: http://www.kam.lt/lt/veikla_576/planavimo_dokumentai_579.html

31. **Lietuvos Respublikos mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos įstatymas.**
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=400319&p_query=mobilizacijos&p_tr2=2 [žiūrėta 2012 09 23]
32. **Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas.** http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=359287 [žiūrėta 2012 06 09]
33. **Lietuvos Respublikos nepaprastosios padėties įstatymas.** http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=359287 [žiūrėta 2012 06 09]
34. **Lietuvos Respublikos valstybės gynybos tarybos įstatymas.** http://www.istatymas.lt/istatymai/valstybes_gynimo_tarybos_istatymas.htm
35. **Lietuvos Respublikos valstybės rezervo įstatymas**
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=401433
36. **Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymas.** http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=327811 [žiūrėta 2012 06 11]
37. **Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymas.**
http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=270443.
38. **Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. gegužės 29 d. nutarimas Nr. 631 "Dėl gyvybiškai svarbių valstybės funkcijų sąrašo patvirtinimo".**
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=426220
39. **McConnell A., Drennan L.** Mission Impossible? Planning and Preparing for Crisis // Journal of Contingencies and Crisis Management, 2006, vol.14 (2), p. 59–70 – URL:
<http://onlinelibrary.wiley.com/skaitykla.mruni.eu/doi/10.1111/j.1468-5973.2006.00482.x/pdf>
40. **McEntire D. A. et al.** A Comparison of Disaster Paradigms: The Search for Holistic Policy Guide // Public Administration Review, 2002, vol. 62, No. 3, p. 267–281. – URL:
<http://www.jstor.org/skaitykla.mruni.eu/stable/pdfplus/3134997.pdf?acceptTC=true>
41. **McEntire D. A., Myers A.** Preparing communities for disasters: issues and processes for government readiness, URL: <http://dx.doi.org/skaitykla.mruni.eu/10.1108/09653560410534289>
42. **Mileti D. S.** Disaster by Design: a Reassessment of Natural Hazards in the United States. – Washington: Joseph Henry Press, 1999. – 335 p. – ISBN 0–309–06360–4
43. **Miller, D.** National Responsibility and Global Justice. – Oxford: Oxford University Press, 2007. – 320p. – ISBN 978–0199650712

44. **Mobilizacijos departamento prie KAM direktoriaus 2011 m. lapkričio 16 d. įsakymas Nr. V-37 "Dėl mobilizacinių mokymų organizavimo, planavimo ir vykdymo tvarkos aprašo patvirtinimo"**. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=412474
45. **Mobilizacijos departamento prie KAM seminarų dalomoji medžiaga**. – Vilnius, 2012
46. **Mushkatel A. H., Weschler L. F.** Emergency Management and the Intergovernmental System // *Public Administration Review*, 1985, vol. 45, p.49–56. – URL: <http://www.jstor.org/skaietykla.mruni.eu/stable/pdfplus/3134997.pdf?acceptTC=true>
47. **Nacionalinio saugumo strategija**: patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. birželio 26 d. nutarimu Nr. XI-2131. – Vilnius: Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija, 2012. – 16 p. – ISBN 978-609-412-027-5
48. **Nilsson J.** What's the Problem? Local Officials' Conceptions of Weaknesses in their Municipalities' Crisis Management Capabilities // *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 2010, vol. 18, (2), p. 83–95. – URL: <http://onlinelibrary.wiley.com/skaietykla.mruni.eu/doi/10.1111/j.1468-5973.2010.00607.x/pdf>
49. **Nudell M., Antokol N.** *The Handbook for Effective Emergency and Crisis Management*. – Lexington, MA: Lexington books, 1999 – 184 p. – ISBN 06691709
50. **Ödlund A.** Pulling the Same Way? A Multi-Perspectivist Study of Crisis Cooperation in Government // *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 2010, vol. 18 (2) , p. 96–107. – URL: <http://onlinelibrary.wiley.com/skaietykla.mruni.eu/doi/10.1111/j.1468-5973.2010.00605.x/pdf>
51. **Olsen R. S.** Toward a Politics of Disaster: Losses, Values, Agendas, and Blame // *International Journal of Mass Emergencies and Disasters*, 2000, vol. 18(2), p. 265–287. – URL: <http://politicsir.cass.anu.edu.au/staff/hart/pubs/46%20t%20Hart.pdf#page=160>
52. **Penkioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės veiklos programa**. http://www.lrv.lt/bylos/vyriausybes/15_vyr_programa.pdf
53. **Perry R. W.** Disasters Exercise Outcomes for Professional Emergency Personnel and Citizen Volunteers // *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 2004, vol. 12 (2), p. 64 – 75. – URL: <http://onlinelibrary.wiley.com/skaietykla.mruni.eu/doi/10.1111/j.0966-0879.2004.00436.x/pdf>

54. **Perry R. W., Lindell M. K.**, Preparedness for Emergency Response: Guidelines for the Emergency Planning Process // *Disasters*, 2003, vol. 27 (4), – p. 336 – 350. – URL: <http://onlinelibrary.wiley.com.skaitykla.mruni.eu/doi/10.1111/j.0361-3666.2003.00237.x/pdf>
55. **Pitrėnaitė B.** Teisinio reglamentavimo įtaka ekstremalių situacijų valdymo veiksmingumui // *Jurisprudencija: mokslo darbai*. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006, Nr. 5 (83) – p. 90–101. – ISSN 1392–6195
56. **Quarantelli E. L.** Criteria Which Could Be Used In Assessing Disaster Preparedness Planning and Managing // *DRC Preliminary paper*, 1987, No. 122. – URL: <http://dspace.udel.edu:8080/dspace/bitstream/handle/19716/495/PP122.pdf?sequence=3>
57. **Quarantelli E. L.** Implications for Programmes and Policies from Future Disaster Trends // *Risk Management*, 1999, vol. 1, No. 1, p. 9–19. – URL: <http://www.jstor.org.skaitykla.mruni.eu/stable/pdfplus/3867722.pdf>
58. **Quarantelli E. L.** Ten Criteria for Evaluating the Management of Community Disasters // *Disasters*, 1997, vol. 27(1), p. 39–56. – URL: <http://onlinelibrary.wiley.com.skaitykla.mruni.eu/doi/10.1111/1467-7717.00043/pdf>
59. **Tidikis R.** Socialinių mokslų tyrimų metodologija. – Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2003. – 626 p. – ISBN 9955–563–26–5.
60. **Tierney K. J.** Disaster Preparedness and Response: Research Findings and Guidance from the Social Science Literature // *DRC Preliminary Paper*, 1993, No. 193. – URL: <http://dspace.udel.edu:8080/dspace/bitstream/handle/19716/579/PP193.pdf..?sequence=3>
61. **Turauskas L.** Praktiniai imties tūrio apskaičiavimo sprendimai: metodinė medžiaga. ISM Vadybos ir ekonomikos universitetas, Intelektualinio kapitalo ir verslo kompetencijų katedra, 2007.
62. **Twigg J.** Lessons from Disaster Preparedness, 2002. URL: http://nirapad.org/admin/soft_archive/1308459320_LessonsFrom%20Disaster%20Preparedness.pdf
63. **Warfield C.**, The Disaster Management Cycle, 2005. URL: http://www.gdrc.org/uem/disasters/1-dm_cycle.html

64. **Waugh Jr., Kathleen J. T.** Emergency Management– Principles And Practice for Local Government – International City County Management Assn, 2007 – 366 psl. – ISBN 9780873267199
65. **Waugh W. L.** Regionalizing Emergency Management: Counties as State and Local Government // Public Administration Review, 1994, vol. 54, No.3, p. 253–258. – URL: <http://www.jstor.org/skaiykla.mruni.eu/stable/pdfplus/976728.pdf>
66. **Dabartinės Lietuvių kalbos žodynas.** – Vilnius, Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000, – 967p. – ISBN 5420012421
67. **Allied Joint Host nation Support Doctrine & Procedures AJP – 4.5.** – NATO Standartization Agency, 2001.– URL: http://www.docstoc.com/docs/72962383/ALLIED-JOINT-HOST-NATION-SUPPORT-DOCTRINE--PROCEDURES-AJP-45-A_

Kaladžinskienė A. Valstybės ir savivaldybių institucijų, dalyvaujančių nepaprastųjų situacijų valdyme, atsakomybės analizė (mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos kontekste) / Nepaprastųjų situacijų valdymo magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. A. Survila. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, 2012. – 104 p.

SANTRAUKA

Temos aktualumas. Lietuvos Respublikos gynyba yra visuotinė ir privaloma – kiekviena valstybės institucija, kiekvienas pilietis privalo ginti Lietuvos nepriklausomybę, gynybai naudojant visus krašto išteklius. Valstybės apginamumas didžia dalimi priklauso ir nuo valstybės pasirengimo gynybai ir nuo valstybės valdymo sistemos funkcionalumo su aiškiai reglamentuotomis atitinkamų valdymo grandžių funkcijomis, tarpusavio sąveika bei atsakomybe, nes visa valstybės valdymo, savivaldybių ir ūkio sistema per trumpą laikotarpį turi būti pertvarkyta neįprastomis veiklomis sąlygomis. Viena iš priemonių, užtikrinančių deramą pasirengimą valstybės individualiai ar kolektyvinei gynybai yra efektyvios mobilizacijos rengimo ir vykdymo sistemos sukūrimas. Tinkamas pasirengimas mobilizacijai yra vienas iš valstybės pažeidžiamumo mažinimo veiksnių. Be to, NATO valstybės, tarp kurių yra ir Lietuva, yra įsipareigojusios viena kitai ne tik padėti gintis, bet ir užtikrinti tinkamą sąjungininkų pajėgų priėmimą, teikiant priimančiosios šalies paramą, todėl priimančiosios šalies paramos sistemos sukūrimas ir tobulinimas yra vienas svarbiausių kolektyvinės gynybos įgyvendinimo uždavinių. Magistro **darbo tikslas** – išanalizuoti valstybės ir savivaldybių institucijų atsakomybę bei nustatyti pasiruošimo mobilizacijai sistemos būklę. Tikslui pasiekti buvo numatyti keturi darbo **uždaviniai**: 1) Išanalizuoti nepaprastųjų situacijų valdymo, mobilizacijos ir PŠP teorinę sampratą; 2) Išanalizuoti teisinį valstybės ir savivaldybių institucijų veiklos reglamentavimą pasirengimo bei nepaprastųjų situacijų metu; 3) Išnagrinėti valstybės ir savivaldybių institucijų pasirengimą vykdyti pavestas funkcijas; 4) Remiantis atliktu tyrimu, nustatyti problemines sritis, rengiantis nepaprastosioms situacijoms ir mobilizacijai.

Apibendrinus tyrimo rezultatus, paaiškėjo, jog esamas teisinis reguliavimas, reglamentuojantis pasiruošimą mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai, turi trūkumų. Valstybės institucijų darbuotojų, atsakingų už pasirengimą mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai apklausa parodė, jog valstybės institucijų pasiruošimo mobilizacijai procesas privalo būti tobulinamas, parengiant trūkstamus teisės aktus, reguliuojančius pasirengimą mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai. Apklausus savivaldybių institucijų darbuotojus, paaiškėjo, jog savivaldybių institucijų darbuotojai pasiruošimo mobilizacijai

procesą savivaldybių institucijose vertina geriau – savivaldybių institucijos atlieka privalomas funkcijas, tačiau kai kurie aspektai taip pat turi būti tobulinami. Be to, buvo nustatytos probleminės sritys, su kuriomis institucijos susiduria rengdamos mobilizacinius planus bei esamo teisinio reguliavimo ryšys institucijų pasirengimui mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai.

Išnagrinėjus pagrindinius teorinius ir praktinius institucijų pasiruošimo mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai aspektus, darbe pateikiamos apibendrinančios išvados bei pasiūlymai dėl pasirengimo proceso gerinimo valstybės ir savivaldybių institucijose. Tyrimo duomenys gali būti naudingi tobulinant esamą teisinį reguliavimą, reglamentuojantį valstybės ir savivaldybių institucijų pasiruošimą mobilizacijai iš priimančiosios šalies paramai bei tobulinant pasirengimo procesus.

Kaladzinskiene A. The Analysis of Responsibilities of State and Municipal Authorities Participating in Emergency Management (in the Aspect of Mobilization and Host Nation Support)// Masters Thesis of Emergency Management. Supervisor doc. dr. A. Survila. – Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Politics and Management, 2012. – 104p.

SUMMARY

Relevance of the topic. Defense of the Republic of Lithuania is global and compulsory – every citizen and state institution is obliged to defend the independence of Lithuania, using all the country resources. Nation defense largely depends on the defense preparation of the country and the state management system efficacy with clearly regulated management chain functionality, reciprocity and responsibilities because state and municipal authorities and economic system have to be restructured on aberrant operating conditions in a short period of time. One of the measures that ensure proper preparation for individual or collective state defense is the development of effective mobilization preparation and execution system. Proper preparation for mobilization is one of the factors, which help to reduce vulnerability. In addition, NATO countries, including Lithuania, are committed not only to help defend themselves but also to ensure proper Allied forces deployment, providing host nation support, therefore one of the most important tasks for the implementation of collective defense is the development and improvement of host nation support system. The **objective** of the thesis is to analyze the responsibility of state and municipal authorities and determine the condition of mobilization preparedness system. In order to achieve the objective, the following **tasks** have been established: 1) to analyze theoretical framework of emergency management, mobilization and host nation support; 2) to analyze state and municipal authorities' activities during preparedness and emergency situations; 3) to examine state and municipal authorities preparation to carry out its functions; 4) to determine problematic areas, that arise during preparation for mobilization and emergency situations with reference to the empirical findings.

Summarized results of the study showed that the current legislation, regulating the preparation for mobilization and host nation support, has its shortcomings. Employees of state institutions, that are responsible for mobilization and host nation support preparedness, poll showed that pre-mobilization process in state authorities must be improved. Study of municipal authorities personnel survey, revealed that the municipal preparedness for mobilization and host nation support processes are sufficient – municipal authorities shall carry out the functions required, though some aspects should be improved.

Moreover, problematic areas that state and municipal authorities face when preparing mobilization and host nation support plans were defined and the positive effect of current legislation to mobilization and host nation support preparedness, determined.

After analyzing theoretical framework and empirical findings of mobilization and host nation support, conclusions and recommendations on how to improve pre-mobilization and host nation support processes in state and municipal authorities were provided. The findings may be useful for improving the current legal regulation of preparedness for mobilization and host nation support for state and municipal authorities' processes.

Kaladžinskienė A. Valstybės ir savivaldybių institucijų, dalyvaujančių nepaprastųjų situacijų valdyme, atsakomybės analizė (mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos kontekste) / Nepaprastųjų situacijų valdymo magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. A. Survila. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, 2012. – 115p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe buvo išanalizuota valstybės ir savivaldybių institucijų, dalyvaujančių nepaprastųjų situacijų valdyme, pasirengimas ir atsakomybė, rengiantis mobilizacijai. Pirmojoje darbo dalyje yra tiriamas nepaprastųjų situacijų valdymo, mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos teorinis aspektas bei atsakomybės nepaprastųjų situacijų pasirengimo etape samprata. Antrojoje darbo dalyje yra analizuojama nepaprastųjų situacijų teisinė bazė bei valstybės valdymo ypatumai nepaprastųjų situacijų sąlygomis. Trečiojoje darbo dalyje buvo pateikiama tyrimo metodologija, tyrimo instrumento pagrindimas bei tyrimo imties tūris. Taip pat, buvo išanalizuoti kiekybinio tyrimo duomenys – valstybės ir savivaldybių institucijų funkcijų vykdymas rengiantis mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai bei teisinio reglamentavimo įtaka pasirengimui. Galiausiai buvo pateiktos apibendrinančios darbo išvados bei rekomendacijos.

Raktiniai žodžiai: nepaprastųjų situacijų valdymas, mobilizacija, priimančiosios šalies parama, atsakomybės analizė

Kaladzinskiene A. The Analysis of Responsibilities of State and Municipal Authorities Participating in Emergency Management (in the Aspect of Mobilization and Host Nation Support)// Master's Thesis of Emergency Management. Supervisor doc. dr. A. Survila. – Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Politics and Management, 2012. – 115p.

ANNOTATION

The Master's thesis analyzes and evaluates state and municipal authorities, involved in emergency management, responsibility and preparedness for mobilization. The first part of the thesis consists of emergency management, mobilization and host nation support theoretical framework and the concept of responsibility in the aspect of emergency management, analysis. The second part provides the analysis of emergency management legislation and peculiarities of state governance during the state of emergency. The third part reveals the research methodology, survey instrument validation and sampling techniques. Quantitative research data of state and municipal authorities' execution of functions during pre-mobilization and host nation support preparedness processes analyzed and the positive effect of current legislation on preparedness was determined. Finally, conclusions and recommendations were provided.

Key words: emergency management, mobilization, host nation support, responsibility analysis

PRIEDAI

MOBILIZACIJOS IR PRIIMANČIOSIOS ŠALIES PARAMOS SUBJEKTŲ KOMPETENCIJA

Seimas	Skelbia mobilizaciją
Vyriausybė	<p>Tvirtina gyvybiškai svarbių valstybės funkcijų sąrašą;</p> <p>Skiria valstybines mobilizacines ir priimančiosios šalies paramos teikimo užduotis valstybės, savivaldybių institucijoms, įstaigoms ir ūkio subjektams;</p> <p>Sudaro Jungtinį priimančiosios šalies paramos koordinavimo komitetą;</p> <p>Sudaro valstybės rezervą ir užtikrina jo naudojimą mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai teikti;</p> <p>Užtikrina rekvizicijos ar laikinojo paėmimo vykdymą;</p> <p>Tvirtina valstybės mobilizacijos planą.</p>
Krašto apsaugos ministerija	<p>Vykdo valstybės mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos formavimo politiką.</p> <p>Organizuoja ir koordinuoja krašto apsaugos sistemos institucijų pasirengimą ir dalyvavimą mobilizacijoje ir teikiant priimančiosios šalies paramą;</p>

1 PRIEDO TĘSINYS

Mobilizacijos departamentas	<p>Vykdo civilinių mobilizacijos institucijų ir ūkio subjektų pasirengimo mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai teikti bei mobilizacijos ir demobilizacijos vykdymo administravimą;</p> <p>Rengia civilinių mobilizacijos institucijų jungtinių ir valstybės mobilizacinius planus;</p> <p>Koordinuoja civilinių mobilizacijos institucijų ir ūkio mobilizacijos subjektų dalyvavimą teikiant priimančiosios šalies paramą;</p> <p>Teikia mobilizacinius nurodymus civilinėms mobilizacijos institucijoms.</p>
Lietuvos kariuomenė	<p>Nustato civilių paramos poreikį ginkluotosioms pajėgoms, paskelbus mobilizaciją ar teikiant priimančiosios šalies paramą;</p>
Civilinė mobilizacijos institucija	<p>Vykdo valstybės ir savo mobilizacijos planus;</p> <p>Vykdo valstybinę mobilizacinę ar priimančiosios šalies paramos teikimo užduotį ir mobilizacinius nurodymus.</p> <p>Vykdo rekvizicijas ar laikinąjį paėmimą</p> <p>Skiria privalomuosius darbus</p>
Ūkio subjektai	<p>Vykdo mobilizacinio užsakymo ar priimančiosios šalies paramos teikimo sutartyje nustatytus įsipareigojimus.</p>

ANKETA

Savivaldybės darbuotojams, atsakingiems už pasirengimą mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai

Gerbiamas tyrimo Dalyvi,

Esu Mykolo Romerio universiteto magistrantė Audronė Kaladžinskienė, rašau baigiamąjį darbą tema: „Valstybės ir savivaldybių institucijų, dalyvaujančių nepaprastųjų situacijų valdyme, atsakomybės analizė (mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos kontekste)“. Šiuo tyrimu, siekiama išsiaiškinti esamas pasirengimo mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai (toliau PŠP) problemas ir jų sprendimo galimybes. Prašyčiau Jūsų, kaip šios srities *Specialisto*, pateikti savo požiūrį į pasirengimo mobilizacijai procesus Jūsų atstovaujamoje institucijoje.

Remiantis gautais rezultatais, bus daromos išvados apie esamą padėtį Lietuvoje ir teikiami pasiūlymai, kaip tobulinti mobilizacijos ir PŠP sistemą.

Anketa yra anoniminė, o jos pildymas užtruks apie 20 min.

Kilus klausimams, prašau rašykite el.p. audrone.kaladzinskiene@gmail.com

1. Jūsų savivaldybės dydis:

- iki 10 000 gyv.
- 10 001 – 50 000 gyv.
- 50 001 – 90 000 gyv.
- daugiau negu 90 001 gyv.

2. Jūsų pareigos:

- vadovas
- vyr. specialistas

3. Teisės aktuose pakankamai aiškiai reglamentuotos valstybės ir savivaldybės institucijų atsakomybės sritys rengiantis mobilizacijai ir PŠP

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

4. Egzistuoja visi teisės aktai, reikalingi įgyvendinant LR Mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos įstatyme įtvirtintas teisės normas

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

5. Jūsų institucijos veiklą nepaprastųjų situacijų metu reglamentuojančių atskirų teisės aktų nuostatose nėra prieštaravimų

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

6. Valstybės ir savivaldybių institucijų funkcijos nepaprastųjų situacijų metu gali dubliuotis

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

7. Skiriamų lėšų pasirengti mobilizacijai pakanka

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

8. Jūsų institucijos Mobilizacijos planas parengtas pagal Mobilizacijos departamento metodinius nurodymus

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

9. Jūsų savivaldybėje yra paskirti asmenys, atsakingi už pasirengimą mobilizacijai

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

10. Nustatytos asmenų, atsakingų už pasirengimą mobilizacijai, funkcijos

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

11. Numatytos priemonės ir veiksmai, kuriuos mobilizacijos metu vykdys Jūsų institucija

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

12. Mobilizacijos planuose numatytoms priemonėms ir veiksams atlikti yra paskirtas personalas

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

13. Nustatytos personalo, atsakingo už mobilizacijos planuose numatytų priemonių atlikimą mobilizacijos metu, funkcijos

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

14. Nustatyta Institucijos ir jos padalinių valdymo struktūra mobilizacijos metu

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

15. Rengiant mobilizacijos planą, vyksta veiksmų koordinavimas tarp institucijos ir ūkio subjektų

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

16. Rengiant mobilizacijos planą, vyksta bendradarbiavimas tarp valstybės ir savivaldybių institucijų

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

17. Mobilizacijos metu nustatytas Jūsų institucijos veiksmų koordinavimo mechanizmas su kitomis civilinėmis mobilizacijos institucijomis

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

18. Mobilizacijos metu numatytas Jūsų institucijos bendradarbiavimas su Nevyriausybinėmis organizacijomis ir asociacijomis

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

19. Įvardinkite, su kokiomis problemomis susiduria Jūsų institucija, rengiant mobilizacijos planą (pažymėkite visus tinkamus variantus)

- teisinis reglamentavimas*
- finansavimas*
- materialiniai resursai*
- personalas*

20. Mobilizacijai vykdyti yra apskaičiuotas piniginių lėšų poreikis

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

21. Egzistuoja apskaičiuotas materialinių resursų poreikis, būtinas mobilizacijai vykdyti

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

22. Sudarytos mobilizacinių užsakymų sutartys

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

23. Sudarytos PŠP teikimo sutartys

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

24. Sudarytas institucijos mobilizacijos ir PŠP mokymų planai

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

25. Institucijos visi už mobilizaciją atsakingi darbuotojai dalyvauja mobilizaciniuose mokymuose

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

26. Mobilizaciniai mokymai yra naudingi

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

27. Būtų naudinga vykdyti mobilizacines pratybas

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

28. Šiuo metu Jūsų institucija yra pasirengusi mobilizacijai

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

29. Jūsų komentarai ir pasiūlymai:

Dėkoju už Jūsų skirtą laiką ir atsakymus!

ANKETA

Valstybės institucijų darbuotojams, atsakingiems už pasirengimą mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai

Gerbiamas tyrimo Dalyvi,

Esu Mykolo Romerio universiteto magistrantė Audronė Kaladžinskienė, rašau baigiamąjį darbą tema: „Valstybės ir savivaldybių institucijų, dalyvaujančių nepaprastųjų situacijų valdyme, atsakomybės analizė (mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos kontekste)“. Šiuo tyrimu, siekiama išsiaiškinti esamas pasirengimo mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai (toliau PŠP) problemas ir jų sprendimo galimybes. Prašyčiau Jūsų, kaip šios srities *Specialisto*, pateikti savo požiūrį į pasirengimo mobilizacijai procesus Jūsų atstovaujamoje institucijoje.

Remiantis gautais rezultatais, bus daromos išvados apie esamą padėtį Lietuvoje ir teikiami pasiūlymai, kaip tobulinti mobilizacijos ir PŠP sistemą.

Anketa yra anoniminė, o jos pildymas užtruks apie 20 min.

Kilus klausimams, prašau rašykite el.p. audrone.kaladzinskiene@gmail.com

1. Jūsų pareigos:

- vadovas
- vyr. specialistas

2. Teisės aktuose pakankamai aiškiai reglamentuotos valstybės ir savivaldybės institucijų atsakomybės sritys rengiantis mobilizacijai ir PŠP

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

3. Egzistuoja visi teisės aktai, reikalingi įgyvendinant LR Mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos įstatyme įtvirtintas teisės normas

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

4. Jūsų institucijos veiklą nepaprastųjų situacijų metu reglamentuojančių atskirų teisės aktų nuostatose nėra prieštaravimų

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

5. Valstybės ir savivaldybių institucijų funkcijos nepaprastųjų situacijų metu gali dubliuotis

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

6. Skiriamų lėšų pasirengti mobilizacijai pakanka

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

7. Jūsų institucijos Mobilizacijos planas parengtas pagal Mobilizacijos departamento metodinius nurodymus

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

8. Jūsų institucijoje yra paskirti asmenys, atsakingi už pasirengimą mobilizacijai

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

9. Nustatytos asmenų, atsakingų už pasirengimą mobilizacijai, funkcijos

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

10. Numatytos priemonės ir veiksmai, kuriuos mobilizacijos metu vykdys Jūsų institucija

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

11. Mobilizacijos planuose numatytiems priemonėms ir veiksams atlikti yra paskirtas personalas

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

12. Nustatytos personalo, atsakingo už mobilizacijos planuose numatytų priemonių atlikimą mobilizacijos metu, funkcijos

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

13. Nustatyta Institucijos ir jos padalinių valdymo struktūra mobilizacijos metu

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

14. Rengiant mobilizacijos planą, vyksta veiksmų koordinavimas tarp institucijos ir ūkio subjektų

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

15. Rengiant mobilizacijos planą, vyksta bendradarbiavimas tarp valstybės ir savivaldybių institucijų

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

16. Mobilizacijos metu nustatytas Jūsų institucijos veiksmų koordinavimo mechanizmas su kitomis civilinėmis mobilizacijos institucijomis

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

17. Mobilizacijos metu numatytas Jūsų institucijos bendradarbiavimas su Nevyriausybinėmis organizacijomis ir asociacijomis

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

18. Įvardinkite, su kokiomis problemomis susiduria Jūsų institucija, rengiant mobilizacijos planą (pažymėkite visus tinkamus variantus)

- teisinis reglamentavimas*
- finansavimas*
- materialiniai resursai*
- personalas*

19. Mobilizacijai vykdyti yra apskaičiuotas piniginių lėšų poreikis

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

20. Egzistuoja apskaičiuotas materialinių resursų poreikis, būtinas mobilizacijai vykdyti

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

21. Sudarytos mobilizacinių užsakymų sutartys

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

22. Sudarytos PŠP teikimo sutartys

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

23. Sudarytas institucijos mobilizacijos ir PŠP mokymų planai

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

24. Institucijos visi už mobilizaciją atsakingi darbuotojai dalyvauja mobilizaciniuose mokymuose

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

25. Mobilizaciniai mokymai yra naudingi

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

26. Būtų naudinga vykdyti mobilizacines pratybas

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

27. Šiuo metu Jūsų institucija yra pasirengusi mobilizacijai

- Nesutinku*
- Iš dalies nesutinku*
- Nei sutinku, nei nesutinku*
- Iš dalies sutinku*
- Sutinku*

28. Jūsų komentarai ir pasiūlymai:

Dėkoju už Jūsų skirtą laiką ir atsakymus!

**ESAMO TEISINIO REGULIAVIMO ĮTAKA PASIRUOŠIMUI MOBILIZACIJAI (VALSTYBĖS
INSTITUCIJOSE)**

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,723 ^a	,523	,463	,755

a. Predictors: (Constant), Teisinis Reguliavimas

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	5,001	1	5,001	8,764	,018 ^b
	Residual	4,566	8	,571		
	Total	9,567	9			

a. Dependent Variable: Pasiruosimas

b. Predictors: (Constant), Teisinis Reguliavimas

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	,652	,651		1,002	,346
	TeisinisReguliavimas	,710	,240	,723	2,960	,018

a. Dependent Variable: Pasiruosimas

**ESAMO TEISINIO REGULIAVIMO ĮTAKA PLANAVIMO PROCESUI (VALSTYBĖS
INSTITUCIJOSE)**

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,677 ^a	,459	,391	,841

a. Predictors: (Constant), Teisinis Reguliavimas

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	4,802	1	4,802	6,781	,031 ^b
	Residual	5,665	8	,708		
	Total	10,467	9			

a. Dependent Variable: Planavimas

b. Predictors: (Constant), Teisinis Reguliavimas

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	,775	,725		1,069	,316
	TeisinisReguliavimas	,695	,267	,677	2,604	,031

a. Dependent Variable: Planavimas

**ESAMO TEISINIO REGULIAVIMO ĮTAKA TARPINSTITUCINIAM BENDRADARBIAVIMUI
(VALSTYBĖS INSTITUCIJOSE)**

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,634 ^a	,402	,327	,815

a. Predictors: (Constant), Teisinis Reguliavimas

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	3,580	1	3,580	5,383	,049 ^b
	Residual	5,320	8	,665		
	Total	8,900	9			

a. Dependent Variable: TarpinstitucinisBendradarbiavimas

b. Predictors: (Constant), Teisinis Reguliavimas

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	,384	,702		,547	,599
	TeisinisReguliavimas	,600	,259	,634	2,320	,049

a. Dependent Variable: TarpinstitucinisBendradarbiavimas

**ESAMO TEISINIO REGULIAVIMO ĮTAKA MOKYMŲ IR PRATYBŲ PROCESUI
(VALSTYBĖS INSTITUCIJOSE)**

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,661 ^a	,437	,366	1,054

a. Predictors: (Constant), Teisinis Reguliavimas

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	6,895	1	6,895	6,202	,038 ^b
	Residual	8,894	8	1,112		
	Total	15,789	9			

a. Dependent Variable: MokymaiPratybos

b. Predictors: (Constant), Teisinis Reguliavimas

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	,796	,908		,877	,406
	TeisinisReguliavimas	,833	,335	,661	2,490	,038

a. Dependent Variable: MokymaiPratybos

**ESAMO TEISINIO REGULIAVIMO ĮTAKA PASIRUOŠIMUI (SAVIVALDYBIŲ
INSTITUCIJOSE)**

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,338 ^a	,114	,092	,593

a. Predictors: (Constant), TeisinisReguliavimas

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	1,857	1	1,857	5,280	,027 ^b
	Residual	14,421	41	,352		
	Total	16,279	42			

a. Dependent Variable: Pasiruosimas

b. Predictors: (Constant), TeisinisReguliavimas

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	2,808	,303		9,255	,000
	TeisinisReguliavimas	,237	,103	,338	2,298	,027

a. Dependent Variable: Pasiruosimas

**ESAMO TEISINIO REGULIAVIMO ĮTAKA PLANAVIMO PROCESUI (SAVIVALDYBIŲ
INSTITUCIJOSE)**

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,334 ^a	,111	,090	,628

a. Predictors: (Constant), TeisinisReguliavimas

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	2,030	1	2,030	5,140	,029 ^b
	Residual	16,195	41	,395		
	Total	18,226	42			

a. Dependent Variable: Planavimas

b. Predictors: (Constant), TeisinisReguliavimas

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	2,515	,321		7,825	,000
	TeisinisReguliavimas	,248	,109	,334	2,267	,029

a. Dependent Variable: Planavimas

**ESAMO TEISINIO REGULIAVIMO ĮTAKA TARPINSTITUCINIAM BENDRADARBIAVIMUI
(SAVIVALDYBIŲ INSTITUCIJOSE)**

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,396 ^a	,157	,136	1,054

a. Predictors: (Constant), TeisinisReguliavimas

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	8,457	1	8,457	7,619	,009 ^b
	Residual	45,508	41	1,110		
	Total	53,965	42			

a. Dependent Variable: TarpinstitucinisBendradarbiavimas

b. Predictors: (Constant), TeisinisReguliavimas

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	1,662	,539		3,083	,004
	TeisinisReguliavimas	,507	,184	,396	2,760	,009

a. Dependent Variable: TarpinstitucinisBendradarbiavimas

**ESAMO TEISINIO REGULIAVIMO ĮTAKA MOKYMŲ IR PRATYBŲ PROCESUI
(SAVIVALDYBIŲ INSTITUCIJOSE)**

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,400 ^a	,160	,139	,900

a. Predictors: (Constant), TeisinisReguliavimas

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	6,316	1	6,316	7,798	,008 ^b
	Residual	33,204	41	,810		
	Total	39,519	42			

a. Dependent Variable: MokymaiPratybos

b. Predictors: (Constant), TeisinisReguliavimas

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	2,696	,460		5,856	,000
	TeisinisReguliavimas	,438	,157	,400	2,793	,008

a. Dependent Variable: MokymaiPratybos